N. ABDURAHMONOVA, L. O'RINBOYEVA

MATEMATIKA

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 2-sinfi uchun darslik

Tuzatilgan va toʻldirilgan toʻrtinchi nashri

Oʻzbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tasdiqlagan

TOSHKENT «Yangiyoʻl Poligraf Servis» 2018

UO'K 51(075.2) KBK 22.1 A15 (O'zbek)

Abdurahmonova, Nabiya

Matematika: 2-sinf uchun darslik/N. Abdurahmonova, L. Oʻrinboyeva; mas'ul muharrir M. Jumayev. — Toshkent: Yangiyoʻl Poligraf Servis, 2018. — 208 b.

UO'K 51(075.2) KBK 22.1ya71

ISBN 978-9943-5243-6-1

Mas'ul muharrir:

Mamanazar Jumayev — Nizomiy nomidagi TDPU professori, pedagogika fanlari nomzodi.

Taqrizchilar:

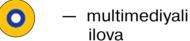
Sh. Ismailov — XTV tasarrufidagi Mirzo Ulugʻbek nomidagi MAFIFIDUM direktori fizika-matematika fan-

lari nomzodi, dotsent;

Z. Jumanova — RTM Boshlang'ich ta'lim bo'limi boshlig'i;
 Z. Xusenova — Toshkent shahar Yashnobod tuman

 Toshkent shahar Yashnobod tumani 244-sonli oʻrta umumta'lim maktabning boshlangʻich sinf oʻqituvchisi.

Shartli belgilar:

 ogʻzaki bajarish uchun mashqlar

1, 2, 3 ... — yozma bajarish uchun mashqlar

 katta, kichik, teng belgilarini qoʻyish 0

 boʻsh kataklarga kerakli raqam yoki ishoralarni qoʻyish

? - oʻylab top!

uy vazifasi uchun topshiriqlar

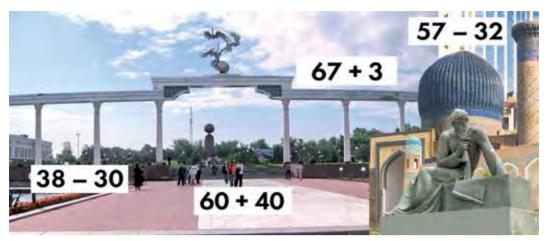
🍒 — darsning tugashi

Respublika maqsadli kitob jamgʻarmasi mablagʻlari hisobidan chop etildi.

© «Yangiyo'l Poligraf Servis» MChJ, 2012-2018

© N. Abdurahmonova, L. O'rinboyeva, 2012-2018

ISBN 978-9943-5243-6-1

1-SINFDA O'TILGAN MATERIALLARNI TAKRORLASH VA UMUMLASHTIRISH

YIG'INDI VA AYIRMANI TOPISHGA DOIR SODDA MISOLLAR

- **1.** 1) 10, 12, 14, 16, 18, 20 sonlaridan bitta oldin keladigan qo'shni sonlarni ayting; 2) 11, 13, 15, 17, 19 sonlaridan bitta keyin keladigan qo'shni sonlarni ayting.
- 2. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

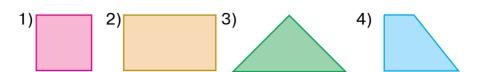

?, 4 ta ortiq

- 3. Ikkinchi sinfda 32 nafar o'quvchi bor. Ularning 12 nafari qiz bola, qolganlari esa o'g'il bola. Sinfda necha nafar o'g'il bola bor?
- **4.** 20 + 20 80 - 40 50 + 10 | 60 + 40 40 - 10 | 30 + 20 | 70 - 20 | 90 - 50

5. Hamma shakllar bir so'z bilan qanday nomlanadi?

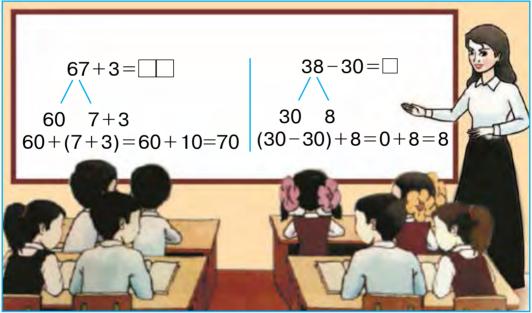

6. Ertalab do'konga 29 *l* sut keltirildi. Tushgacha 20 *l* sut sotildi. Do'konda necha litr sut goldi?

7. 37-7 20+8	40+9	58-50	94-90
	16-6	30+10	62-40
			1

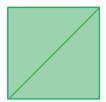
1.

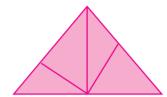

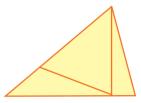
2. Hayvonot bogʻiga birinchi sinfdan 27 nafar, ikkinchi sinfdan esa undan 3 nafar ortiq oʻquvchi bordi. Hayvonot bogʻiga ikkinchi sinfdan necha nafar oʻquvchi borgan? 3. Namuna bo'yicha bajaring: 65=60+5.

$$57 = 50 + \square$$

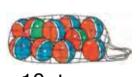

5. Rasm bo'yicha masala tuzing va uni yeching: Yana sotib olindi Bor edi

10 ta

va

7 ta

? ta

6. Sonlarning yigʻindisini toping:

26 va 4; 38 va 2; 57 va 3;

69 va 1.

7.47+3

68 - 60

36 + 4

87 + 3

54 + 4

26-20

77 - 7

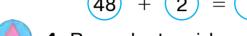
58 + 2

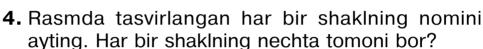
QIYMATI BIR XIL BO'LGAN MISOLLAR

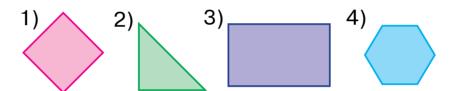
1. Jadvaldan javobi bir xil bo'lgan misollarni toping:

60 + 40	90 - 50	50 + 46	57 – 22
70 - 30	63 + 23	90 - 20	42 + 28
20 + 15	30 + 24	76 + 24	90 - 36

- 2. Duradgor 38 ta taxtani randalashi kerak edi. U bir kunda 30 ta taxtani randalagani aniqlandi. Duradgor yana nechta taxtani randalashi kerak?
- 3. Misollarni namuna bo'yicha bajaring:

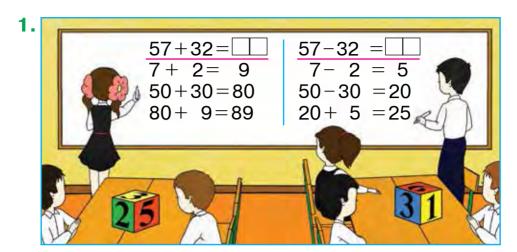

5. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi	Sotildi	Qoldi
18 kg anjir	10 kg anjir	? kg

- 6. Uchta sonning yigʻindisi 96. Birinchi son 42, ikkinchi son 24. Uchinchi sonni toping.
- **7.** 70-30 19+10 58+2 47+3 50+40 29-20 36+4 24+6

2. Jadvaldan qiymati bir xil boʻlgan misollarni toping:

47-22	20+20	44+15	60+40
83+17	38-30	68-43	58-50
90-50	67+ 3	37+22	38+32

- 3. Qoʻshiqlar tanlovida 37 nafar qiz bola va 22 nafar oʻgʻil bola qatnashdi. Qoʻshiqlar tanlovida hammasi boʻlib necha nafar bolalar qatnashgan?
- **4.** Bir toʻpda 18 m atlas bor edi. Undan 8 m atlas girqib olindi. Toʻpda necha metr atlas goldi?

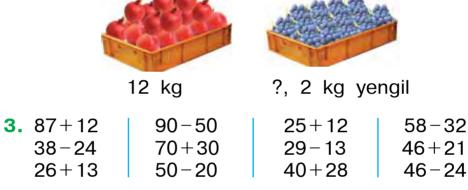

5. 70 bilan 30 ning, 60 bilan 20 ning yigʻindisini va shu sonlarning ayirmasini toping.

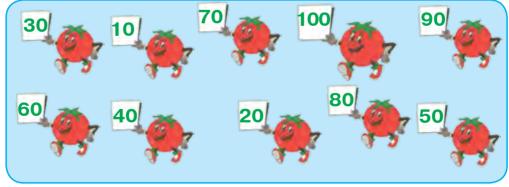

1. Qaysi usul qulay?

2. Anor solingan yashik 12 kg, uzum solingani esa undan 2 kg yengil. Uzum solingan yashik necha kilogramm?

? 4. Sonlar ketma-ketligini toʻgʻri joylashtiring.

Sonlarning ayirmasini toping:
 38 va 30; 80 va 50; 47 va 22; 59 va 36.

6. Har qaysi berilgan sonlardan oldin va keyin kelgan sonlarni yozing:

29

60

99

7. 78 - 70 39 - 30

89 + 128 + 2

(54-34)+20

(60+23)-80

QO'SHISHNI TEKSHIRISH

$$6+4=10$$

$$10-4=6$$

Qo'shishni tekshirish uchun yig'indidan qo'shiluvchilarning birini ayirish kerak. Agar ayirmada ikkinchi qo'shiluvchi hosil bo'lsa, javob to'g'ri bo'ladi.

2. Misollarni yeching, natijani tekshiring.

41 + 2734 + 12

62 + 3

56 + 22

26 + 13

27 + 11

57 + 3

44 + 32

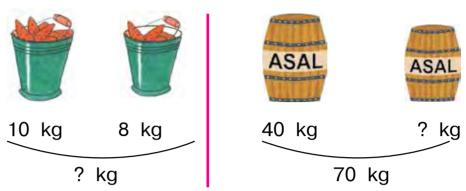
- 3. Masalalarni yeching:
  - 1) Issigxonada 60 ta og va 40 ta gizil atirgul ochilgan edi. Issigxonada hammasi bo'lib nechta atirqul ochilgan?
  - 2) Issigxonada 100 ta atirgul ochilgan edi. Xaridor kelib 60 ta atirgulni olib ketdi. Nechta atirgul goldi?

Qoʻshiluvchi	60	32	24	50	26	14	57
Qoʻshiluvchi	40	8	13	5	32	6	32
Yigʻindi							

5. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

6. 60 bilan 40, 50 bilan 30, 40 bilan 20 ning yigʻindisini va shu sonlarning ayirmasini toping.

AYIRISHNI TEKSHIRISH

16-4=12

12+4=16

Ayirishni tekshirish uchun ayirmaga ayriluvchini qoʻshish kerak. Agar yigʻindida kamayuvchi hosil boʻlsa, javob toʻgʻri boʻladi.

2. Misollarni yeching va natijaning to'g'riligini tekshiring:

58-25 | 35-4 | 88-7 | 75-3

- 3. Masalalarni yeching:
  - 1) Bir toʻpda 90 m gazlama bor edi. Koʻylak tikish uchun 50 m gazlama qirqib olindi. Toʻpda necha metr gazlama qoldi?

2) Bir toʻp gazlamadan 50 m qirqib olingandan soʻng 40 m gazlama qoldi. Dastlab toʻpda necha metr gazlama boʻlgan?

		4	-
V			

Kamayuvchi	90	80	38	57	96	70	49
Ayriluvchi	50	30	30	32	44	10	24
Ayirma							

5. Bir ustunga qoʻshish amali bilan, ikkinchi ustunga ayirish amali bilan berilgan ifodalarni yozing va ularning qiymatlarini toping:

50+30, 90-40, 57+3, 28-20, 57+12, 76-34.

6. 66-44

96-36

58 + 22

74 + 23

55+20 87-47

57-32

74-23

TO'G'RI BURCHAK, TO'G'RIMAS BURCHAK

1. Toʻgʻri burchaklar.

To'g'ri burchakdan katta va kichik burchaklar.

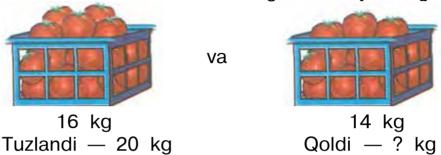

Bitta burchagi toʻgʻri burchak, qolgan ikkita burchagi toʻgʻri burchak boʻlmagan uchburchak shaklidagi chizgʻich **goʻniya deb ataladi**.

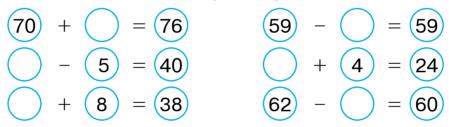
Goʻniya yordamida koʻpburchaklardagi toʻgʻri burchaklarni aniqlang:

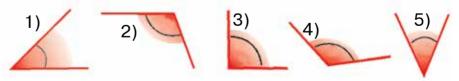
2. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

3. Misollarni tushuntirib yeching.

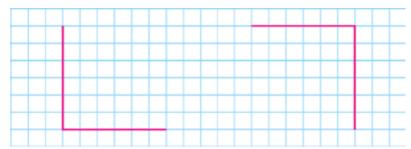

4. Goʻniya yordamida burchaklarning turlarini aniqlang:

- 1) toʻgʻri burchakdan kichik burchaklarning tartib raqamini yozing;
- 2) to'g'ri burchakdan katta burchaklarning tartib raqamini yozing.

5. Daftaringizga shunday to'g'ri burchaklar chizing:

- 6. Oshxonaga 18 ta choynak, 20 ta piyola keltirildi.Oshxonaga hammasi bo'lib nechta idish keltirilgan?
- **7.** 40+25 52-30 57+32

80 - 50

68-60 30+12 96-44

50 + 30 (

KO'PBURCHAK PERIMETRI

1. Bu to'rtburchaklarning hamma burchaklari to'g'ri burchak:

Koʻpburchakning barcha tomonlari uzunliklari yig'indisi uning perimetridir.

To'rtburchakning perimetrini toping:

8 sm 2 sm

3 sm

6 sm

8+3+6+2=19 (sm)

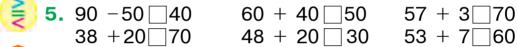
2. 46+20 74-30 67+10 59-50 50+35 60+20 57-32 36-24

Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

1- savatda — 8 kg 2- savatda — 10 kg) ? kg

4. Har bir shaklning perimetrini toping:

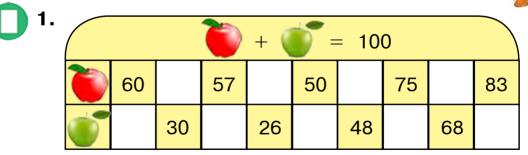

6. Bir toʻpda 48 m, ikkinchi toʻpda undan 8 m kam shoyi bor. Ikkala toʻpda necha metr shoyi bor?

shoyi bor. lkkala toʻpda necha metr shoyi bor? **7.** 43+30 64-20 57+3 28-8

43-30 64+20 57-7

7-7 20+8

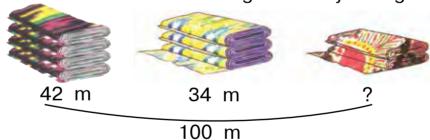
2. Shunday son qoʻyingki, tenglik toʻgʻri boʻlsin:

 $70 + \square = 76$ $44 - \square = 40$ $30 + \square = 39$ $28 - \square = 20$ $90 + \square = 90$ $67 - \square = 60$

- 3. 4, 5, 9 ragamlari yordamida 9 ta ikki xonali sonni yozish mumkin: 44, 45, 49, 54, 55, 59, 94, 95, 99.
  - 3, 7, 8 ragamlari yordamida hosil gilish mumkin bo'lgan barcha ikki xonali sonlarni yozing.
- 4. 1) Daftarga quyidagi siniq chiziqni chizing:

- 2) siniq chiziqda nechta bo'q'in borligini aniqlang;
- 3) barcha bo'q'in uzunliklarining yiq'indisini toping.
- 5. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

6. Traktorning bakida ish boshlanganda 48 litr yonilg'i bor edi, ish oxiriga kelib 8 litr yonilg'i qoldi. Necha litr yonilg'i ishlatilgan?

$$(16+14)+7$$

$$83 + 10$$

$$(30-20)+9$$
  $(70-30)+5$ $25+25$

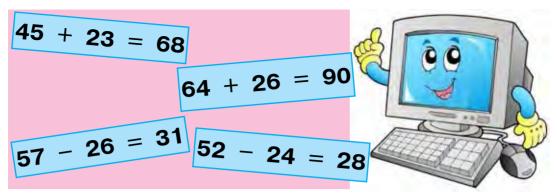
$$(70 - 30) + 5$$

$$25 + 25$$

$$(20+20)+5$$

$$(50-30)+4$$

$$67 + 20$$

O'NLIKDAN O'TIB QO'SHISH VA AYIRISH

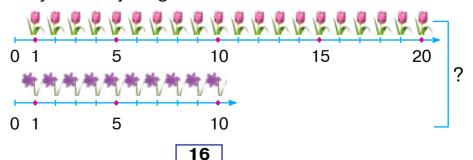
SONLAR O'QI VA UNING MODELLARI

1. Har bir sonning nomini va oʻz oʻrnini ayting. Har bir boʻlak oraligʻi nimaga teng?

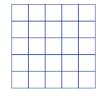

2. Bir ustunga sonlar yigʻindisini, ikkinchi ustunga sonlar ayirmasini yozing. Bu sonli ifodalarning qiymatini toping:

3. Sxema boʻyicha masala tuzing. Masalani amallar boʻyicha bajaring.

4. Bo'sh kataklar ichiga 1 dan 5 gacha bo'lgan sonlarni shunday joylashtiringki, har bir qator va ustun bo'yicha bu sonlar bir martadan ishtirok etsin.

5. 75 dm - 25 dm 45 sm + 35 sm 55 sm + 35 sm 52 dm - 24 dm

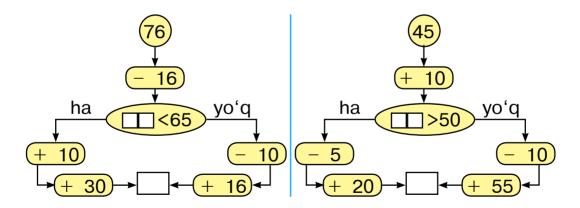

6. Maktab sport musobaqasi uchun 49 ta sport kiyimi sotib olindi. Shulardan 20 tasi boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ajratildi. Yuqori sinf o'quvchilari uchun nechta sport kiyimi qoldi?

$$60 - 3$$

Javobi 100 chiqishi uchun qaysi tomondan yurish kerak?
 Hisoblashni toʻgʻri bajaring.

2. Do'konda kun davomida 24 ta bolalar velosipedi va undan 10 ta kam kattalar velosipedi sotildi.

Kattalar velosipedi bolalar velosipediga qaraganda nechta kam sotildi? Bolalar velosipedi kattalar velosipediga qaraganda nechta koʻp sotilgan?

4. Soʻroq belgisi qoʻyilgan nuqtalarga mos sonlarni qoʻying:

•	•	•	•	<del></del>	•	•	•	•	•	~~+~~	-
0	10	20	?	40	0	10	20	30	?	50	

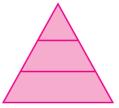
5. Ranglarga qarab, misollarning javobini toping:

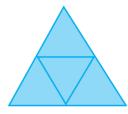
25+6	96-6	42+9	18-9
67+8	84+7	68-8	59+6
59-9	38+5	39+4	16-8

6. Har qaysi shaklda nechtadan uchburchak bor?

7. Uy qurilishida 37 ta gʻisht teruvchi, ulardan 7 ta kam boʻyoqchi ishladi. Uy qurilishida hammasi boʻlib qancha ishchi ishlagan?

$$45+14 \Box 50-20$$

$$64+25 \square 75+24$$

100 ICHIDA SONLARNI XONADAN O'TIB **QO'SHISH USULLARI**

38+5=

5 sonini qanday qoʻshganingizni rasmdan foydalanib tushuntiring:

2. Misollarni tushuntirib yeching:

$$57 + 8 = 57 + 3 + 5 = (57 + 3) + 5 = 60 + 5 = 65$$
3 5

38+5=

3

- 3. Maktab hovlisida 38 tup olma ko'chati bor edi. Yana 4 tup anor va 5 tup olcha koʻchati ekildi. Maktab hovlisiga jami necha tup koʻchat ekilgan?
- 4. Namuna bo'yicha bajaring: 26=20+6.

- 5. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching: Bor edi — 39 ta stol ? ta stol Olib kelindi — 4 ta stol
- **6.** 45+7

29+9

1. Misollarni tushuntirib yeching:

- 2. Do'konga 59 ta ikki va uch g'ildirakli velosiped olib kelindi. Uch g'ildirakli velosiped 29 ta bo'lsa, nechta ikki g'ildirakli velosiped olib kelingan?
- 3. Amal ishoralarini tengliklar to'g'ri bo'ladigan qilib qo'ying:

- 4. Ikkita kesma chizing: birining uzunligi 8 sm. ikkinchisi undan 3 sm uzun bo'lsin. Ikkinchi kesmaning uzunligi gancha?
- 5. 40 sm + 20 sm50 dm - 10 dm 20 dm + 20 dm70 sm-30 sm

- 6. Issigxonada 39 ta atirgul ochilgan edi. Kechga borib yana 6 ta atirgul ochildi. Issigxonada hammasi bo'lib nechta atirgul ochilgan?
- **7.** 35+7 75 - 528 + 745 + 038+5 69 + 354 - 029+6

0

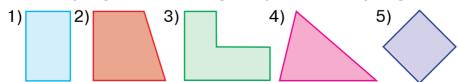
1. Misollarning yechilishini tushuntiring:

$$37+48=$$
  $37+53=$ $37+53=$ $37+48=$ $37+53=$ $37+53=$ $37+53=$ $37+53=$ $37+53=$ $37+53=$ $37+53=$ $37+53=$ $307+40=$ $307+40=$ $307+50$

Ikki xonali sonni ikki xonali songa qoʻshishda oʻnliklar oʻnliklarga, birliklar birliklarga qoʻshiladi.

- 2. Yuqori sinf oʻquvchilari 27 ta hikoya va 38 ta she'riy kitoblarni ta'mirlashdi. Oʻquvchilar hammasi boʻlib nechta kitob ta'mirlashgan?
- **3.** Sonlarni xona birliklarining yigʻindisi koʻrinishida ifodalang.

4. Berilgan shakllar orasidan toʻgʻri toʻrtburchaklarni toping va ularning raqamlarini ayting.

Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

6. O'yinchoq yasash ustaxonasi ishchilari bir haftada 37 ta qo'g'irchoq, 53 ta ayiqcha yasashdi. Ustaxona ishchilari bir haftada hammasi bo'lib nechta o'yinchoq yasashqan?

7. 27+18	42-5	32+16	27+33
45-23	38+5	43+20	47+28

SODDA VA TARKIBLI MASALALARNI YECHISH

1. Oshxonaga 57 ta katta, 43 ta kichkina choynak keltirildi. Oshxonaga hammasi bo'lib nechta choynak keltirilgan?

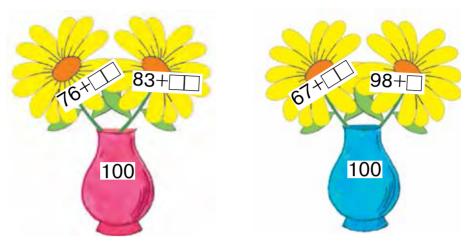
2. Misolning yechilishini tushuntiring:

4. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

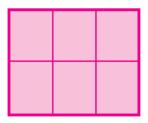
Bug'doy
$$-47 \text{ qop}$$

Arpa -43 qop ? qop don

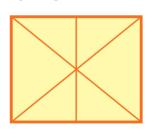
5. Misollarni namuna asosida yeching:

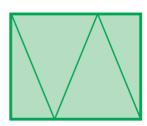

Namuna: 76 + 24 = 100.

6. Qanday shakllarni koʻryapsiz? Daftaringizga chizing va ularni boʻyang.

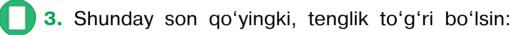

7. Taqqoslang:

8. Ustaxona uchun 24 ta randa, 26 ta qoʻl arra sotib olindi. Ustaxona uchun hammasi boʻlib nechta ish asboblari sotib olingan?

- 1. Kutubxonada 18 ta «Bilimdon» jurnali bor edi. Kutubxonachi bir nechta jurnalni oʻquvchilarga oʻqish uchun tarqatgandan keyin 8 ta jurnal qoldi. Kutubxonachi nechta jurnal tarqatgan?
- 2. Jadval asosida berilgan misollarni yeching.

38 + 5	87 + 13	57 + 8	17 + 6
37 + 48	67 + 33	48 + 9	28 + 5
76 + 24	53 + 22	29 + 4	37 + 8

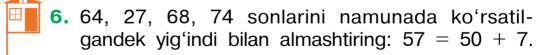

57 + □ = 65	64 + □ = 71	46 + □ = 53
35 + □ = 41	29 + □ = 33	28 + □ = 35

4. Birinchi shaklda 3 ta choʻpni shunday olingki, 4 ta kvadrat hosil boʻlsin. Ikkinchi shakldan 3 ta choʻpni shunday olingki, 4 ta kvadrat qolsin.

5. Nafisa 28 yoshda, akasi esa undan 5 yosh katta. Akasi necha yoshda?

0

1. Jadval asosida misollar tuzing va ularni yeching:

Qoʻshiluvchi	67	57	38	37	87	37	43
Qoʻshiluvchi	3	32	5	48	13	53	27
Yigʻindi							

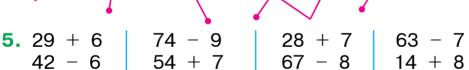
2. «Neksiya» avtomobilining bakiga 42 litr, «Spark» avtomobilining bakiga esa undan 5 litr kam benzin quyildi. «Spark» avtomobilining bakiga necha litr benzin quyilgan?

4. Bu chiziqlarning qaysi birlarini siniq chiziq deb aytish mumkin?

6. Bir bo'lak holva 17 kg, ikkinchi bo'lak holva undan 8 kg kam. Ikkinchi bo'lak holva necha kilogramm?

IKKI XONALI SONLARNING O'NLI TARKIBI. SONLARNI QO'SHISHNING USTUN USULI

1. Misolning yechilishini tushuntiring: 45+23=□□

Oʻnl.	Birl.
4	5
[—] 2	3
6	8

45+23=(40+20)+(5+3)=60+8=68 Misol ustun shaklida yozib yechiladi.

- 1. Oʻnliklar oʻnliklarning tagiga, birliklar birliklarning tagiga yoziladi.
- 2. Dastlab birliklar birliklarga qoʻshiladi.
  - 5 birl. + 3 birl. = 8 birl.
  - 8 birliklar tagiga yoziladi.
- 3. Soʻng oʻnliklar oʻnliklarga qoʻshiladi.
  - 4 o'nl. + 2 o'nl. = 6 o'nl. 6 o'nliklar tagiga yoziladi.
- 4. Javob: 45 bilan 23 ning yigʻindisi 68 ga teng.

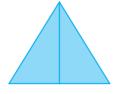
2. Misollarni tushuntirib yeching:

$$+62$$

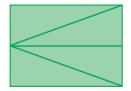
3. Yosh tabiatshunoslar issiqxonada bir tupdan 35 dona, ikkinchi tupdan 13 dona limon uzishdi. Yosh tabiatshunoslar ikkala tupdan necha dona limon uzishgan?

4. Har qaysi shaklda nechtadan uchburchak bor?

5. Qisqa yozuv asosida masala tuzing va uni yeching:

6. Tushirib qoldirilgan toq sonlarni yozing:

	19, 21,	,,	21,, 31
7.	_, 43	, 32	, 54
	⁺ 16	⁺ 27	⁺ 33

1. Misolning yechilishini tushuntiring: 29+32=

Oʻnl.	Birl.
, 2	9
⁺ 3	2
6	1

_{_}67

Misol ustun shaklida yozib yechiladi.

1. Oʻnliklar oʻnliklarning tagiga, birliklar birliklarning tagiga yoziladi.

- 2. Birliklar birliklarga qoʻshiladi.
  - 9 birl. + 2 birl. = 11 birl.
    - 11 birl. bu 1 o'nl. va 1 birl.

Birliklar ostiga 1 ni yozib, 1 oʻnlikni oʻnliklarga qoʻshib yozish uchun esda saqlab qolinadi.

3. Oʻnlik oʻnlikka qoʻshiladi.

- 2 o'nl. + 3 o'nl. = 5 o'nl.
- 5 o'nl. + 1 o'nl. = 6 o'nl.
- O'nliklar ostiga 6 yoziladi.
- 4. Javob: 29 bilan 32 ning yigʻindisi 61 ga teng.

2. Misollarni tushuntirib yeching:

- 3. Maktabdagi musiqa toʻgaragiga 53 nafar, tasviriy san'at toʻgaragiga 37 nafar oʻquvchi qatnashmoqda. Ikkala toʻgarakka hammasi boʻlib necha nafar oʻquvchi qatnashmoqda?
- **4.** Birinchi kesma ikkinchi kesmadan necha santimetr qisqa? Uchinchi kesma ikkinchi kesmadan necha santimetr uzun?

5. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Sotib olindi	Ishlatildi	Qoldi
? kg piyoz	ertalab — 26 kg kechqurun — 22 kg	20 kg

Yechish: 1)
$$26 + 22 = 48$$
 2) $48 + 20 = 68$

- 6. Bir xonadonda 29 kg karam, undan 9 kg kam bodring, bodringdan 12 kg ortiq pomidor tuzlandi. Necha kilogramm pomidor tuzlangan?
- 7. Misollarni yeching.

1. Misolning yechilishini tushuntiring:

64 + 26 = <u> </u>

O'nl.	Birl.
, 6	4
^T 2	6
9	0

- 1. Oʻnliklar oʻnliklarning tagiga, birliklar birliklarning tagiga yoziladi.
- 2. Birliklar birliklarga qo'shiladi.

4 birl. + 6 birl. = 10 birl.

Birliklar ostiga 0 ni yozib, 1 oʻnlikni oʻnliklarga qo'shib yozish uchun esda saqlab qolinadi.

3. Oʻnlik oʻnlikka qoʻshiladi.

6 o'nl. + 2 o'nl. = 8 o'nl.

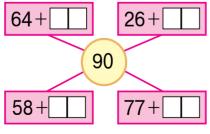
8 o'nl. + 1 o'nl. = 9 o'nl.

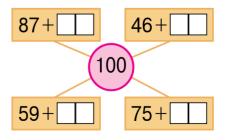
O'nliklar ostiga 9 yoziladi.

- 4. Javob: 64 bilan 26 ning yigʻindisi 90 ga teng.
- 2. Misollarni tushuntirib yeching:

₊54 36

- 3. Bir oyda tovuqlar uchun 34 kg, gʻozlar uchun 26 kg don sarflandi. Bir oyda hammasi bo'lib gancha don sarflangan?
- 4. Misollarni yeching:

5. Shakllarning nomlarini yozing.

2)

3)

4)

- 6. Yil davomida bir qishloqda 29 ta, ikkinchi qishloqda 22 ta yangi uylar qurildi. Ikkala qishloqda bir yilda hammasi bo'lib nechta yangi uy gurilgan?
- 7. Misollarni ustun shaklida yozing va amallarni bajaring:

90 - 58

53 + 37

46 + 24

72 + 2169 - 27

56 + 34

48 - 16

87 - 66

1. Misolning yechilishini tushuntiring: |75+15=

O'nl.	Birl.
, 7	5
1	5
9	0

75+15=(70+10)+(5+5)=80+10=90 Misol ustun shaklida yozib yechiladi.

- 1. O'nliklar o'nliklarning tagiga, birliklar birliklarning tagiga yoziladi.
- 2. Birliklar birliklarga qo'shiladi. 5 birl. + 5 birl. = 10 birl.

10 birl. — bu 1 o'nl. va 0 birl.

Birliklar ostiga 0 ni yozib, 1 o'nlikni o'nliklarga qo'shib yozilishi esda saqlab qolinadi.

3. O'nlik o'nlikka qo'shiladi.

7 o'nl. + 1 o'nl. = 8 o'nl.

8 o'nl. + 1 o'nl. = 9 o'nl.

O'nliklar ostiga 9 yoziladi.

4. Javob: 75 bilan 15 ning yigʻindisi 90 ga teng.

$$+\frac{50}{40}$$

3. Uchta bo'g'indan iborat siniq chiziq chizing: Birinchi bo'g'inning uzunligi 3 sm, ikkinchisiniki 2 sm, uchinchisiniki esa 4 sm bo'lsin. Birinchi bo'g'in ikkinchi bo'g'indan necha santimetr uzun, ikkinchi bo'g'in esa uchinchi bo'g'indan necha santimetr gisga?

4. Amal ishoralarini tengliklar to'q'ri bo'ladigan gilib qoʻying:

$$32 \square 29 = 61 \mid 45 \square 23 = 68 \mid 87 \square 13 = 100$$

$$57 \square 26 = 31$$
  $42 \square 15 = 27$ $37 \square 53 = 90$

$$42 \square 15 = 27$$

$$37 \sqcup 53 = 90$$

5. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi	Keltirildi	Boʻldi
20 litr benzin	Yana 20 litr benzin	? litr

6. Misollarni namuna bo'yicha bajaring: 35=30+5

7. Mebel do'koniga 25 ta stol, 15 ta shkaf keltirildi. Do'konga hammasi bo'lib nechta mebel keltirilgan?

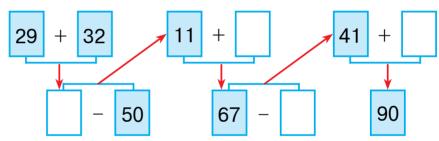
$$+47$$

NAMUNA BO'YICHA KETMA-KETLIKNI DAVOM ETTIRISH

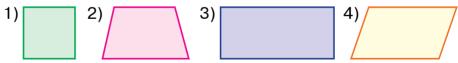
1. Misollarni namunaga qarab yeching:

- 2. Novvoyxonada 100 dona shirmoy non va patir non yopildi. Ularning 78 tasi shirmoy non. Novvoyxonada nechta patir non yopilgan?
- 3. Misollarni tushuntirib yeching:

4. Har bir shaklning nechtadan tomoni va burchaklari bor?

5. Do'konga sotish uchun 37 juft poyabzal keltirildi. Bir kunda 15 juft poyabzal sotildi. Do'konda yana necha juft poyabzal goldi?

1. Misollarni namuna bo'yicha bajaring: 22=11+11

$$48 = 24 + \square$$
  $66 = 33 + \square$ $90 = 45 + \square$

- 2. Tegirmonga bir kunda 23 qop bugʻdoy va shuncha qop makkajo'xori keltirildi. Tegirmonga hammasi bo'lib necha qop don keltirilgan?
- 3. Boshqotirmani yechsangiz, sevimli diyoringizning nomini bilib olasiz.

16	50	52	59	61	69	87	95	98	100

4. Ikkita qo'shni qo'shiluvchini ularning yig'indisi bilan almashtirib, gulay usul bilan hisoblang:

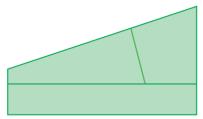
$$5 + 14 + 6$$

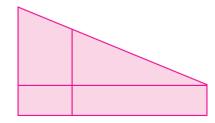
$$8 + 9 + 1$$

$$7 + 8 + 2$$

$$50 + 30 + 5$$

5. Shakllarni taqqoslang:

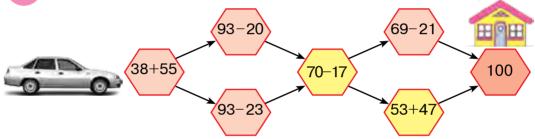

- 6. Maktab oshxonasiga 50 kg un keltirildi. 4 kg undan somsa, 6 kg undan shirin kulcha pishirildi. Oshxonada necha kilogramm un qoldi?
- 7. 50 sm + 20 sm 70 dm 30 dm 40 dm - 10 dm 60 sm + 40 sm

KUNDALIK HAYOTDA UCHRAYDIGAN KOORDINATALAR SISTEMASINING MODELLARI

? 1. Manzilga yetib borish uchun qaysi yoʻl toʻgʻri?

- 2. Do'konga sotish uchun 42 ta chang'i va chana olib kelindi. Ulardan 24 tasi chang'i edi. Do'konga nechta chana olib kelingan?
- 3. O'yla, izla, top!

Yosh tomoshabinlar teatrida

4-qator	31 32 33 34 36 37 38 39 40
3-qator	21 23 24 25 26 27 28 29 30
2-qator	11 12 13 14 15 16 👰 18 19 20
1-qator	1 2 3 💮 5 6 7 8 🦣 10

- 5. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

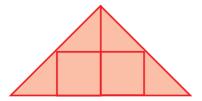
1-fermada – 30 ta sigir 2-fermada – ?, 14 ta kam sigir) ? ta

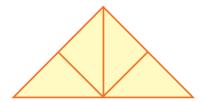
6. Misollarni tushuntirib yeching:

- 7. Ikkita kesma chizing. Birining uzunligi 12 sm, ikkinchisi undan 4 sm qisqa bo'lsin. Ikkinchi kesmaning uzunligi qancha?
- **8.** +65 +55 +76 +37 +78 +78 +17
- 1. Yosh tomoshabinlar teatriga birinchi avtobusda 35 nafar, ikkinchi avtobusda esa undan 5 nafar kam o'quvchi bordi. Yosh tomoshabinlar teatriga hammasi bo'lib necha nafar o'quvchi borgan?
- 2. Misollarning javobini o'sib borish tartibida yozing:

3. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching: Shaxmat toʻgaragida – 27 nafar oʻquvchi Shashka toʻgaragida – ?, uch nafar koʻp oʻquvchi 4. Har bir shaklda nechtadan uchburchak bor?

5. Misollarni gulay usul bilan hisoblang:

- 1) 50 bilan 7 ning yigʻindisidan 26 ni ayiring;
- 2) 40 bilan 5 ning yigʻindisiga 5 ni qoʻshing.

6. Kitob 18 betli edi. Saidbek shu kitobning 9 betini oʻqib boʻldi. U vana necha bet oʻqishi kerak?

$$38 + 2$$

$$24 + 6$$

1. Misollarning javobini toping:

48+5

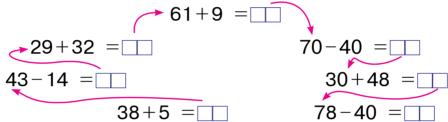
2. Toshkentga uchib kelgan bir samolyotda 50 nafar, ikkinchi samolyotda esa undan 4 nafar kam sayyoh keldi. Ikkinchi samolyotda necha nafar savvoh kelgan?

4. Hayvonot bogʻidagi ikkita akvariumda baliqlar bor. Ularning birida 20 ta, ikkinchisida birinchi akvariumdagidan 5 ta kam baliq bor. Ikkinchi akvariumda nechta baliq bor?

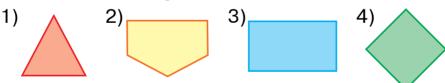

7 5. Misollarni tushuntirib yeching.

6. Har qaysi koʻpburchakning nechtadan tomoni, nechtadan burchagi, nechtadan uchi bor?

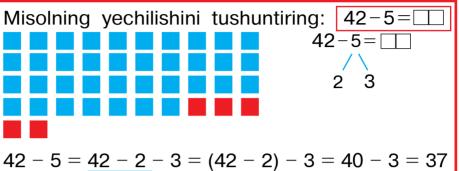

- 7. Tushirib qoldirilgan juft sonlarni yozing: 18, 20, ..., 26, ..., 30.
- Misollarni ustun shaklida yozing, amallarni bajaring:

100 ICHIDA SONLARNI XONADAN O'TIB AYIRISHNING YOZMA USULI

2. Misollarni tushuntirib yeching:

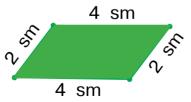
$$57 - 9 = 57 - 7 - 2 = (57 - 7) - 2 = 50 - 2 = 48$$

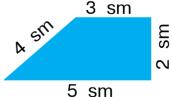
7 2

3. Kitob javonining birinchi qatoriga 37 ta, ikkinchi gatoriga esa undan 3 ta ortig kitob joylandi. Javonning ikkala gatoriga hammasi bo'lib nechta kitob joylangan?

4. Shakllarning nechtadan tomoni bor, ularning nomini ayting. Har bir shaklning perimetrini toping:

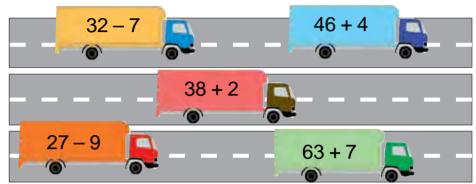

5. 89 sm □ 8 dm 9 sm 57 sm □ 5 dm 7 sm 62 sm □ 6 dm 2 sm 43 dm □ 4 dm 3 sm

6. Misollarni tushuntirib yeching:

7. 63, 72, 86, 47 sonlarini namunada koʻrsatilganidek yigʻindi bilan almashtiring: 59 = 50 + 9

8. Shunday son qoʻyingki, tenglik toʻgʻri boʻlsin:

$$39 + \Box = 46 \quad 63 - \Box = 60$$

$$63 - \square = 60$$

$$53 + \square = 62$$
  $79 - \square = 70$

$$79 - \square = 70$$

Misolning yechilishini tushuntiring: 42-15=□ 42 - 15 = (42 - 10) - 5 = 32 - 5 = 2710 5

2. Misollarni qulay usul bilan yeching:

- 3. Sayohatga ikkinchi sinfdan 39 nafar oʻquvchi, uchinchi sinfdan esa 9 nafar kam oʻquvchi bordi. Sayohatga uchinchi sinfdan necha nafar oʻquvchi borgan?
- 4. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

17 kg olma

?, 11 kg kam

5. Kerakli joylarda qavslarni shunday qoʻyingki, natijada toʻgʻri tenglik hosil boʻlsin:

6. Daftaringizga chizing va toʻgʻri burchakni aniqlang:

1) /

3)

4)

- 7. Tikuvchilar bir kunda 32 ta gʻaltak oq ip, undan 15 ta kam gʻaltak qora ip ishlatishdi. Bir kunda jami nechta gʻaltak ip ishlatilgan?
- **8.** 38 + 5

$$37 + 33$$

$$32 - 15$$

SONLARNI AYIRISHNING USTUN USULI

1. Misolning yechilishini tushuntiring: 57-26=1

Oʻnl.	Birl.
5	7
2	6
3	1

Misol ustun shaklida yozib vechiladi.

- 1. O'nliklar o'nliklarning tagiga, birliklar birliklarning tagiga yoziladi.
- 2. Birliklardan birliklar ayiriladi.

7 birl. - 6 birl. = 1 birl.

1 birliklar tagiga yoziladi.

3. O'nliklardan o'nliklar ayiriladi. 5 o'nl. - 2 o'nl. = 3 o'nl.

3 o'nliklar tagiga yoziladi.

4. Javob: 57 bilan 26 ning ayirmasi 31 ga teng.

- 3. Yugurish musobagasida 37 nafar, uzunlikka sakrash musobagasida esa undan 16 nafar kam oʻquvchi qatnashdi. Uzunlikka sakrash musobagasida necha nafar o'quvchi gatnashgan?
- 4. Shakllarni daftaringizga chizing va nomini yozing.

- 5. Bozorga sotish uchun 47 yashik olma va undan 13 yashik kam shaftoli olib kelindi. Bozorga necha vashik shaftoli olib kelingan?
- **6.** 67

57

- 96
- 48
- 77 65

35

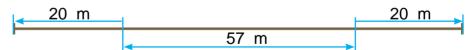
1. Misolning yechilishini tushuntiring: $|50-24=\square|$

$$50 - 24 = (50 - 20) - 4 = 30 - 4 = 26$$

- 1. Birliklardan birliklar ayiriladi.
  - 0 dan 4 ni ayirib bo'lmaydi. 5 o'nlikdan 1 o'nlikni olamiz (unutib qo'ymaslik uchun
  - 5 ragamining ustiga nugta go'yiladi).

  - 1 o'nlik = 10 birlik
  - 10 birl. 4 birl. = 6 birl.
  - Birliklar taqiqa 6 yoziladi.
- 2. O'nliklardan o'nliklar aviriladi.
  - 5 ta o'nlik bor edi, undan birliklarni avirish uchun 1 o'nlikni oldik. 4 o'nlik goldi.
  - 4 o'nl. 2 o'nl. = 2 o'nl.
  - O'nliklar ostiga 2 yoziladi.
- 3. Javob: 50 bilan 24 ning ayirmasi 26 ga teng.

3. Akbar bilan Anvar orasidagi masofa 57 m. Ularning har biri garama-garshi tomonga garab 20 m dan yugurganidan so'ng, ular orasidagi masofa gancha bo'ladi?

Kamayuvchi	30	40	60	70	50	80	90
Ayriluvchi	16	15	27	36	34	56	48
Ayirma							

5. Misollarni namunada ko'rsatilgandek yeching:

$$14-6 \square 12-8$$

  $8 > 4$
  $14-6 > 12-8$

$$38+5 \square 67+3 \quad 42-5 \square 42-15 \quad 25+13 \square 58-15$$

- 6. Do'konda 80 ta rasm daftari bor edi. Kun davomida 36 ta rasm daftar sotildi. Do'konda nechta rasm daftar qolgan?
- 7. Qavslarni shunday qoʻyingki, tengliklar toʻgʻri boʻlsin.

$$40-9+11=20$$
  $40-6+2=32$ $40-9+11=42$ $60-20+7=33$

1. Misolning yechilishini tushuntiring: 52-24=□□

O'nl.	Birl.
5	2
_ 2	4
2	8

- 1. Birliklardan birliklar ayiriladi.
  - 2 ta birlikdan 4 ta birlikni ayirib boʻlmaydi. 5 oʻnlikdan 1 oʻnlik olinadi (unutib qoʻymaslik uchun 5 raqami ustiga nuqta qoʻyiladi).
  - 1 o'nlik va 2 birlik bu 12 birlik 12 birl. – 4 birl. = 8 birl.

Birliklar tagiga 8 yoziladi.

- 2. Oʻnliklardan oʻnliklar ayiriladi.
  - 5 ta oʻnlik edi, undan birliklarni ayirishda
  - 1 ta o'nlikni oldik. 4 ta o'nlik qoldi.
  - 4 o'nl.-2 o'nl.=2 o'nl. O'nliklar tagiga 2 yoziladi.
- 3. Javob: 52 bilan 24 ning ayirmasi 28 ga teng.

$$-72$$

$$+\frac{32}{24}$$

3. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi	Sotildi	Qoldi
50 qop	tushgacha — 25 qop	?
guruch	tushdan keyin — 20 qop	qop

4. 80+15\(\subseteq 80+11

$$30-7 \square 20+3$$

$$27 - 3 \square 27 + 3$$

5. Har bir shaklning tomonlari uzunligini oʻlchang:

6. Misollarni tushuntirib yeching.

- 7. Bir xoʻjalikda bugʻdoy oʻrish uchun 22 ta, ikkinchi xoʻjalikda undan 14 ta kam kombayn ishladi. Ikkinchi xoʻjalikda nechta kombayn ishlagan?
- 8. Misollarni ustun shaklida yozib, amallarni bajaring:

$$64 - 12$$

$$52 - 34$$

$$40 - 4$$

$$60 - 34$$

$$55 + 35$$

$$48 + 22$$

AYIRMANI TOPISHGA DOIR TARKIBLI MASALALAR

- **1.** Do'konda 54 juft ayollar poyabzali, undan 7 juft kam erkaklar poyabzali sotildi. Necha juft erkaklar poyabzali sotilgan?
- 2. Jadval asosida berilgan misollarni yeching:

Kamayuvchi	58	77	64	52	50	70	63
Ayriluvchi	32	13	26	24	24	34	45
Ayirma							

4. Kerakli joylarda qavslarni shunday qoʻyingki, natijada toʻgʻri tenglik hosil boʻlsin:

$$80 - 50 + 10 = 20$$

$$100 - 40 + 50 = 10$$

$$40 - 10 + 20 = 10$$

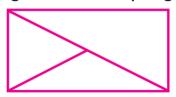
$$90 - 40 + 20 = 30$$

$$50 - 7 + 3 = 40$$

$$50 - 22 + 8 = 20$$

5. Shakllardagi uchburchaklarning sonini aniqlang.

- 6. Omborda 42 qop makkajoʻxori bor edi. Tushgacha 5 qop, tushdan soʻng 4 qop makkajoʻxori doʻkonga joʻnatildi. Omborda necha qop makkajoʻxori qoldi?

$$27 + 2$$

$$38 + 2$$

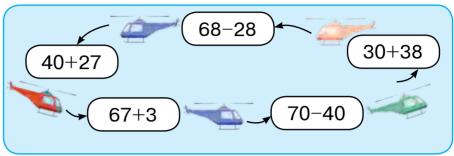
$$27 + 20$$

$$38 + 20$$

1. Misollarni ustun shaklida yozib, hisoblang:

40 - 6 | 50 - 4 | 80 - 8 | 27 + 3

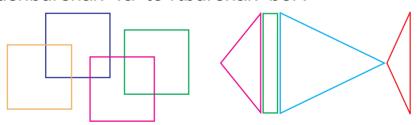
2. Misollarni tushuntirib yeching:

- 3. Metroning bir vagonida 98 nafar yoʻlovchi bor. Ularning 48 nafari erkak, qolganlari ayollar. Shu vagonda necha nafar ayol bor?
- 4. Misollarni ustun shaklida yozib hisoblang:

5. 1-shaklda nechta toʻrtburchak, 2-shaklda nechta uchburchak va toʻrtburchak bor?

6. Qovoqning ogʻirligi 8 kg, tarvuzning ogʻirligi esa undan 3 kg kam. Tarvuzning ogʻirligi qancha?

VAQT BIRLIKLARI: SOAT, MINUT. VAQT. MASOFA VA TEZLIKNI TOPISHGA OID SODDA MASALALAR

Soatning katta mili minutni ko'rsatadi. U bir chiziqchadan ikkinchi chiziqchaga 1 minutda o'tadi.

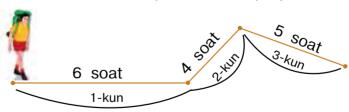
Soatning kichik mili soat necha bo'lganini ko'rsatadi. U bir ragamdan ikkinchi ragamgacha 1 soatda o'tadi. 1 soat = 60 minut.

- 1) Soat qaysi vaqtni ko'rsatyapti?
- 2) Soatning katta mili gaysi ragamni ko'rsatvapti?
- Soatning kichik mili qaysi raqamni 3) ko'rsatvapti?
- Misollarni namuna boʻyicha bajaring:

$$100-6=90+(10-6)=90+4=94$$

90 10

3. Sayohatchi uch kunda gancha vagt yo'l bosib o'tgan?

4. Do'konda 100 dona changyutgich bor edi. Kun davomida 9 ta chanqyutqich sotildi. Do'konda yana nechta changyutgich goldi?

5. Velosipedchilar poygasida Aziz belgilangan manzilga 35 minutda, Abdulaziz esa 40 minutda yetib keldi. Aziz Abdulazizdan necha minut oldin yetib kelgan? Abdulaziz Azizdan necha minut kevin vetib kelgan?

1. 1) Soat qaysi vaqtni koʻrsatayotganini ayting.

2) Har bir soat 10 minutdan keyin ganday vagtni ko'rsatishini ayting.

3. Pazandalik musobagasida Nasiba topshirilgan vazifani 20 minutda, Gulsara esa 25 minutda bajardi. Nasiba bu vazifani Gulsaradan necha minut oldin bajargan? Gulsara bu vazifani Nasibadan necha minut keyin bajargan?

4. Misollarni gulay usul bilan hisoblang:

$$40 + 30 + 9$$

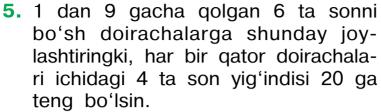
$$50 + 20 + 7$$

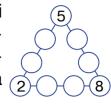
$$30 + 20 + 8$$

$$20 + 20 + 4$$
  $80 - 40 + 5$

$$80 - 40 + 5$$

$$90 - 70 + 2$$

- 7. Avtobusda 30 yoʻlovchi ketayotgan edi. Bekatda yana 4 ta ayol va 7 erkak kishi chiqdi. Avtobusdagi yoʻlovchilar nechta boʻldi?
- Soat modelida soat 1 ni, soat 4 ni, soat 7 ni, ko'rsating. So'ng shu vaqtdan 5 min, 15 min, 20 min, 3 min o'tganini ko'rsating.
  - 2. Nazira uydan non do'konigacha 15 minut, non do'konidan maktabgacha esa 8 minut yo'l yurdi. Nazira uydan maktabgacha qancha vaqtda yetib kelgan?

15 minut

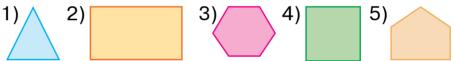
8 minut

Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching.

Osma soat – 18 ta Qo'l soat – ? ta kam

? ta soat

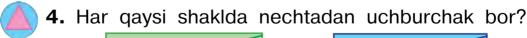
	5.	Soat ikki yarimni, oʻn besh minut kam olti- ni, sakkizdan oʻttiz minut oʻtganini boshqacha nima deyish mumkin?
	6.	Sayohatchilar poyezdda 3 soat, mashinada poyezdga qaraganda 4 soat ortiq yoʻl yurishdi. Sayohatchilar hammasi boʻlib necha soat yoʻl yurishgan?
( )	7.	6 dm 5 sm □ 65 sm 75 sm □ 7 dm 5 sm 7 dm 2 sm □ 72 sm 34 sm □ 3 dm 4 sm
		ODDIY SHAKLLARNI MURAKKAB
S	HA	KLLARGA AYLANTIRISH VA AKSINCHA
	1.	Har bir shaklning nechtadan tomoni va bur- chaklari bor? Shakllarning nomini yozing.
		1) (2) (3) (4) (5)

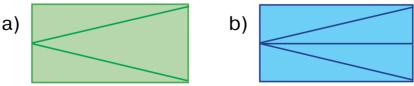

2. Shunday son qoʻyingki, tenglik toʻgʻri boʻlsin.

$$38 + \square = 43$$
 | $42 - \square = 27$ | $75 + \square = 90$
 $42 - \square = 37$ | $45 + \square = 68$ | $50 - \square = 26$

3. Yangi qurilgan binoning birinchi qavatida 26 ta, ikkinchi gavatida 28 ta xona bor. Ikkinchi gavatida birinchisiga qaraganda nechta koʻp xona bor?

5 .	Sonlarni	xona	birliklarining	yigʻindisi	koʻrinishida
	ifodalang	g: <u>29</u>	= 20 + 9.		

$$53=50+\square$$
  $42=40+\square$ $32=30+\square$ $87=80+\square$ $15=10+\square$ $57=50+\square$

6. Qirqib olingan 4 ta uchburchakdan 2 ta kvadrat yasang.

7. Oʻquvchilar maktabdan istirohat bogʻiga borish va qaytishga 40 minut sarflashdi, bogʻning oʻzida esa bolalar 20 minut sayr qilishdi. Bu sayrga hammasi boʻlib qancha vaqt ketgan?

TO'G'RI TO'RTBURCHAK QARAMA-QARSHI TOMONLARINING XOSSALARI

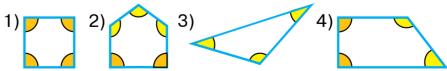

1.

Hamma burchaklari toʻgʻri boʻlgan toʻrtburchak toʻgʻri toʻrtburchak deb ataladi.

Toʻgʻri toʻrtburchakning qarama-qarshi tomonlari bir-biriga teng boʻladi. Toʻgʻri toʻrtburchakning toʻrtta uchi, toʻrtta burchagi, toʻrtta tomoni bor.

- **3.** Koʻpburchaklardagi toʻgʻri, undan katta va kichik burchaklarni aniqlang:

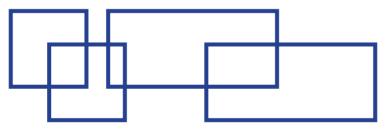

- **4.** Hovuzda 9 ta oʻrdak suzib yurgan edi. Yana bir nechta oʻrdak kelib qoʻshilgandan keyin, hovuzdagi oʻrdaklar 14 ta boʻldi. Nechta oʻrdak kelib qoʻshilgan?
- 5. Amal ishoralarini tengliklar to'g'ri bo'ladigan qilib qo'ying:

40 5=45	59 <u>9</u> =50	80 3 = 83
27 7=20	60 4 = 64	39 9=30

- 6. 1) 19, 29, 39, 49, 59, 69, 79, 89, 99 sonlaridan bitta keyin keladigan qoʻshni sonlarni yozing;2) 90, 80, 70, 60, 50, 40, 30, 20, 10 sonlaridan bitta oldin keladigan qoʻshni sonlarni yozing.
- **7.** 8+8 9-7 37+3-5 22+8+4 9+5 7+6 46+4-2 57+3+5
- Chizmada nechta kvadrat, nechta to'g'ri to'rtburchak bor? Daftaringizga chizing va uni bo'yang.

2. Shunday son qoʻyingki, tenglik toʻgʻri boʻlsin.

- 3. Bir oynachi 19 ta derazaga, ikkinchisi 13 ta derazaga oyna qoʻydi. Birinchi oynachi ikkinchisiga qaraganda nechta ortiq derazaga oyna qoʻygan?
- 4. Misollarni ustun shaklida yozib hisoblang.

52 - 24 | 48 + 32 | 56 - 31 | 29 + 32 67 + 23 | 69 - 29 | 48 + 22 | 84 - 63

5. Har bir shaklda nechtadan sanoq choʻp ishlatilgan?

6. Tushib qolgan sonlarni qoʻying 64 = 32 + 32:

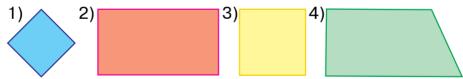
$$96 = 48 + \square$$
  $22 = \square + 11$

5

KVADRAT

1. Har qaysi shaklning nomini ayting:

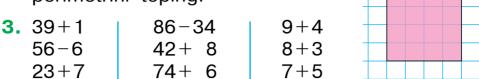

Bu shakl — kvadrat.

Barcha tomonlari bir-biriga teng boʻlgan toʻgʻri toʻrtburchak **kvadrat** deb ataladi.

Kvadratning to'rtta uchi, to'rtta burchagi, to'rtta tomoni bor.

2. Shunday kvadrat chizing va uning perimetrini toping:

- **4.** Sirk tomoshasida 9 ta ot va 8 ta kuchukcha qatnashdi. Tomoshada hammasi bo'lib nechta uy hayvoni qatnashgan?
- 5. Misollarni qulay usul bilan hisoblang:

Namuna:
$$1+9=10$$

2)
$$2+4+6+8+10+12+14+16+18$$
;

6. Fermer xoʻjaligida ertalab bir sigirdan 16 *l*, ikkinchi sigirdan unga qaraganda 4 *l* ortiq sut sogʻib olindan?

- 1. Tomoni 4 sm boʻlgan kvadrat chizing. Unda shunday bir kesma oʻtkazingki, ikkita toʻgʻri toʻrtburchak hosil boʻlsin.
- 2. Misollarni tushuntirib yeching:

3. Uchta idishda 100 litr benzin bor. Birinchi idishda 40 litr, ikkinchi idishda 35 litr benzin bo'lsa, uchinchi idishda necha litr benzin bor?

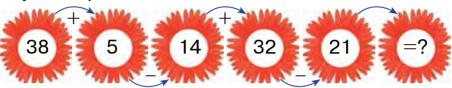

4. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

Bor edi – 20 kg behi Sotildi – 10 kg behi

Qoldi - ? kg behi.

5. O'ylab top!

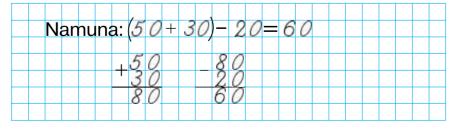
Qavslarni shunday qoʻyingki, natija berilgan songa teng boʻlsin:

7. Oziq-ovqat do'koniga 29 quti konfet va pecheniy keltirildi. Konfetlar 20 quti bo'lsa, nechta quti pecheniy keltirilgan?

QO'SHISH VA AYIRISH AMALLARINING TARKIBIY QISMLARI VA NATIJALARI ORASIDAGI O'ZARO BOG'LANISH

1. Misollarni tushuntirib yeching:

$$80 - (20 + 30)$$
  $(60 + 40) - 50$ $(43 + 27) + 9$ $70 - (30 + 30)$ $(60 - 40) + 40$ $(96 - 34) + 8$

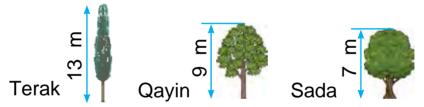
2. Shunday sonni qoʻyingki, tenglik toʻgʻri boʻlsin:

$$28 - \square = 20$$
  $34 + \square = 40$ $75 - \square = 70$ $67 + \square = 70$ $89 - \square = 80$ $83 + \square = 90$ $43 + \square = 50$ $98 - \square = 90$ $38 + \square = 40$

3. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

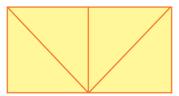
- 1)Bor edi 58 kg kartoshka Ishlatildi — 18 kg kartoshka Qoldi — ? kg kartoshka
- 2)Bor edi 58 kg kartoshka Ishlatildi — ? kg kartoshka Qoldi — 40 kg kartoshka

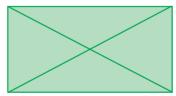
4. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

Terak daraxti qayin daraxtidan necha metr baland? Sada qayin daraxtidan necha metr past? Qayin daraxti sadadan necha metr baland?

5. Shakllarni daftaringizga chizing va bo'yang:

6. Bolalar archaga 28 ta qizil va 24 ta koʻk sharchalar osishdi. Osilgan qizil sharchalar koʻk sharchalardan qancha koʻp?

7. Misollarni tekshirish bilan yeching:

$$^{+64}_{-36}$$

1. Bir toʻp matodan kastumga 30 m, shimga 24 m, nimcha tikishga kastum bilan shim uchun qancha mato ketgan boʻlsa, shundan 34 m kam mato ishlatildi. Nimcha tikish uchun qancha mato ishlatilgan?

Masalani reja boʻyicha yeching:

- Kastum bilan shimga qancha mato ketgan?
   30+24= □ (metr mato)
- 2) Nimcha tikish uchun qancha mato ketgan?54-34= ☐☐ (metr mato)

2. Jadvaldan javobi bir xil boʻlgan misollarni toping:

57+8	50-24	14+12	98-33
89-54	29+9	67-29	40+38
28+24	87-9	28+6	78-26

3. Misollarni namunada koʻrsatilganidek bajaring:

$$57 + 24 - 35 = 46$$

$$\begin{array}{rrr}
 & -81 \\
 & 24 \\
 & 81
 \end{array}$$
 $\begin{array}{rrr}
 & -81 \\
 & 35 \\
 & 46
 \end{array}$

4. $42-15 \square 57-26$ $29+32 \square 90-50$ $53 + 37 \square 80 - 30$

 $64+25 \square 47-26$

5. Bir ustunga sonlar yigʻindisini, ikkinchi ustunga sonlar ayirmasini yozing. Bu sonli ifodalarning qiymatini toping.

75 + 15, 64 + 26, 88 - 27, 57 - 26, 32 + 29, 50 - 24.

- 6. O'ramda 42 m sim bor edi. Bir ish kuni davomida simdan bir necha metr qirqib olindi va o'ramda 14 m sim qoldi. O'ramdan necha metr sim qirqib olingan?
- 7. Misollarni yeching:

SONLI IFODALAR. TENGLAMALAR. GEOMETRIK SHAKLLAR VA KATTALIKLAR

35+4

48-5

Bular **sonli ifodalar** yoki **ifodalar** deb ataladi. Ifodada koʻrsatilgan amallarning natijasi **ifodaning qiymati** deyiladi.

35+4=39 35 bilan 4 sonlari yigʻindisi 39 ga teng. 35+4 **ifoda**, 39 **ifodaning qiymati.**

- 2. Ifodalarni hisoblang:
  - 36 va 4, 48 va 30, 37 va 48 sonlarining yigʻindisi; 42 va 2, 57 va 50, 95 va 5 sonlarining ayirmasi.
- 3. Bogʻga 70 tup koʻchat oʻtqazildi. Ulardan 40 tupi gilos, 20 tupi xurmo, qolganlari esa olcha koʻchati. Bogʻga necha tup olcha koʻchati oʻtqazilgan?

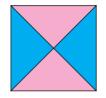
4. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi	Ishlatildi	Qoldi
8 kg va 6 kg	5 kg	? kg

8+6, 8-6, (8+6)-5 ifodalarning qiymatini hisoblab nimani topish mumkin?

5. Shakllarni daftaringizga chizing. Har qaysi shaklda nechtadan uchburchak va nechtadan kvadrat bor?

6. Misollarni yeching:

- 7. Birinchi fermer xoʻjaligi 15 ta yangi traktor, ikkinchisi esa undan 4 ta koʻp traktor sotib oldi. Ikkinchi fermer xoʻjaligi nechta yangi traktor sotib olgan?
- 1. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi	Ishlatildi	Qoldi
30 kg kartoshka	ertalab — 4 kg tushlikda — 5 kg	? kg

2. Hisoblang:

1) 10 sonidan 7 va 2 sonlarining yigʻindisini ayiring:

$$10 - (7 + 2)$$

Qavsli ifodalarda oldin gavs ichidagi amallar bajariladi.

- 2) 10 7 2 koʻrinishidagi misollarni yechishda amallar ketma-ket bajariladi: 10 - 7 - 2 = 1.
- 3. Tushuntirib yeching:

$$10 \stackrel{?}{-} (5 \stackrel{1}{+} 3) | 10 - (6 + 3) | 9 - (4 + 2)$$

 $10 - 5 - 3 | 10 - 6 - 3 | 9 - 4 - 2$

4. Anvarda 10 ta yong'oq bor edi. U 7 tasini ukasiga berdi, 2 tasini chaqib yedi. Anvarda nechta yong'og goldi?

I usul.

1)
$$7 + 2 = \square$$
 ta yongʻoq yeyildi

2)
$$10 - 9 = \Box$$
 ta yongʻoq qoldi. II usul.

10 - 7 - 2 = 3 - 2 = 1 ta yongʻoq qoldi. Javob: Anvarda 1 ta yongʻog goldi.

5. Misollarni tushuntirib yeching:

$$20 - (6 + 3) + 40 - (7 + 2) + 50 - (5 + 4)$$

6. Bolalar bogʻchasi oshxonasida 20 kg guruch bor edi. Ertalab 4 kg, tushlikda ham shuncha guruch ishlatildi. Necha kilogramm guruch qolgan?

BIR NECHTA TENG (BIR XIL) QO'SHILUVCHILAR YIG'INDISI. SONNI BIR NECHTA TENG QO'SHILUVCHILAR YIG'INDISI SHAKLIDA IFODALASH

1. Har bir sonni bir xil qo'shiluvchi yig'indisiga almashtiring:

Namuna: 8 = 4 + 4 10 = 5 + 5 | 14 = 7 + 7 | 18 = 9 + 9 12 = 6 + 6 | 16 = 8 + 8 | 20 = 10 + 10

2. Uchta qoʻrada 70 ta qoʻy bor. Birinchi qoʻrada 30 ta, ikkinchi qoʻrada 20 ta qoʻy bor. Uchinchi qoʻrada nechta qoʻy bor?

Yechish: 1) $30 + 20 = \square$ ta 1- va 2-qoʻradagi qoʻy; 2) $70 - 50 = \square$ ta 3-qoʻradagi qoʻy.

3. Tushib qolgan sonlarni qoʻying: 28 = 14 + 14.

4. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi	Ishlatildi	Qoldi
25 kg va 22 kg	27 kg mix	? kg

5. Ikkita qoʻshni qoʻshiluvchini ularning yigʻindisi bilan almashtirib, qulay usul bilan hisoblang:

6. «Afrosiyob» poyezdining bir vagonida 72 nafar yoʻlovchi bor. Ularning 34 nafari erkak, qolganlari ayol. Shu vagonda necha nafar ayol bor?

SODDA VA TARKIBLI MASALALARNI YECHISH

1. Karim 5 ta, akasi 7 ta, otasi 13 ta baliq tutdi. Otasi Karimdan nechta ortiq baliq tutgan? Quyidagi ifodalar nimani bildiradi?

 $7+5 \mid 7-5 \mid 13-7 \mid 13-5 \mid 5+7+13$

2. Jadvaldan javobi bir xil boʻlgan misollarni toping:

45+23	90-64	64+26	42-15
50-24	75+15	87+13	76+24
27+3	38- 8	39+29	62-35

3. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

1-mashinada — 56 qop piyoz 2-mashinada — ?, 16 qop kam piyoz) ? qop

5. Necha juft choynak bor? Hamma choynaklar nechta?

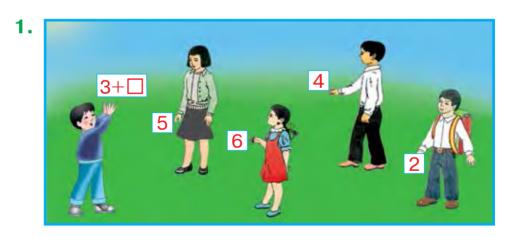

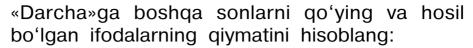
- 6. Do'konda 8 yashik apelsin va 7 yashik limon bor edi. Bir necha yashik xurmo keltirilgandan so'ng 25 yashik meva bo'ldi. Necha yashik xurmo keltirilgan?
- 7. Misollarni yeching:

$$(34+14)-5$$
  $(40-30)+8$ $20+(30-20)$ $(28-18)+9$ $(60+20)+2$ $60-(20+10)$

HARFLI IFODALAR

Bobur koʻrsatayotgan ifodadagi boʻsh katakcha oʻrniga Nafisa, Gulbahor, Anvar va Ulugʻbeklar qoʻlidagi raqamlarni qoʻyib ifoda tuzing va ularning qiymatlarini toping. Masalan: 3+5=8.

□+8
□+9
15-□
□+16

Matematikada «darchalar» oʻrniga kichik lotin harflari qoʻyiladi. Ularning oʻqilishi va yozilishi quyidagicha:

Masalan: **a** harfi **«a»** deb, **b** harfi **«be»** deb, **k** harfi **«ka»** deb oʻqiladi.

Demak, a=9, a=8 bo'lsa, a+7 yoki 7+a ifodaning qiymatini bunday topish mumkin: 9+7=16 yoki 7+9=16; 8+7=15 yoki 7+8=15.

Agar a=6, a=8, a=10, a=12 bo'lsa, a+8 ifodaning qiymatini toping:

Namuna: 6+8=14; 12+8=20.

Keltirildi Ta'mirlandi 43 ta 1-kuni — 20 ta mashina mashina 2-kuni — 12 ta mashina

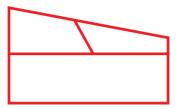
Yana nechta mashina ta'mirlanishi kerak? Yechish:

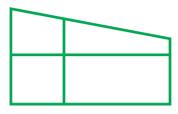
- 1) $20 + 12 = \square$ ta'mirlangan mashina.
- 2) $43 32 = \square$ ta'mirlanishi kerak bo'lgan mashina.

4. Ifodalar tuzing va ularning qiymatlarini toping: 76 va 4, 37 va 53, 28 va 5 sonlarining yigʻindisi; 42 va 5, 32 va 15, 38 va 30 sonlarining ayirmasi.

5. Nechta shakl borligini toping:

6. Maktabdagi kashtachilik toʻgaragiga 58 nafar, musiqa toʻgaragiga esa 32 nafar oʻquvchi qatnashmoqda. Ikkala toʻgarakka hammasi boʻlib necha nafar oʻquvchi qatnashmoqda?

7. 77-65

23 + 45

84 - 72

32+14 86-34

61 + 15

1. Misollarni tushuntirib yeching:

a + 49

91-b koʻrinishidagi ifodalar tuzing.

1) 8 2 + 49 4 6

2) 91 6 91 - 4 91 3 91 9

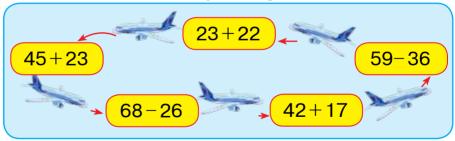
2.

а	38	46	27	28	39	37	49
a + 7							

Namuna: 38 + 7 = 38 + (2 + 5) = (38 + 2) + 5 = 45

b	47	35	28	24	43	52	13
56 – <i>b</i>							

- 3. Koʻchaning oʻng tomonida 35 ta uy, chap tomonida undan 7 ta kam uy bor. Koʻchaning chap tomonida nechta uy bor? Masalaning savolini shunday oʻzgartiringki, u ikki amal bilan yechiladigan boʻlsin.
- 4. 1) a = 14, a = 8, a = 47 bo'lsa, a + 8 ifodaning qiymatini toping;
  2) b = 13, b = 18, b = 44 bo'lsa, b 6 ifodaning qiymatini toping.
- 7 5. Misollarni tushuntirib yeching:

- 6. Ifodalar tuzing va ularning qiymatini toping:
  - 1) 32 va 14, 57 va 23, 61 va 15 sonlarining yigʻindisi;
  - 2) 78 va 36, 86 va 34, 89 va 64 sonlarining ayirmasi.

- Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:
  - 1) Katak daftar 32 ta Bir chiziqli daftar – ?, 14 ta kam
  - 2) Katak daftar 32 ta Bir chiziqli daftar - ?, 14 ta kam) ? ta daftar
- 8. Suzish musobaqasida 48 nafar, sakrash musobaqasida esa 18 nafar o'quvchi qatnash-moqda. Ikkala musobaqada hammasi bo'lib necha nafar o'quvchi qatnashmoqda?

GEOMETRIK SHAKLLARNI BELGILASH

1. Uzunligi 6 sm, 8 sm boʻlgan ikkita kesma chizing va ularni harflar bilan belgilang.

<i>A</i>	6 sm	B	
C	8 sm	•	.D

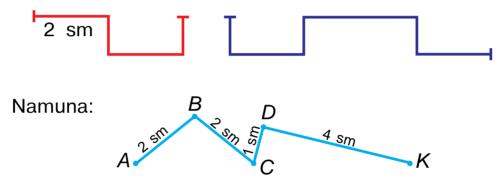
Ulardan birini *AB*, ikkinchisini *CD* harflari bilan belgilashda uning uchlaridagi nuqtalarni *A* va *B*, *C* va *D* deb belgilash mumkin. Shundan soʻng *AB* kesma 6 sm ga, *CD* kesma 8 sm ga teng deb oʻqiladi.

Har qanday kesma ikkita bosh harf bilan belgilanadi.

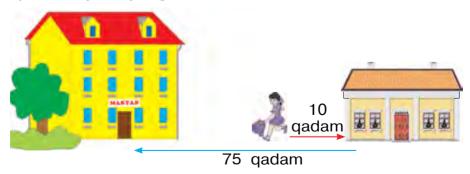
- 2. Topshiriqni bajaring:
  - a) 3 ta alohida uchburchak yasash uchun nechta choʻp kerak?
  - b) 2 ta alohida kvadrat yasash uchun nechta choʻp kerak?

3. Misollarni ustun qilib yozib, amallarni bajaring:

- 4. Berilgan siniq chiziqlarning:
  - 1) nechta kesmadan iborat ekanligini aniqlang va uzunligini toping;
  - 2) har bir kesmaning boshi va oxirini harflar bilan belgilang.

5. Uydan maktabgacha 75 qadam. Gulnoza maktabga qarab 10 qadam yurgandan keyin kitobi uyida qolganini esladi. Kitobni olgach, u qaytib maktabga ketdi. Gulnoza hammasi boʻlib necha qadam yoʻl yurgan?

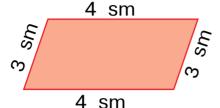

6. 72+25 □ 25+75 87+13 □ 87-13

 $64+26 \square 26+64 \qquad 68-17 \square 68+17$

Har bir shaklning perimetrini toping:

4 sm

8. Hisoblang:

30 sm + 24 sm

80 dm - 54 dm

60 dm - 20 dm

50 sm + 20 sm

TENGLAMA. TENGLAMALARNI TANLASH USULI BILAN YECHISH

1. 27+x=27 koʻrinishidagi tenglamani yeching.

x (iks) harfi bilan topilishi kerak boʻlgan noma'lum son belgilanadi.

$$27+x=27$$
 — bu tenglama.

Tenglama quyidagicha yechiladi: tenglik toʻgʻri boʻlishi uchun *x* ning oʻrniga qanday sonni qoʻyish kerakligini bilib olish kerak. Bu son 0, chunki 27 ga 0 ni qoʻshganda 27 hosil boʻladi. Shunda tenglik toʻgʻri boʻlganini bilish mumkin.

Tenglamaning yechilishi bunday yoziladi:

$$\frac{27+x=27}{x=27-27}$$
 Tekshirish: $\frac{27+0=27}{27+0=27}$

x = 0 27 = 27

2. a) Yigʻindidan ma'lum boʻlgan goʻshiluvchini ayirganda noma'lum qo'shiluvchi hosil bo'lganini tushuntiring:

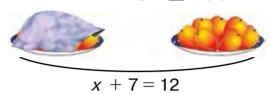
$$7+8=15$$

$$15 - 7 = 8$$

b) Noma'lum qo'shiluvchini toping:

$$\Box + 3 = 10$$

$$9 + \Box = 14$$

3. Tenglamalarni yeching va natijani tekshiring:

$$35 + x = 70$$

$$14 + x = 24$$

$$25 + x = 50$$

4. Jadvaldan javobi bir xil bo'lgan misollarni toping:

87+13	78+22	48+32	35+25
75+15	90-10	67+33	20+20
53+37	64+26	90-50	78-18

5. Rasmdan foydalanib: 4+7, 4+10, 7-4, 10-4, 10-7 ifodalar bo'yicha masala tuzing va uni yeching:

4 kg

7 kg

10 kg

6. Avtomobil zavodi birinchi kuni 47 ta, ikkinchi kuni 3 ta ortig mashina ishlab chiqardi. Zavod ikki kunda nechta mashina ishlab chiqarqan?

$$37+23-30$$

 $55+14-29$

1. Tenglamaning yechilishini tushuntiring:

$$x+56=70$$

 $x+56=70$
 $x=70-56$
 $x=14$
Tekshirish:
 $14+56=70$
 $70=70$

Qo'shiluvchilardan bittasi noma'lum bo'lsa. yig'indidan ma'lum bo'lgan qo'shiluvchini ayirish kerak.

Namuna:
$$37+x = 47$$
 Tekshirish: $x = 47-37$ $37+10=47$

$$x = 10$$

$$37 + 10 = 4$$

$$\chi = 10$$

$$47 = 47$$

2. Tenglamalarni yeching va natijani tekshiring:

$$x + 8 = 12$$

$$46 + x = 90$$

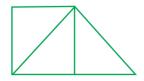
$$x+9=29$$

Jadval asosida ifodalar tuzing va ularni yeching:

Qoʻshiluvchi	47		35	24	56		64
Qoʻshiluvchi		26		31		32	
Yigʻindi	74	60	70		80	61	90

4. Shakllarning har birida nechta uchburchak, nechta to'rtburchak bor?

5. Ifodalar tuzing va ularning qiymatini toping:

а	40	35	27	51	62	19	72
a + 8							

- 6. Bogʻbon bir tup xurmodan 40 kg, ikkinchi tup xurmodan esa yana bir necha kilogramm hosil terganidan keyin hosil 87 kg boʻldi. Bogʻbon ikkinchi tupdan necha kilogramm xurmo olgan?
- 7. Misollarni yeching:

__ 35	_50	__ 63	_47	32
⁺ 13		⁺ 27	16	⁺ 29

1. Tenglamaning yechilishini tushuntiring:

$$69-x=23$$

 $69-x=23$
 $x=69-23$
 $x=46$
Tekshirish:
 $69-46=23$
 $23=23$

Ayriluvchi noma'lum bo'lsa, kamayuvchidan ayirmani ayirish kerak.

Namuna:
$$57 - x = 17$$
 Tekshirish: $x = 57 - 17$ $57 - 40 = 17$ $x = 40$ $17 = 17$

2. Avtosaroyda 49 ta avtobus bor edi. Ulardan bir nechtasi belgilangan yoʻnalishlar boʻyicha yoʻlga chiqib ketgandan soʻng, 17 ta avtobus qoldi. Avtosaroydan nechta avtobus yoʻnalishlar boʻyicha yoʻlga chiqib ketgan?

3. Jadval asosida misol tuzing va uni yeching:

Kamayuvchi	45		59		70	69	54
Ayriluvchi		24		12	56	17	
Ayirma	40	41	43	17			27

4. Tenglamalarni yeching va natijani tekshiring:

$$68 - x = 37$$

$$49 - x = 23$$

$$49 - x = 23$$
  $76 - x = 42$

5. Qisqa yozuv asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi — 58 ta daftar.

Sotildi x ta daftar.

27 ta daftar. Qoldi

6. Agar b = 7, b = 3, b = 9 bo'lsa, 90 - b ifodaning giymatini toping.

1. Tenglamaning yechilishini tushuntiring:

$$x - 24 = 41$$

$$\overline{x} - 24 = 41$$

$$x = 41 + 24$$

$$65 - 24 = 41$$

$$x = 65$$

$$41 = 41$$

Kamayuvchi noma'lum bo'lsa, uni topish uchun ayirmaga ayriluvchini qo'shish kerak.

2. Tenglamalarni yeching:

$$x - 7 = 12$$

$$x - 8 = 9$$

$$x - 9 = 50$$

3. Do'konga sotish uchun bir nechta televizor olib kelindi. Kechgacha 14 ta televizor sotilganidan so'ng, 31 ta televizor qoldi. Do'konga dastlab nechta televizor olib kelingan?

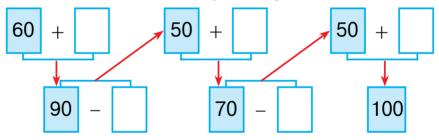
4. Misollarni namuna boʻyicha bajaring: 24=12+12.

$$22 = 11 + \square$$
 | $48 = 24 + \square$ | $66 = 33 + \square$ | $44 = 22 + \square$ | $64 = 32 + \square$ | $88 = 44 + \square$

5. Rasm bo'yicha masala tuzing va uni yeching:

6. Misollarni tushuntirib yeching:

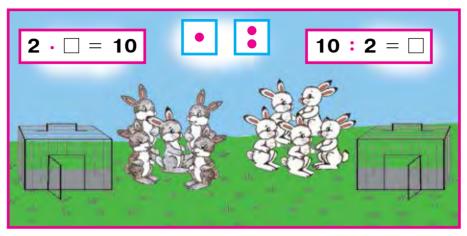
- 7. Ikki qopda jami 38 kg lavlagi bor. Agar birinchi qopda 21 kg lavlagi bo'lsa, ikkinchi qopda ne-cha kilogramm lavlagi bor?
- 8. Tenglamalarni yeching va natijani tekshiring:

$$x-14=31$$
  $x-21=42$ $56-x=43$ $69-x=43$ $28+x=59$ $x-15=25$

0

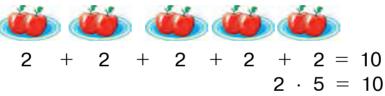
KO'PAYTIRISH VA BO'LISH. GEOMETRIK SHAKLLAR VA KATTALIKLAR

KO'PAYTIRISH. KO'PAYTIRISHNING MA'NOSI

1. Hamma olmalar nechta?

2 tadan 5 marta olinsa, 10 hosil bo'ladi yoki 2 ni 5 ga ko'paytirilsa, 10 bo'ladi.

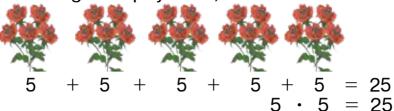
Bir xil qoʻshiluvchilarni qoʻshish **koʻpay-tirish** deyiladi. Bir xil qoʻshiluvchilar yigʻindisi 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10 koʻpaytma koʻrinishida bunday yoziladi: $2 \cdot 5 = 10$.

Nuqta (·) koʻpaytirish belgisidir.

Bu misol bunday o'qiladi:

Ikkitalab besh marta olinsa, oʻn hosil boʻladi yoki ikkini beshga koʻpaytirganda oʻn hosil boʻladi.

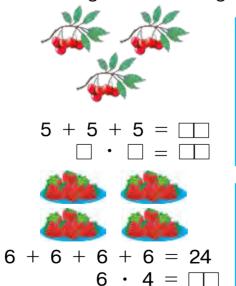
2. 1) 5 tadan 5 marta olinsa, 25 hosil boʻladi yoki 5 ni 5 ga koʻpaytirilsa, 25 boʻladi:

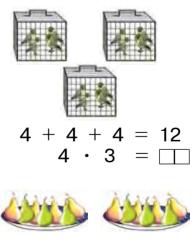

$$4 + 4 + 4 + 4 = \square$$

 $4 \cdot 4 = \square$

3. Qo'shishga doir misollarni ko'paytirishga doir misollarga almashtiring:

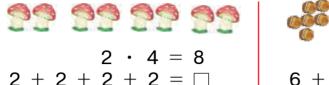

$$7 + 7 = \square \square$$
$$7 \cdot 2 = \square \square$$

4. Koʻpaytirishga doir misollarni qoʻshishga doir misollar bilan almashtiring:

5. Bir guldastada 5 ta chinnigul, ikkinchi guldastada esa undan 3 marta ortiq chinnigul bor. Ikkinchi guldastada nechta chinnigul bor?

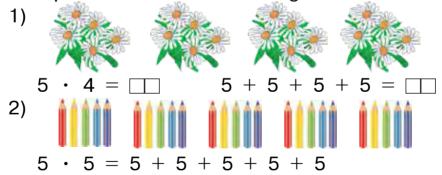
6. Qoʻshishga doir misollarni koʻpaytirishga doir misollar bilan almashtiring:

Namuna:
$$\frac{7+7+7=7\cdot 3}{7+7+7}$$

$$9 + 9 + 9$$

1. Rasm asosida koʻpaytirishga oid misol tuzing va uni qoʻshish bilan almashtiring:

Koʻpaytirishga oid misollarni qoʻshishga oid misollarga almashtiring:

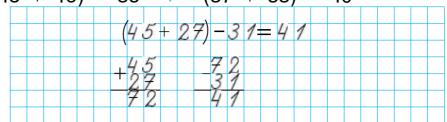
Namuna: $8 \cdot 3 = 8 + 8 + 8 \\ 8 \cdot 3 \qquad 5 \cdot 7 \qquad 4 \cdot 3$

3. Misollarni namuna asosida yeching:

$$(37 + 48) - 30$$

$$(48 + 19) - 36$$

$$(37 + 53) - 40$$

- **4.** Maktab bogʻiga oʻtqazish uchun 43 tup atirgul, 23 tup chinnigul olib kelindi. Maktab bogʻiga hammasi boʻlib necha tup gul olib kelingan?
- 5. Har bir akvariumda 4 tadan baliq bor. 4 ta akvariumda nechta baliq bor?

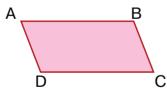

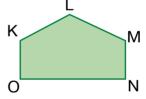

6. Bu shakllar nimasi bilan bir-biridan farq qiladi?

7. Hamma joʻjalar nechta? Yechimini qoʻshish va koʻpaytirish bilan bajaring:

KO'PAYTIRISH AMALI KOMPONENTLARINING NOMLANISHI

1. Rasm asosida misol tuzing va uni yeching:

Koʻpaytirishning hadlarini yodda tuting:

5 · 3 = 15

Birinchi Ikkinchi Koʻpaytma koʻpaytuvchi

Koʻpaytirishning hadlari uning komponentlaridir. 5 bilan 3 ning koʻpaytmasi 15 ga teng. Koʻpaytiriladigan sonlar **koʻpaytuvchi**lar deyiladi. Koʻpaytirishdan hosil boʻladigan son **koʻpaytma** deb ataladi.

2. Misollarni yeching:

8·2 9·3

9.3 6.4

3.3

1.8

3. Koʻpaytirishga oid misollarni qoʻshishga oid misollar bilan almashtiring.

4. Masalalarni yeching:

1) Har bir avtomobilda 5 tadan kishi boʻlsa, Ikkita avtomobilda nechta kishi boʻladi?

2) Har bir vazada 6 tadan anor bo'lsa, to'rtta vazada nechta anor bo'ladi?

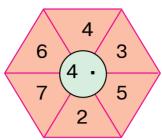
5. Misollarni namuna boʻyicha bajaring: 3.7=21.

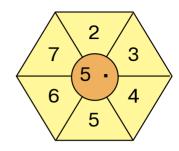
 $2 \cdot 6 = \boxed{}$ $5 \cdot 5 = \boxed{}$ $6 \cdot 3 = \boxed{}$

2.8= 7.2= 7.2

 $2 \cdot 7 = \square$ $4 \cdot 5 = \square$ $6 \cdot 5 = \square$

6. Hisoblang:

- 7. 1) Birinchi koʻpaytuvchi 4, ikkinchi koʻpaytuvchi 3. Koʻpaytmani toping;
  - 2) 8 bilan 2, 9 bilan 3, 5 bilan 4 sonlarining koʻpaytmasini yozing va hisoblang.
- 8. Misollarni ustun qilib yozing, natijani hisoblang:

HAR BIR AMAL KOMPONENTLARI VA NATIJALARI ORASIDA O'ZARO BOG'LANISHLAR

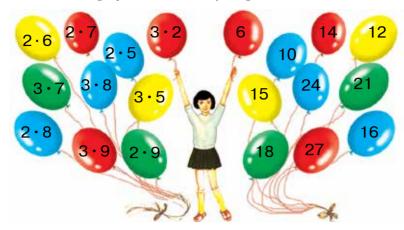
1. Qoʻshishga oid misollarni koʻpaytirishga oid misollar bilan almashtiring:

Namuna:
$$2+2+2+2+2=2 \cdot 5=10$$

 $3+3+3+3+3$ $5+5+5$ $6+6+6+6$

2. Misollarni namunada koʻrsatilgandek yeching:

₊ 58	_81	60+17-51	46-16+15
⁻ 23	_ 55	87-64+23	77+13-29
81	26	27+23-30	74+26-40

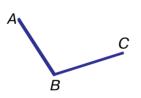
3. Misollarning javobini toping:

4. Sinf xonasining 3 ta derazasi bor. Har qaysi derazada 3 tadan gultuvak turibdi. Derazalardagi hamma gultuvaklar nechta?

5. To'g'ri burchakni toping:

6. Avtobusda 37 nafar yoʻlovchi bor edi. Bekatda 4 nafar yoʻlovchi tushib, 7 nafar yoʻlovchi chiqdi. Avtobusdagi yoʻlovchilar necha nafar boʻldi?

$$50 - 13 + 18$$

$$97 - 64 + 19$$

$$40 - 13 + 27$$

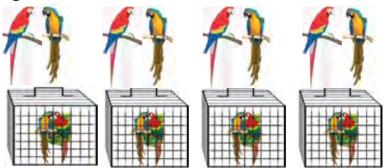
$$72 - 34 + 17$$

$$35+15-26$$

BO'LISH. BO'LISH AMALINING MA'NOSI

1. 1) 8 ta to'tiqushni 4 ta qafasga teng bo'lib solindi. Har bir qafasga nechtadan to'tiqush solingan?

Yechish: 8:4=2 tadan to 'tiqush.

Javob: Har bir qafasga 2 tadan toʻtiqush solingan.

2) 8 ta toʻtiqushni har bir qafasga 2 tadan qilib solindi. Nechta qafas kerak boʻlgan?

Yechish: 8:2=4 ta gafas.

Javob: 8 ta to'tiqush uchun 4 ta qafas kerak.

Narsalarni teng boʻlib qoʻyish **boʻlish** deb ataladi. Ikki nuqta (:) — **boʻlish belgisi**.

10:5=2 ifoda bunday o'qiladi:

10 bilan 5 ning bo'linmasi 2 ga teng.

- 2. Masalalarni yeching va ularni taqqoslang:
  - 1) 10 ta konfet 5 tadan qilib taqsimchalarga solindi. Nechta taqsimcha kerak boʻlgan?
  - 2) 10 ta konfet 2 ta taqsimchaga teng qilib solindi. Har bir taqsimchaga nechtadan konfet solingan?

3. Rasmlardan foydalanib, masalani yeching: Hayvonot bogʻidagi 4 ta olmaxonning har biriga 2 tadan yongʻoq berildi. Olmaxonlarga jami nechta yongʻoq berildi?

1. Misollarning yechilishini tushuntiring.

6:2=

8:2=

10:2=□

6:3=

8:4=

10:5=□

Jadvaldan javobi bir xil boʻlgan misollarni toping:

90-50	57+32	87+13	52-24
67+3	36+4	50+39	38+32
75-50	55-30	64-36	76+24

6. Ikki bola anhorda choʻmilmoqda. Qirgʻoqqa chiqish uchun bolalarning biri 20 m suzishi kerak, ikkinchi bola unga qaraganda 7 m kam suzishi kerak. Ikkinchi bola qirgʻoqqa chiqishi uchun necha metr suzishi kerak?

7. 37–17+40

75+15-21

45-25+32

65-42+18

58+22-13

89+11-50

1. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

 $10:2=\square$ ta qulupnay.

Boʻlishdagi sonlar va ifodalarning nomini yodda tuting:

12 : 3 = 4

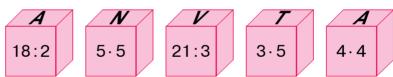
Boʻluvchi

Bo'linma

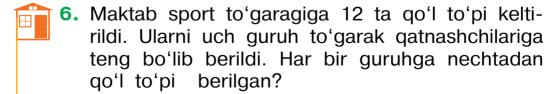
2. 12:2=□ 8:4=□ 15:5=□ 15:3=□ 6:3=□ 18:2=□

Bo'linuvchi

- 3. Sanoq choʻplardan foydalanib, boʻlinmani toping: 1) boʻlinuvchi 9, boʻluvchi 3, boʻlinmani toping; 2) boʻlinuvchi 14, boʻluvchi 2, boʻlinmani toping.
- **4.** Misollarning javobini o'sib borish tartibida yozing. Qanday so'z hosil bo'ldi?

5. Qoʻshishni mumkin boʻlgan joylarda koʻpaytirish bilan almashtirib bajaring:

7. Misollarni yeching:

TENG QISMLARGA BO'LISH. TO'PLAMNING QISMI

1. Rasm asosida teng qismlarga bo'lishga doir masala tuzing va uni yeching:

2. 10 ta gul 5 tadan qilib guldonlarga taqsimlandi. Bu gullar uchun nechta guldon kerak boʻlgan?

4. Maktab jonli burchagi uchun 10 ta toʻtiqush olib kelindi, ular 5 tadan qilib qafaslarga solindi. Bu toʻtiqushlar uchun nechta qafas kerak boʻlgan?

5. Kamayuvchi 60 38 59 67 42 31 Ayriluvchi 34 30 26 16 15 14 **Ayirma**

6. Oshxonada 18*l* paxta yogʻi bor edi. Uni ikki bidonga teng qilib quyildi. Har bir bidonga necha litr paxta yogʻi quyilgan?

$$(62-41)+9$$

$$90-(47+3)$$

$$(54+29)-3$$

$$(35+35)-8$$

1. Bir gutida 6 ta galam bor. To'rtta shunday gutida nechta galam bor?

Masalani dastlab qo'shish amali bilan yeching, so'ng qo'shishga doir misolni ko'paytirishqa doir misol bilan almashtiring.

2. Katakchalar o'rniga shunday amal ishoralarini go'yingki, yozuvlar to'g'ri bo'lsin.

$$42 \square 25 = 67$$

$$76 \square 24 = 100$$

$$39 \square 31 = 70$$

$$69 \square 46 = 23$$

$$83 \square 17 = 100$$

3. Gul do'koniga 90 tup gul ko'chati keltirildi. Tushgacha 40 tup, tushdan keyin 30 tup gul ko'chati sotildi. Sotish uchun yana necha tup gul ko'chati qolgan?

5. Masalalarning yechilishi va javoblarini taqqoslang: 1) 6 ta rediska bor edi. Rediskani 3 ta teng qismga bo'lishdi va bog'lab chiqishdi. Har qaysi bog'lamda nechtadan rediska bor?

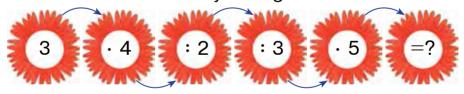
Yechilishi: 6:3=2 ta rediska

Javob: Har qaysi bogʻlamda 2 tadan rediska bor. 2) 6 ta rediska bor edi. Rediskalarni 3 tadan qilib ajratishdi va ularni bogʻlashdi. Nechta bogʻlam rediska boʻldi?

Yechilishi: 6:3=2 ta bogʻlam rediska Javob: 2 ta bogʻlam rediska bor.

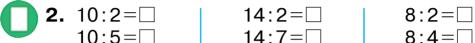
6. Misollarni tushuntirib yeching:

- 7. Bayramga 20 ta shar sotib olindi. Sharlar 2 ta teng qismga boʻlib bogʻlandi. Har qaysi bogʻlamda nechtadan shar bor?
  - 8. Misollarni yeching:

$$70-(79-70)$$
  $40+(11+9)$ $(24+34)-8$ $21+(34-30)$ $35-(7+6)$ $(28-18)+9$

- 1. 1) 14 kg limon bor edi. Ularni 2 ta savatchaga baravardan solindi. Har qaysi savatchaga necha kilogrammdan limon solingan? 2) 18 ta shokoladni taqsimchalarga 6 tadan
  - 2) 18 ta shokoladni taqsimchalarga 6 tadan teng boʻlib solib chiqildi. Nechta taqsimchaga shokolad solingan?

3. Hamma atirgullar nechta? Yechimini qoʻshish va koʻpaytirish bilan bajaring:

4. Tenglamalarni yeching:

$$27 - x = 15$$

$$x - 15 = 25$$

$$17 + x = 39$$

5. Jadvaldan javobi bir xil boʻlgan misollarni toping:

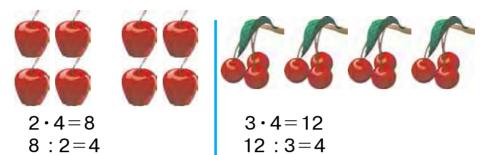
6.3	8:4	21:3	12:4
12:3	2.2	18:3	15:5
2.3	14:7	14:2	9 • 2

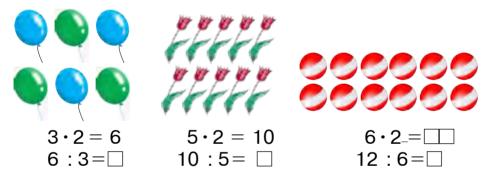
7. Bir xonadonda 15 ta kurka bor edi. Ularni 3 ta katakka baravardan bo'lib qo'yildi. Har bir katakka nechtadan kurka qo'yilgan?

KO'PAYTIRISH VA BO'LISH AMALLARI ORASIDAGI MUNOSABAT

1. Rasm asosida berilgan misollarni yeching:

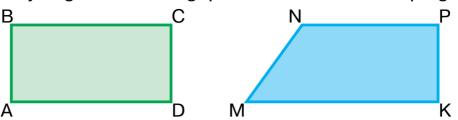

2. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

- **3.** 1) 3 ta taqsimchada 2 tadan xurmo bor. Hamma xurmolar nechta?
  - 2) 2 ta taqsimchada 3 tadan xurmo bor. Hamma xurmolar nechta?
- 4. Koʻpaytmani yigʻindiga almashtiring:
  Namuna: 6⋅4=6+6+6+6=24
  4⋅5=□□ 6⋅8=□□ 7⋅2=□□ 9⋅3=□□
  3⋅5=□□ 2⋅6=□□ 3⋅7=□□ 5⋅6=□□

5. Quyidagi shakllarning perimetrini o'lchab toping:

- 6. Daladan bir mashinada 37 qop, ikkinchi mashinada birinchidagiga qaraganda 8 qop ortiq, uchinchi mashinada esa ikkinchidagidan 5 qop kam kartoshka olib ketildi. Uchinchi mashinada necha qop kartoshka olib ketilgan?
  - 7. Misollarni ustun shaklida yozing va ularni yeching: 89-57 49+17 58-25

75 + 15 64 - 33 26 + 26

MASALALARNI JADVAL USULIDA YECHISH

1. 1) Tikuvchi 6 ta qizlar koʻylagini tikdi. Har qaysi koʻylakka 2 m dan gazlama sarflandi. Tikuvchi hammasi boʻlib qancha gazlama sarflagan?

M M M	Bitta koʻylakka sarflangan gazlama	Koʻylak- lar soni	Hamma koʻylakka sarflangan gazlama
apply MANA apply	2 m	6 ta	?
773	?	6 ta	12 m
Tribut	2 m	?	12 m

2) Ikkita o'zaro teskari masala tuzing va uni yeching.

2. Misollarni tushuntirib yeching:

3. Masalalarning yechimlarini taqqoslang:

- 1) 18 ta daftar 3 nafar o'quvchiga baravardan bo'lib berildi. Har qaysi o'quvchi nechtadan daftar olgan?
- 2) 18 ta daftar o'quvchilarga 3 tadan bo'lib berildi. Necha nafar o'quvchi daftar olgan?

4. Amal ishoralarini tengliklar toʻgʻri boʻladigan qilib qoʻying:

$$30 \square 17 = 47$$

$$48 \square 26 = 22$$

$$86 \square 86 = 0$$

$$75 \square 24 = 51$$

$$29 \square 0 = 29$$

5. Jadval bo'yicha ifoda tuzing va ularni yeching:

Qoʻshiluvchi	67	55	19	38	53	84
Qoʻshiluvchi	3	14	21	5	27	16
Yigʻindi						

6. Do'konda 48 ta qandil bor edi. Tushgacha 20 ta, tushlikdan keyin 16 ta qandil sotildi. Do'konda nechta qandil qoldi?

7. Misollarni yeching:

8. Archa daraxtining balandligi 9 m, terakning balandligi undan 5 m baland. Terakning balandligini toping.

NOMA'LUM KO'PAYTUVCHINI TOPISH

6 va 3 – ko'paytuvchilar; 18 – bu ko'paytma;

$$2) 2 \cdot 4 = 8$$

$$8:4=2$$

Ikki sonning koʻpaytmasini koʻpaytuvchilardan biriga bo'linsa, ikkinchi ko'paytuvchi hosil bo'ladi.

Birinchi koʻpaytuvchi qanday hosil boʻldi? Ikkinchi koʻpaytuvchi ganday hosil boʻldi?

- 3. Masalalarning yechilishini taggoslang:
  - 1) Bidonlarning har biriga 6 kg dan asal quyilgan. 2 ta bidonga gancha asal guyilgan?
  - 2) Bidonning biriga 6 kg, ikkinchisiga 2 kg asal quyilgan. Ikkala bidonda necha kilogramm asal bor?

Nima uchun birinchi masala ko'paytirish amali bilan, ikkinchi masala qo'shish bilan yechilishini tushuntiring.

4. Tushib qolgan sonlarni oʻrniga qoʻyib yozing:

$$8 \cdot 3 = 3 \cdot 8$$

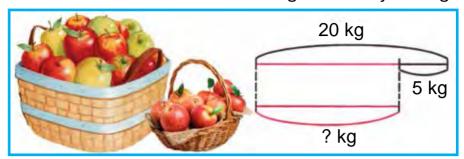
$$8 \cdot 3 = 3 \cdot 8$$
 | $5 \cdot 6 = \square \cdot 5$ | $2 \cdot 7 = \square \cdot 2$

$$7 \cdot 2 = 2 \cdot \square$$

$$6 \cdot 4 = 4 \cdot \square$$

$$7 \cdot 2 = 2 \cdot \square$$
  $6 \cdot 4 = 4 \cdot \square$ $4 \cdot 5 = 5 \cdot \square$

5. Chizma asosida masala tuzing va uni yeching:

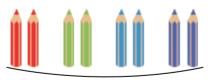

6. Har bir taqsimchaga 5 tadan olma solindi. 6 ta taqsimchada nechta olma bo'ldi?

Misollarni ustun shaklida yozib, amallarni bajaring:

- 8. Bir xonadon 40 ta quyon parvarish qilmoqda. Ularning 16 tasi qora, 18 tasi oq, qolganlari kul rang. Kul rang quyonlar nechta?
- Tenglamalarni tushuntirib yeching: Noma'lum ko'paytuvchini «x» deb olamiz.

$$x = 8:2$$

$$x = 4$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

Namuna: $2 \cdot x = 8$

$$2 \cdot 4 = 8$$

  $2 \cdot x = 10$ $x \cdot 5 = 15$ $3 \cdot x = 9$

Koʻpaytuvchilardan biri noma'lum boʻlsa, koʻpaytmani ma'lum boʻlgan koʻpaytuvchiga boʻlish kerak.

2. Javonda 16 ta piyola bor edi. Javondan bir nechta piyola olingandan keyin unda 6 ta piyola goldi. Javondan nechta piyola olingan?

3.	Koʻpaytuvchi	2		5	2	7	
	Koʻpaytuvchi	2	4	2		2	2
	Koʻpaytma		8		10		14

4. Misollarni namunada ko'rsatilgandek yeching:

$$62-34 \square 62-30$$
  $90-24 \square 80-24$
 $28<32$ $87+13 \square 13+87$
 $62 62$
 $34 30 64-30 \square 42+30$

32

$$87+13 \square 13+87$$

5. Qutida 40 ta oddiy va rangli qalam bor edi. Ulardan 28 tasi rangli qalam bo'lsa, oddiy qalam gancha boʻlgan?

6. Feruza 18 ta rangli galamni 6 tadan gilib gutilarga soldi. Hamma galamlar uchun nechta quti kerak?

28

NOMA'LUM BO'LINUVCHINI TOPISH

1. Misollarning yechilishini tushuntiring:

$$8:2=4$$

 $8:4=2$
 $4\cdot 2=8$

$$6:2=3$$

 $6:3=2$
 $3\cdot 2=6$

Boʻlinuvchi boʻlinmaga boʻlinsa, boʻluvchi hosil boʻladi

Boʻluvchi boʻlinmaga koʻpaytirilsa, boʻlinuvchi hosil boʻladi.

2. Tenglamalarni yeching:

$$3 \cdot x = 9$$
  $x \cdot 5 = 10$ $2 \cdot x = 16$ $x \cdot 3 = 9$ $5 \cdot x = 10$ $x \cdot 2 = 16$

- 3. Masalalarni yeching:
  - 1) Jasur 10 ta kanareyka sotib oldi va ularni 5 ta qafasga baravardan soldi. Har bir qafasga nechtadan kanareyka solingan?
  - 2) 10 ta kanareyka olib kelindi. Ularni har bir qafasga 2 tadan solindi. Kanareykalar uchun nechta qafas kerak boʻlgan?

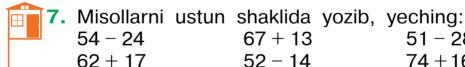
4. 12:2=□	10:5=□	14:2=□	16:2=□
18:3=□	10:2=□	14:7=□	15:3=□

5. Jadval bo'yicha berilgan masalani yeching:

1) Nasiba har bir bankada 3 kg dan 4 ta bankaga asal quydi. Hammasi bo'lib necha kilogramm asal boʻlgan?

ASAL	ASAL	Bitta bankadagi asal	Bankalar soni	Hamma bankalardagi asal
3 kg	3 kg	3 kg	4 ta	? kg
ASAL	ASAL	? kg	4 ta	12 kg
3 kg	3 kg	3 kg	? ta	12 kg

- 2) Ikkita o'zaro teskari masala tuzing va ularni taggoslang.
- 6. Ifodani yozing va uning qiymatini toping: 26 bilan 34 ning yigʻindisidan 17 ni ayiring; 54 bilan 24 ning ayirmasiga 10 ni go'shing.

- 8. Masalalarni yeching:
  - 1) Har bir taqsimchada 9 tadan tuxum bor. lkkita taqsimchada nechta tuxum bor?

51 - 28

74 + 16

2) Har bir savatchada 8 tadan limon bor. Beshta savatchada nechta limon bor?

MILLIMETR

1. Detsimetr va santimetrdan kichik uzunlik o'lchov birligi – **millimetr** ham bor. Chizg'ichdagi har bir chiziq millimetrni bildiradi.

Chizgʻichda bir santimetrni koʻrsating. U nechta teng boʻlakka boʻlingan? Har bir boʻlak bir millimetrga teng. **1 sm 10 millimetrga** teng:

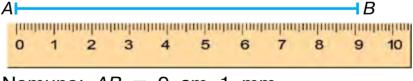
$$1 \text{ sm} = 10 \text{ mm}$$

2. Qalamning uzunligini oʻlchang.

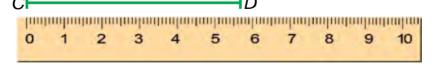

Qalamning uzunligi $\square$ sm $\square$ mm ga teng.

3. *AB, CD* kesmalarning uzunliklari qancha? Har bir kesmaning uzunligini oʻlchang.

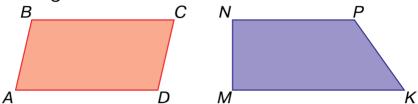

Namuna: AB = 9 sm 1 mm.

4. Misollarni tushuntirib yeching:

5. Quyidagi shakllarning har bir tomoni uzunligini o'lchang:

Namuna: AB = 2 sm 4 mm.

- 6. Istirohat bogʻiga 29 tup qayin, 20 tup majnuntol koʻchatlari ekildi. Qayin bilan majnuntol birgalikda qancha boʻlsa, shundan 9 tup kam archa koʻchati ekildi. Bogʻga necha tup archa koʻchati ekildi?
- **7.** 53 sm + 27 sm 69 dm 29 dm 98 dm 48 dm 75 sm + 25 sm

*

0, 1, 10 SONLARI ISHTIROKIDA KO'PAYTIRISH VA BO'LISH

1.
$$1 \cdot a = a$$

$$1 \cdot 4 = 1 + 1 + 1 + 1 = 4$$

$$1 \cdot 4 = 4$$

$$1 \cdot 7 = 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 = 7$$

$$4 \cdot 1 = 4$$

1 har qanday songa koʻpaytirsa, shu sonning oʻzi hosil boʻladi. Har qanday son 1 ga koʻpaytirilsa, shu sonning oʻzi hosil boʻladi.

$$\begin{array}{c|c}
\mathbf{0} \cdot \mathbf{a} = \mathbf{0} & \mathbf{a} \cdot \mathbf{0} = \mathbf{0} \\
0 \cdot 4 = 0 + 0 + 0 + 0 = 0 & 4 \cdot 0 = 0 \\
0 \cdot 7 = 0 + 0 + 0 + 0 + 0 + 0 + 0 = 0 & 7 \cdot 0 = 0
\end{array}$$

Nolni har qanday songa koʻpaytirsa, nol hosil boʻladi. Har qanday son nolga koʻpaytirilsa, nol hosil boʻladi.

2. 1) Koʻpaytmani yigʻindi bilan almashtiring va natijani toping:

- 2) Yigʻindini koʻpaytma bilan almashtiring: $1+1+1+1+1+1+1+1+1+1=1\cdot 9=\Box$ $0+0+0+0+0+0=0\cdot 6=\Box$
- **3.** Bitta bankadagi oʻrik sharbati 5 *I*. Ikkita bankadagi oʻrik sharbati necha litr boʻladi?
- **4.** 1 bilan 7 ning, 0 bilan 6 ning, 1 bilan 28 ning koʻpaytmasini toping.
- 5. Misollarni tushuntirib yeching:

- 6. Tikuvchi bitta xalatga 6 ta tugma qadadi, shunday xalatlardan 3 tasiga nechta tugma qadagan?
- **7.** (49–48) · 9 (38–37) · 0 1 · 42 (28–28) · 5 (53–52) · 8 0 · 63

1. a:1=a

0:*a*=0

4:1=4

0· 6=0

8:1=8

0.19 = 0

Har qanday sonni 1 ga boʻlganda, shu sonning oʻzi hosil boʻladi. Nolni har qanday songa boʻlganda, nol chiqadi. Sonni nolga boʻlish mumkin emas.

2. Misollarni tushuntirib yeching:

$$1 \cdot 9 = 9$$

 $1 \cdot 24 = 24$

 $1 \cdot 68 = 68$

$$9:9=1$$

Istalgan sonni o'zini-o'ziga bo'lganda, 1 ho-sil bo'ladi:

$$a : a = 1$$

- 3. Sinfda 34 nafar oʻquvchi bor. Ularning har biriga 1 tadan «Gʻuncha» jurnali tarqatildi. Hammasi boʻlib nechta «Gʻuncha» jurnali tarqatilgan?
- 4. Jadvalni toʻldiring:

а	5	45	0	98
a · 1				
1 · a				

а	8	16	35	65
a:1				
a:a				

- 5. Masalalarni yeching va ularni taqqoslang:
  - 1) 18 ta sabzi 6 ta quyonga teng boʻlib berildi. Har bir quyonga nechtadan sabzi berilgan?
  - 2) 23 ta daftarni 23 ta o'quvchiga baravar bo'lib berildi. Har bir o'quvchi nechtadan daftar oldi?

- 6. Do'konga sotish uchun 21 ta qo'g'irchoq, undan uch marta kam koptok keltirildi. Do'konga hammasi bo'lib nechta koptok keltirilgan?
- 7. Taqqoslang:

5·1 5:5 | 42:42 6·1 | 16:16 19:1 27·1 27:1 58· 1 58:1 18:18 15:1

10 SONI ISHTIROKIDA KO'PAYTIRISH VA BO'LISH

1. Misollarni tushuntirib yeching:

$$2 \cdot 10 = 20$$

10 ni 2 ga koʻpaytirish uchun 1 oʻnlikni 2 ga koʻpaytirish kerak, natijada 2 oʻnlik yoki 20 hosil boʻladi.

Demak: $10 \cdot 2 = 20$, yoki $2 \cdot 10 = 20$ bo'lsa, u holda 20:2=10, 20:10=2 bo'ladi.

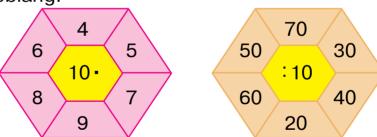
2. 10 · 3 10· 5 10 · 8 10.9 5 · 10 3 · 10 8 • 10 9.10 30:3 50:5 80:8 90: 9 30:10 50:10 80:10 90:10 3. Mehmonxonaning 10 ta derazasi bor. Har qaysi derazaga 4 tadan gultuvak qoʻyilgan. Derazadagi hamma gultuvaklar nechta?

4.	10 · 2= 20	2 · 10	20: 2	20:10
	10 · 3= 30	3 · 10	30: 3	30:10
	10 • 4= 40	4 · 10	40: 4	40:10
	10· 5= 50	5 • 10	50: 5	50:10
	10 · 6= 60	6·10	60: 6	60:10
	10· 7= 70	7 · 10	70: 7	70:10
	10· 8= 80	8 • 10	80: 8	80:10
	10· 9= 90	9 • 10	90: 9	90:10
	10·10=100	10 · 10	100:10	100:10

5. Tenglamalarni yeching:

$$29+x=60$$
  $x-26=40$ $80-x=53$ $58-x=50$ $41+x=64$ $x-15=35$

6. Hisoblang:

- 7. Oshxonada sharbat tayyorlash uchun 10 kg dan 5 yashik quruq meva keltirildi. Oshxonaga hammasi bo'lib necha kilogramm quruq meva keltirilgan?
- 8. Taqqoslang:

10 • 4 □ 50 : 5 | 9 • 10 □ 10 • 9 | 80 : 8 □ 10 • 8

102

QAVSLI VA QAVSSIZ IFODALAR

1. Quyidagi ifodalar qanday amallarni o'z ichiqa olgan? Ularni tushuntirib bajaring:

$$27 + 3 - 5$$

$$27+3-5$$
  $50-20-9$ $12:2\cdot 4$ $3\cdot 6:2$

Qo'shish va ayirishni yoki ko'paytirish va bo'lishni o'z ichiqa olgan qavssiz ifodalarda amallar qaysi tartibda yozilgan bo'lsa, shu tartibda chapdan oʻngga garab bajariladi.

Namuna:
$$46 + 4 - 8 = 50 - 8 = 42$$

$$15 : 3 \cdot 4 = 5 \cdot 4 = 20$$

2. Misollarni yeching:

$$67 - 40 + 3$$
  $24 + 12 - 6$ $8 \cdot 3 : 4$ $20 + 18 - 6$ $28 - 13 - 5$ $12 : 2 \cdot 3$

- 3. Har bir nimchaga 5 ta kalava jun ip ketgan bo'lsa, 10 ta shunday nimchaga nechta kalava jun ip ketgan?
- 4. Ifodalarda ganday amallar bor? Bu amallarni tartib bilan bajaring:

$$2.5 + 8$$

$$3 + 6 \cdot 2$$

Qavssiz ifodalarda oldin tartib bilan koʻpaytirish va bo'lish, keyin tartib bilan chapdan oʻngga qarab qoʻshish va ayirish bajariladi.

Namuna: $16-2\cdot 3=16-6=10$

$$18:2+4\cdot 4=9+16=25$$

5. Misollarni tushuntirib yeching:

$$2 \cdot 7 + 3$$

$$19 - 8 + 23$$

$$32 + 8 - 20$$

6. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching: Zaynab bitta xaltachada 2 kg dan boʻlgan 5 ta xaltacha konfet sotib oldi. Zaynab hammasi boʻlib necha kilogramm konfet sotib olgan?

	Bitta xalta- chadagi kon- fet massasi	Xalta- chalar soni	Hamma xaltacha- dagi konfetning massasi
	2 kg	5 ta	? kg
	2 kg	? ta	10 kg
	? kg	5 ta	10 kg

7. Maktab sport toʻgaragi uchun 30 ta shaxmat va shashka keltirildi. Ulardan 18 tasi shaxmat boʻlsa, nechta shashka keltirilgan?

QAVSLI VA QAVSSIZ IFODALARDA AMALLARNI BAJARISH TARTIBI

- 1. 1) Ifodalarning o'xshashligi va farqini aniqlang:
  - 40-24:4=40-6=34 (40-24):4=16:4=4
  - 2) Har qaysi ifodaning qiymatini topishda amallarni bajarish tartibini bilib oling.
    - 1) Agar ifodada qavslar boʻlsa, ular ichidagi amal birinchi bajariladi;
    - 2) Koʻpaytirish va boʻlish yozilish tartibi bilan bajariladi;
    - 3) Qoʻshish va ayirish yozilish tartibi bilan bajariladi.

$$75 - (28 + 27) = 75 - 55 = 20$$

$$30:(27-17)=30:10=3$$

$$59 - 18 : 2 = 59 - 9 = 50$$

- **3.** Anvarda 26 ta sanoq choʻp bor edi. Bir nechta alohida kvadrat yasaganidan soʻng 2 ta choʻp ortib qoldi. Anvar nechta kvadrat yasagan?
- Misollarni namunada koʻrsatilgandek yeching:
   57+13-23=□□

5. Jadvalni toʻldiring:

Boʻlinuvchi	30	40	50	60	70	80	90
Boʻluvchi	3	4	5	6	7	8	9
Boʻlinma							

6. Xaltada 32 ta yongʻoq bor edi. 4 ta bola yongʻoqlarni baravardan boʻlib olishdi. Har bir bola nechtadan yongʻoq olgan?

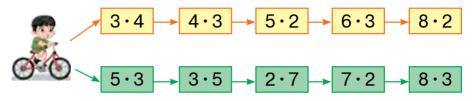

8. Avtosalonda bir hafta davomida 37 ta yengil mashina, undan 7 ta kam yuk mashina sotildi. Avtosalonda bir hafta davomida hammasi boʻlib nechta mashina sotilgan?

1. Bir xonadon uchun 45 ta osh qoshiq, 23 ta choy qoshiq sotib olindi. Bu xonadon uchun hammasi bo'lib nechta qoshiq sotib olingan?

3. Misollarning yechilishini tushuntiring:

- 4. 12 ta kvadratcha har qatorga 6 tadan qilib chizildi. Kvadratchalar necha qator boʻldi?
- 5. Misollarning javobini toping?

- 6. Maktab oshxonasiga har birida 6 kg dan 5 quti pecheniy keltirildi. Necha kilogramm pecheniy keltirilgan?
- 7. Misollarni tekshirish bilan yeching:

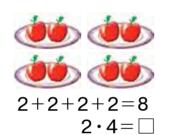
JADVAL ICHIDA KO'PAYTIRISH VA BO'LISH

2 SONINI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH. 2 GA BO'LISH VA BO'LINMADA

2 CHIQADIGAN SONGA BO'LISH

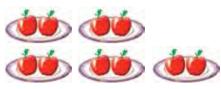
$$2+2=4$$

 $2\cdot 2= \square$

$$2+2+2=6$$

 $2\cdot 3=\Box$

$$2+2+2+2+2=10$$

 $2 \cdot 5 = \Box$

Ko'paytirish jadvalini yodda tuting:

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

$$2 \cdot 4 = 8$$
  $2 \cdot 6 = 12$

$$2 \cdot 8 = 16$$

$$2 \cdot 5 = 10$$

$$2 \cdot 5 = 10$$
  $2 \cdot 7 = 14$

$$2 \cdot 3 + 2$$

$$2 \cdot 4 + 2$$

$$2.5 + 2$$

- 3. Bolalar koʻylagiga 2 m gazlama ketadi. 3 ta shunday ko'ylakka necha metr gazlama ketadi?
- 4. Tenglamalarni yeching:

$$x \cdot 2 = 4$$

$$x \cdot 2 = 6$$

$$x \cdot 2 = 8$$

$$x \cdot 2 = 8$$
  $x + 2 = 10$

5. Qo'shishga doir misollarni ko'paytirishga oid misollar bilan almashtirib yeching:

Namuna: 2+2=2 · 2

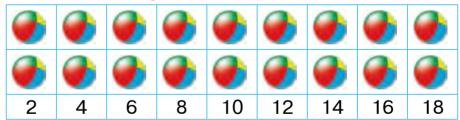
6. Mansur 2 ta qafasning har biriga 4 tadan kaklik joyladi. Qafaslarda hammasi bo'lib nechta kaklik bor?

1. Jadvaldan javobi 8, 12, 14, 16, 18 ga teng boʻlgan misollarni oʻqing. Bu jadvalni yodda tuting.

2.2=4		4:2	
2.3=6	3.2	6:2	6:3
2.4=8	4.2	8:2	8:4
2.5=10	5.2	10:2	10:5
2.6=12	6.2	12:2	12:6
2.7=14	7.2	14:2	14:7
2.8=16	8 • 2	16:2	16:8
2.9=18	9.2	18:2	18:9

Ikkitalab sanang.

2. Misollarni tushuntirib yeching:

2:2=

8:2=

14:2=

4:2= □

10:2= □

16:2= □

6:2= □

12:2= □

18:2= □

- 3. 18 kg guruch 2 ta xaltaga teng bo'lib solindi. Har bir xaltaga necha kilogrammdan guruch solingan?
- **4.** 14 kg mosh 7 ta xaltaga teng boʻlib solindi. Har bir xaltaga necha kilogrammdan mosh solingan?
- 5. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

2 kg

2 kg

2 kg

2 kg

2 kg

Har bir xaltachadagi pecheniyning massasi 2 kg. 5 ta xaltachadagi pecheniylarning massasi qancha?

6. Jadval bo'yicha masala tuzing va uni yeching:

SHARDAT 2 L	SHARBAT 2 L	1 ta bankadagi sharbat	Bankalar soni	Hamma bankadagi sharbat
SHAREAT	SHARBAT	2 litr	6 ta	?
21	21	2 litr	?	12 litr
SHARBAT 2 L	SHARBAT 2 L	?	6 ta	12 litr

7. Aziza sharlarni 2 tadan qilib ipga bogʻladi. Shunday 6 ta bogʻlamda nechta shar bor?

8.
$$20+20+20$$

 $70-(20+20)$

$$30 + 30 + 30$$

$$90-(25+25)$$

$$90 - (30 + 30)$$

3 SONINI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH VA 3 GA BO'LISH

1.

$$3+3=6$$

$$3+3+3=9$$

Ko'paytirish jadvalini yodda tuting:

$$3 \cdot 2 = 6$$

$$3 \cdot 4 = 12$$

$$3 \cdot 3 = 9$$

$$3 \cdot 5 = 15$$

$$3 \cdot 3 + 3$$

$$3 \cdot 4 + 3$$

$$3.5 + 3$$

3. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

3 kg

? kg

4. Qo'shishga doir misollarni ko'paytirishga doir misollar bilan almashtirib yeching:

Namuna: $3+3=3\cdot 2$

3+3+3 3+3+3+3 3+3+3+3+3

5. Akbar 16 ta rangli qalamlarni 2 ta qutiga baravardan joyladi. U har bir gutiga nechtadan galam joylagan?

6. Misollarni tushuntirib yeching:

7. 1 ta bidonda 3 litr paxta yog'i bor. 3 ta bidonda necha litr paxta yog'i bor? 5 ta bidonda-chi?

8. Taggoslang:

$$3+3+3 \square 3 \cdot 4$$

$$3+3+3+3 \square 3 \cdot 5$$

$$3+3+3+3+3 \square 3 \cdot 3$$

1. Misollarning yechilishini tushuntiring:

$$3 \cdot 6 = \square$$

$$3+3+3+3+3+3+3+3=24$$

 $3 \cdot 8 = \square$

Ko'paytirish jadvalini yodda tuting:

$$3 \cdot 6 = 18$$

$$3 \cdot 8 = 24$$

$$3.7 = 21$$

$$3 \cdot 9 = 27$$

2.	Bir	taqsimcha	ada 3	ta	limon	bor.	Shunday	6	ta
	taq	simchada	necht	ta I	imon	bor?			

3.
$$3 \cdot 6 + 3 \mid 3 \cdot 7 + 3 \mid 3 \cdot 8 + 3 \mid 3 \cdot 9 + 3$$

- 4. Bitta bankaga 3 litr olcha sharbati ketadi. 8 ta bankaga sharbat quyilgandan soʻng yana 16 litr sharbat ortib qoldi. Dastlab necha litr olcha sharbati boʻlgan?
- **5.** Birinchi koʻpaytuvchi 3, ikkinchi koʻpaytuvchi 5. Koʻpaytmani toping.

- 6. Har bir sharfga 3 ta kalava jun ip ketgan bo'lsa, 7 ta shunday sharfga nechta kalava jun ip ketgan?
- 7. Taqqoslang:

3⋅2 □ 3⋅6	2.7 🗌 3.4	2.8 🗆 3.8
3⋅7 □ 3⋅3	3⋅9 □ 2⋅9	3⋅5 □ 2⋅6

1. Jadvaldan javobi 15, 18, 21, 24, 27 ga teng boʻlgan misollarni toping.

3.3= 9		9:3	
3 • 4 = 12	4.3	12:3	12:4
3 • 5 = 15	5.3	15:3	15:5
3.6=18	6.3	18:3	18:6
3.7=21	7.3	21:3	21:7
3.8=24	8.3	24:3	24:8
3.9=27	9.3	27:3	27:9

Uchtalab sanang.

3	6	9	12	15	18	21	24	27

- **2.** 3:3=□ 6:3=□
- 12:3=□ 15:3=□
- 24:3=

21:3=

- 9:3=
- 18:3=□
- 27:3=
- 3. Masala shartining rasmini chizing va uni yeching: Bakda 27 litr benzin bor edi. Bu benzin 3 ta idishga baravardan solindi. Har bir idishga necha litrdan benzin quyildi?
- 4. 21 kg shakar bor edi. Bu shakarni 3 kg dan qilib xaltachalarga solindi. Nechta xaltacha kerak boʻlgan?
- 5. Jadvaldagi ifodalarning qiymatini toping:

Koʻpaytuvchi	3	3	3	3	3	3	3
Koʻpaytuvchi	3	4	5	6	7	8	9
Koʻpaytma							

- 6. Uzunligi 18 sm boʻlgan tasma oling va uni 3 sm dan boʻlaklarga boʻling. Nechta boʻlak hosil boʻldi?
- 7. Misollarni yeching:

 $3 \cdot 7 + 9$

15:3+25

 $3 \cdot 9 - 7$

 $8 \cdot 2 + 4$

27:3-9

 $7 \cdot 2 - 4$

- 1. Masalalarning yechilishini tushuntiring:
  - 1) Har qaysi likopchaga 2 tadan nok qoʻyildi. 10 ta nok nechta likopchaga qoʻyildi? Ortib qolgan nok bormi?

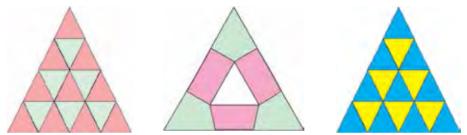

- 2) Oldingi masaladagi 10 sonini 7, 8, 9 sonlari bilan almashtiring va rasmdan foydalanib, oʻzingiz yangi masala tuzib yeching.
- 3) 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10 sonlarining qaysilari 2 ga boʻlinadi?
  - 2 ga boʻlinadigan sonlar **juft** sonlar, 2 ga boʻlinmaydigan sonlar **toq** sonlar deyiladi.
- 2. 13, 15, 16, 8, 12, 6, 18, 21, 23, 24 sonlar qatoridan oldin hamma juft sonlarni, keyin hamma toq sonlarni koʻchirib yozing.
- 3. Gulnozaga oʻrtogʻi ikkita disk sovgʻa qildi. Birinchi diskda 3 ta multfilm, ikkinchi diskda esa undan 3 marta koʻp multfilm yozilgan. Ikkala diskda nechta multfilm yozilgan?

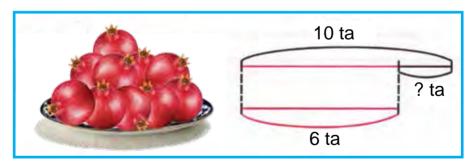
4.	Boʻlinuvchi	6	9	12	15	18	21	24	27
	Boʻluvchi	3	3	3	3	3	3	3	3
	Boʻlinma								

$$(38 - 26) : 3$$
  $(16 + 11) : 3$ $3 \cdot 6 + 12$ $(70 - 49) : 3$ $(10 + 10) : 2$ $2 \cdot 9 + 12$

6. Rasmdagi shakllarni daftaringizga chizing va ularni bo'yang:

7. Chizma asosida masala tuzing va uni yeching:

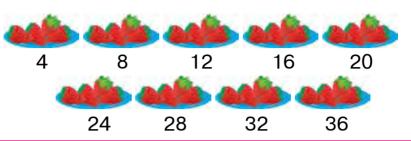

- 8. Ikkita kesma chizing: AB=7 sm 4 mm, CDkesma esa undan 3 mm qisqa boʻlsin.
- (45-30):3

- 18:3+24
- 3 8 20
- (56-40):2

4 SONINI BIR XONALI SONGA VA 4 GA BO'LISH

Ko'paytirish jadvalini yodda tuting:

$$4 \cdot 4 = 16$$

$$4 \cdot 6 = 24$$

$$4 \cdot 8 = 32$$

$$4 \cdot 5 = 20$$

$$4 \cdot 7 = 28$$

$$4 \cdot 9 = 36$$

$$4 \cdot 4 + 4$$

$$4 \cdot 5 + 4$$

$$4 \cdot 6 + 4$$

$$4 \cdot 7 + 4$$

$$4 \cdot 8 + 4 \qquad 4 \cdot 9 + 4$$

$$4 \cdot 9 + 4$$

3. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

4 kg

4. 3.5 va 4.6

? kg

20:4 va 36:4

5. Har ikkala shakldagi sanoq cho'plarining soni baravar bo'lishi uchun birinchi shaklga nechta sanog cho'pi kerak bo'ladi?

6. Ayollar xalatiga 4 m gazlama ketadi. 9 ta shunday xalatga necha metr gazlama ketadi?

21:3 va 16:4

$$(17 + 13):10$$

$$(28 + 22):10 (15 + 12):3$$

$$(15 + 12) \cdot 3$$

$$(32 + 28):10$$

1. Jadvaldan foydalanib, javobi 24, 28, 32, 36 ga teng boʻlgan misollarni toping:

4·4=16		16:4	
4.5=20	5 • 4	20:4	20:5
4.6=24	6 • 4	24:4	24:6
4.7=28	7 • 4	28:4	28:7
4.8=32	8 • 4	32:4	32:8
4.9=36	9•4	36:4	36:9

2. Bir taqsimchada 4 ta anor bor. Shunday 8 ta taqsimchada nechta anor bor?

$$24 \Box 4 = 6$$

4. Bolalar bogʻchasi uchun 20 ta qoʻgʻirchoq olib kelindi. Ular 4 ta guruhga baravar qilib taqsimlandi. Har bir guruhga nechtadan qoʻgʻirchoq berildi?

5. Jadvalni to'ldiring:

Ko'paytuvchi	4	4	4	4	4	4	4
Ko'paytuvchi	3	4	5	6	7	8	9
Koʻpaytma							

6. Har qaysi guldonga 4 tadan gul qoʻyish kerak. 16 ta gul uchun nechta guldon kerak?

7. 12:4=□

24:4=

32:4=

16:4=□

28:4=

36:4=□

5 SONINI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH VA 5 GA BO'LISH

5

15

20

25

10

30

35

40 45

 $5 \cdot 5 = 25$

 $5 \cdot 6 = 30 \mid 6 \cdot 5 = 30 \mid$

25:5 30 : 5

30:6

 $5 \cdot 7 = 35$

 $7 \cdot 5 = 35$

35 : 5

35 : 7

- 2. Bitta xaltada 5 kg mosh bor. 7 ta shunday xaltada necha kilogramm mosh bor?
- 3. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

5 litr

? litr sharbat

- 4. 5.5 + 15
  - $5 \cdot 7 30$
  - $4 \cdot 7 + 20$
- 30:5.2
  - 25:5.3
  - 20:4.5
- 5.5 + 20
- 5.6 + 304.6 + 14
- 5. 25, 26, 30, 32, 35, 40 sonlarining gaysi biri 5 ga bo'linadi?

- 6. Ustaxonada 30 ta stul va stullardan 5 marta kam stollar tayyorlandi. Hammasi bo'lib nechta stol va stul tayyorlangan?
- $7.5 \cdot 3 + 25$

5.5 - 15

5.7 + 35

 $5 \cdot 4 + 20$

5.6 + 10

4.9 - 30

1. Jadvalni yodda tuting:

5.5 = 25		25 : 5	
$5 \cdot 6 = 30$	6.5	30 : 5	30 : 6
$5 \cdot 7 = 35$	7.5	35 : 5	35 : 7
$5 \cdot 8 = 40$	8 • 5	40 : 5	40 : 8
$5 \cdot 9 = 45$	9 • 5	45 : 5	45 : 9

2. 5·2 □ 4·9 | 8·3 □ 6·4 | 40 : 5 □ 36 : 4 5·5 □ 3·7 | 7·5 □ 5·7 | 45 : 5 □ 36 : 4

3. Issiqxonadan bir guldasta uchun 5 ta gul uzishdi. 9 ta shunday guldasta uchun nechta gul uzishgan?

4. Jadvalni toʻldiring:

Boʻlinuvchi	15	20	25	30	35	40	45
Boʻluvchi	5	5	5	5	5	5	5
Boʻlinma							

5. Uzunligi 9 sm ga teng tasma chizing va uni buklash yoʻli bilan uchta teng qismga boʻling. Har qaysi qismda necha santimetr tasma bor?

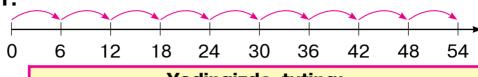

6. Do'konga har birida 10 kg dan 5 yashik shaftoli keltirildi. Tushgacha 40 kg shaftoli sotildi. Sotiladigan yana necha kilogramm shaftoli qoldi?

7.
$$(18+17):5$$
  $(65-25):8$ $5\cdot(6+4)$ $(79-34):5$ $(19+16):7$ $4\cdot(7+3)$

6 SONINI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH VA 6 GA BO'LISH

Yodingizda tuting: 36:6

$$6 \cdot 6 = 36$$

$$6 \cdot 7 = 42 \qquad 7 \cdot 6$$

2. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

6 dona

6 ta likopchada — ? dona

$$(70 - 28) : 6$$

$$5 \cdot 6 + 30$$

$$5 \cdot 6 + 30 \mid (19 + 17) : 6$$

4. Shaklda 1 ta cho'pning o'rnini shunday o'zgartiringki, uycha orga tomonga garasin.

5. Tenglamalarni yeching.

$$x \cdot 6 = 12$$

$$18 + x = 29$$

$$26 - x = 13$$

6. Bolalar bog'chasiga 6 tup tut va 12 tup gilos koʻchati ekildi. Gilos tutdan necha marta koʻp? Tut qilosdan necha marta kam?

$$36:6 + 34$$

$$6.7 + 18$$

$$4 \cdot 8 - 30$$

1. Jadvaldan 36, 42, 48, 54 hosil boʻlgan misollarni ayting:

6.6=36		36:6	
6.7=42	7.6	42:6	42:7
6.8=48	8.6	48:6	48:8
6.9=54	9.6	54:6	54:9

- 2. Taomga 4 dona piyoz, piyozga qaraganda 2 dona koʻp sabzi, sabzidan 4 marta koʻp kartoshka solindi. Taomga qancha kartoshka solingan?
- 3. Tomonlari 2 sm va 4 sm boʻlgan toʻgʻri toʻrtburchak chizing. Uning perimetrini toping.
- 4. Agar a=36, a=42, a=48, a=54 boʻlsa, a:6 ifodaning qiymatini toping.
- 5. Masalalarning yechilishini taqqoslang:
  - 1) Qovunning massasi 4 kg, tarvuz undan 2 kg ogʻir. Tarvuz necha kilogramm keladi?
  - 2) Qovunning massasi 4 kg, tarvuz undan 2 marta og'ir. Tarvuz necha kilogramm keladi?

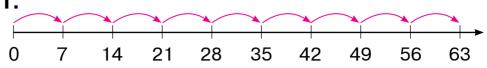

6. Fermer xoʻjaligida bu yil 15 ta uy qurildi. Oʻtgan yili bu yilgidan 6 ta kam uy qurilgan edi. Ikki yil ichida hammasi boʻlib qancha uy qurilgan?

7 SONINI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH VA 7 GA BO'LISH

$7 \cdot 7 = 49$		49 : 7	
$7 \cdot 8 = 56$	8.7	56 : 7	56 : 8
$7 \cdot 9 = 63$	9.7	63 : 7	63 : 9

2. Do'konda 63 ta muzlatkich bor edi. 6 kunda har kuni 9 tadan muzlatkich sotildi. Sotish uchun yana qancha muzlatkich qoldi?

4. Jadvalni to'ldiring:

Koʻpaytuvchi	7	7	7	7	7	7	7
Ko'paytuvchi	3	4	5	6	7	8	9
Koʻpaytma							

- 5. 1) Birinchi koʻpaytuvchi 6, ikkinchi koʻpaytuvchi 7, koʻpaytmani toping;
  - 2) bo'linuvchi 56, bo'luvchi 7, bo'linmani toping.

- 6. Bir tup limondan 26 ta, ikkinchi tupdan 16 ta limon uzildi. Hamma limonlar 7 ta qogʻoz xaltaga baravardan solindi. Har bir xaltaga nechtadan limon solingan?

1. Jadvalni toʻldiring:

Boʻlinuvchi	21	28	35	42	49	56	63
Boʻluvchi	7	7	7	7	7	7	7
Boʻlinma							

2.
$$(60 - 18) : 7 \mid (29 + 20) : 7 \mid 5 \cdot (17 - 9)$$
  $(18 + 18) : 6 \mid (35 + 19) : 6 \mid 7 \cdot (18 - 12)$

- Ifodalarni yozing va ularning qiymatlarini toping:
   7 va 8, 6 va 5, 7 va 9 sonlarining koʻpaytmasi.
   56 va 7, 42 va 6, 49 va 7 sonlarining boʻlinmasi.
- Nechta siniq chiziq berilgan, ularni daftaringizga chizing:

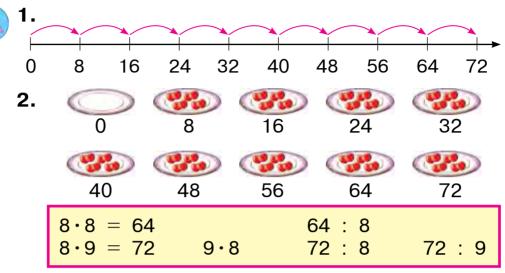

- 6. Bitta xalatga 3 m gazlama ketsa, 21 metr gazlamadan nechta xalat tikish mumkin?
- 7. Shunday son qoʻyingki, tenglik toʻgʻri boʻlsin.

$$8 \cdot \square = 48 \qquad \square \cdot 7 = 49 \qquad 42 :$$

$$5 \cdot \square = 25 \qquad \square \cdot 8 = 64 \qquad 32 : \square = 8$$

8 SONINI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH VA 8 GA BO'LISH

- 3. Har bir bankada 5 kg dan asal bor. 8 ta shunday bankada necha kilogramm asal bor?
- **4.** 24, 32, 45, 48 sonlarining qaysi biri 8 ga bo'linadi?
- 5. Tikuv ustaxonasida 42 m atlasdan 7 ta bir xil koʻylak tikildi. 10 ta shunday koʻylakka necha metr atlas kerak boʻladi?

6.
$$8 \cdot 5 - 8 \cdot 3$$
  $8 \cdot 9 + 8 \cdot 1$ $72 : 8 - 48 : 6$ $8 \cdot 2 + 8 \cdot 4$ $7 \cdot 8 - 6 \cdot 6$ $56 : 8 + 64 : 8$

7. 32 litr sharbat 8 ta bidonga teng qilib quyildi. 40 litr sharbatni quyish uchun shunday bidondan nechta kerak?

1. Jadvalni toʻldiring:

Boʻlinuvchi	16	24	40	48	56	64	72
Boʻluvchi	8	8	8	8	8	8	8
Boʻlinma							

2. Xoʻjalikdan tegirmonga 48 qop bugʻdoy, undan 8 qop kam arpa olib kelindi. Tegirmonga necha qop arpa olib kelingan? Masalaga shunday savol qoʻyingki, u ikki amal bilan yechiladigan boʻlsin.

- 4. Har bir siniq chiziqning uzunligini o'lchang:

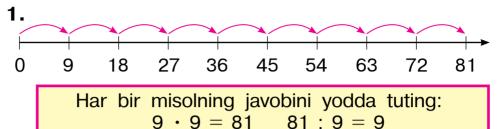

- 7 Agar a = 48, a = 64, a = 72 bo'lsa, a : 8 ifodaning qiymatini toping.

9 SONINI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH VA 9 GA BO'LISH

- 2. 18 ta kalava jun ipdan 2 ta bir xil ayollar nimchasi toʻqildi. Shunday 9 ta nimchaga nechta kalava ip kerak?
- 3. Jadval asosida berilgan misollarni yeching:

Ko'paytuvchi	9	9	9	9	9	9	9
Koʻpaytuvchi	3	4	5	6	7	8	9
Koʻpaytma							

- 4. Bolalar bogʻchasiga 32 ta piyola va undan 4 marta kam choynak keltirildi. Bolalar bogʻchasiga hammasi boʻlib nechta choynak va piyola keltirilgan?
- 6. Boʻyoqchi birinchi kuni 9 ta derazani, ikkinchi kuni undan 2 marta ortiq derazani boʻyadi. Boʻyoqchi ikki kunda nechta derazani boʻyagan?
  - **7.** (36 + 28) : 8 | (97 34) : 9 | (20 + 28) : 6 (90 18) : 9 | (29 + 25) : 9 | (58 26) : 8

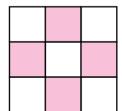
- 1. Fermer xoʻjaligida 9 ta yuk mashinasi, undan 3 marta kam yengil mashina bor. Fermer xoʻjaligida nechta yengil mashina bor? Masalaga shunday savol qoʻyingki, u ikki amal bilan yechiladigan boʻlsin.
- 2. Agar a=81, a=63, a=72 bo'lsa, a:9 ifodaning qiymatini toping.
- 3. Jadvaldagi ifodaning qiymatini toping:

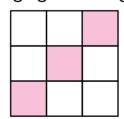
Boʻlinuvchi	81	72	63	54	45	36	27
Boʻluvchi	9	9	9	9	9	9	9
Boʻlinma							

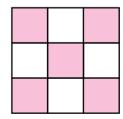
4. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

Shaxmat toʻgaragida — 27 nafar oʻquvchi ← Shashka toʻgaragida — ?, 7 nafar kam oʻquvchi

5. Shakllarni daftaringizga chizing va ularni bo'yang:

6. Sport jamoasida 27 ta futbol to'pi bor edi. O'yin mavsumi davomida yana 23 ta futbol to'pi olib kelindi. Jamoada hammasi bo'lib nechta futbol to'pi bo'ldi?

7. $(18 + 3) : 3 \mid (68 - 41) : 3 \mid 2 \cdot (17 - 8)$

 $(12+6):2 | (56-35):3 | 3\cdot (15-6)$

TARKIBLI MASALALAR

- 1. Masalalarni tushuntirib yeching:
  - 1) Mehnat darsida Nasiba 2 ta, Aziza esa undan 4 ta ortiq ayiqcha yasadi. Aziza nechta ayiqcha yasagan?
  - 2) Mehnat darsida Nasiba 2 ta, Aziza esa undan 4 marta koʻp ayiqcha yasadi. Aziza nechta ayiqcha yasagan?

Sonni bir necha marta orttirish uchun sonlar koʻpaytiriladi, bir necha birlik orttirish uchun esa sonlar qoʻshiladi.

2. Misollarni tushuntirib yeching:

4 ta orttiring						
16	20	24	28	32		

4	4 marta orttiring						
5	6	7	8	9			

- **3.** 19 kg olma va 17 kg nokni har bir xaltaga 4 kg-dan qilib joylandi. Nechta xalta kerak boʻlgan?
- **4.** Amal ishoralarini tengliklar toʻgʻri boʻladigan qilib qoʻying:

5. Uzunligi 16 sm bo'lgan arqon oling. Uning bir bo'lagini, to'rtdan bir qismini buklash yo'li bilan toping.

7. Archaning balandligi 16 m, terak esa undan 4 m baland. Terakning balandligi qancha?

1. Rasm bo'yicha berilgan masalalarni yeching va ularni taggoslang:

16 kg ? 4 kg kam

16 kg ? 4 marta kam

2.	4	ng			
	8	12	20	15	39

4 marta kamaytiring					
8	24	16	32	28	

- 3. Masalalarning vechilishini taggoslang:
  - 1) Bitta gafasda 24 ta, ikkinchi gafasda 4 ta kam quyon bor. Ikkinchi qafasda nechta quyon bor?
  - 2) Bitta qafasda 24 ta, ikkinchi qafasda esa undan 4 marta kam guyon bor. Ikkinchi gafasda nechta quyon bor?

Sonni bir necha birlik kamaytirish uchun sondan o'sha birlik ayiriladi. Sonni bir necha marta kamaytirish uchun son o'sha birlikka bo'linadi.

Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Bor edi	Sarflandi	Qoldi
36 m mato	kastumga – 16 m shimga – 14 m	? m

6. Shunday son qoʻyingki, tengliklar toʻgʻri boʻlsin:

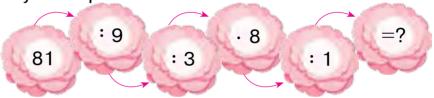

100 ICHIDA KO'PAYTIRISH VA BO'LISH

1. Jadvaldagi ifodaning qiymatini toping:

Koʻpaytuvchi	8	5		8	9	9
Koʻpaytuvchi		7	9	8	7	
Koʻpaytma	40		54			81

- 2. Maktab bogʻida 42 tup oʻrik daraxti bor edi. Undan 6 marta kam anor koʻchati oʻtqazildi. Maktab bogʻida hammasi boʻlib nechta mevali daraxt boʻldi?
- 3. O'ylab top!

- **4.** 8 · 3 + 8 · 5 | 7 · 6 6 · 7 | 56 : 8 + 64 : 8 9 · 7 - 6 · 4 | 5 · 9 + 2 · 9 | 50 : 5 + 30 : 10
- 5. Tenglamalarni yeching:

$$x:3=9$$
  $x \cdot$

$$x \cdot 3 = 9$$
  $x : 2 = 4$

6. Uzunligi 12 sm boʻlgan tasmani 2 ta teng qismga boʻling. Bir qismning uzunligini oʻlchang. Bajarilgan ish boʻyicha boʻlishga doir misol tuzing va uni daftaringizga yozing.

BIR XONALI SONLARNI KO'PAYTIRISH JADVALI

1.

•	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90

2. Hilola onasi bilan 9 tup rayhon koʻchati, undan 3 marta koʻp xina koʻchatlarini oʻtqazishdi. Ular hammasi boʻlib qancha koʻchat oʻtqazishgan?

4. $a \cdot 8$, b : 7 ifodaning qiymatini toping.

а	9	8	7	6
a · 8				

b	63	56	49	42
b:7				

5. 36, 37, 45, 81 sonlarining qaysi biri 9 ga bo'linadi?

6. Bir oʻramda 75 sm sim bor edi. Simdan bir necha santimetr qirqib olindi va unda 32 sm sim qoldi. Necha santimetr sim qirqib olingan?

7. 47 + 54 : 6 | 69-6 • 6 | 81 : 9 • 3 | 80 - 21 : 3 | 35+7 • 5 | 72 : 8 • 4

BIR XONALI SONLARNI BO'LISH JADVALI

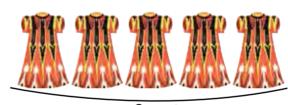
1.

4	6	8	10	12	14	16	18	:2
6	9	12	15	18	21	24	27	:3
8	12	16	20	24	28	32	36	:4
10	15	20	25	30	35	40	45	:5
12	18	24	30	36	42	48	54	:6
14	21	28	35	42	49	56	63	:7
16	24	32	40	48	56	64	72	:8
18	27	36	45	54	63	72	81	:9
2	3	4	5	6	7	8	9	

- 2. Birinchi yashikda 16 kg, ikkinchi yashikda 12 kg mix bor. 8 kg mix ishlatilgandan soʻng, necha kilogramm mix qoldi?
- 3. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

3 metr

? metr

4. Amallarni bajaring. Ifodalarning bir-biriga bogʻliqligini tushuntiring:

$$6.7 = 42$$

$$3 \cdot 9 = 27$$

$$9.5 = 45$$

5. Omborda 27 ta belkurak, undan 3 marta kam xaskash bor. Omborda hammasi bo'lib nechta ish asbobi bor?

ULUSHLAR. GEOMETRIK SHAKLLAR VA KATTALIKLAR SONNING ULUSHI

1. 14 sm li tasmani 2 ta teng qismga bo'ling. Uni daftaringizga chizing, yarmini topib bo'yang:

yarim

Yarim – bu har qanday butun narsaning ikkita teng qismidan biridir.

- 2. Bir butun tortni oling. Uni teng ikkiga boʻling, ikkiga boʻlingan qismni yana teng ikkiga boʻling:
  - a) butun tortni koʻrsating;
  - b) tortning ikkidan bir qismini, uchdan bir qismini, toʻrtdan bir qismini koʻrsating:

Butunning to'rtdan bir qismi chorak deyiladi.

- 3. Uzunligi 8 sm, 12 sm boʻlgan ikkita tasma chizing. Birinchi tasmani teng 2 ga, ikkinchi tasmani teng 4 qismga boʻling.
- Qavslarni shunday qoʻyingki, tengliklar toʻgʻri boʻlsin:

$$50 - 18 : 4 = 8$$
 | $4 \cdot 5 + 27 = 47$ | $36 : 4 + 21 = 30$

5. Nafisa 4 kg novvotni teng ikkiga boʻlib, xaltachalarga joyladi. Har bir xaltachaga necha kilogramm novvot joylagan? **6.** 4 · 4 + 23

15 : 3 + 45

59 - 29 + 18

2.9 + 12

21:3+13

35 + 35 - 70

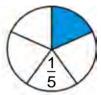
SONNING ULUSHINI SOʻZLAR YOKI SONLAR YORDAMIDA TASVIRLASH

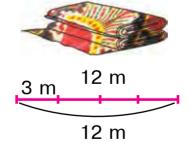
1. Har bir doira necha qismga boʻlingan? Doiraning qanday qismi boʻyalgan? Uchdan bir qismi raqam bilan qanday yoziladi? Toʻrtdan bir qismi-chi? Beshdan bir qismi-chi?

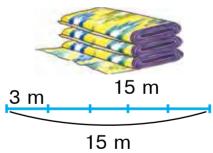

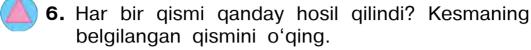
- 2. Aziza koʻylak tikish uchun 12 metrlik gazlamadan $\frac{1}{4}$ boʻlagini qirqib oldi. Aziza bitta koʻylakka necha metr gazlama qirqib olgan?
- 3. Agar har bir koʻylakka 3 m gazlama ketgan boʻlsa, ikkala toʻpdan nechta koʻylak tikish mumkin?

4. Tasmalarning uzunliklarini o'lchang. Yashil tasma ko'k tasmadan necha marta uzunligini aniqlang.

5. Uzunligi 16 sm bo'lgan arqon oling. Uning bir bo'lagini, to'rtdan bir qismini buklash yo'li bilan toping.

- 7. Sayohatchilar 2 soat yoʻl yurdilar. Ular bu vaqtning uchdan birini daryoni kesib oʻtishga, qolganini piyoda yurishga sarfladilar. Sayohatchilar qancha vaqt piyoda yurganlar (vaqtni minutlarda ifodalang)?
- 8. Ifodalarning qiymatini toping:
  - 1) 10 va 6, 8 va 10 sonlarining koʻpaytmasi;
  - 2) 18 va 3, 90 va 10 sonlarining bo'linmasi.

BERILGAN SHARTLARGA ASOSAN MASALA TUZISH VA YECHISH

1. Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

Musiqa toʻgaragida — 28 nafar oʻquvchi, Sport toʻgaragida — ?, 8 nafar kam oʻquvchi.

- 2.
- 1) Uzunligi 12 sm boʻlgan tasma oling. Uni buklash yoʻli bilan 2 ta teng qismga boʻling. Har qaysi qism bu tasmaning yarmi hisoblanadi. Tasmaning yarmi necha santimetr ekanini toping: 12:2=6 sm. Uni oʻlchash bilan tekshirib koʻring.
- 2) Tasmani buklash bilan 4 ta teng qismga bo'ling. Shu tasmaning to'rtdan bir qismi necha santimetr ekanini toping.

3. $3.9 \square 4.4$ $16:4 \square 12:3$ $12:4 \square 24:4$

 $4.5 \Box 3.8$ $20:4 \Box 15:3$ $3.8 \Box 4.8$

4. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

6 dona

4 ta vazada — ? dona anor

5. Tenglamalarni yeching: 15+x=37 18-x=5 $3 \cdot x=21$ x:2=8

$$15 + x = 37$$

$$18 - x = 5$$

$$3 \cdot x = 21$$

$$x:2=8$$

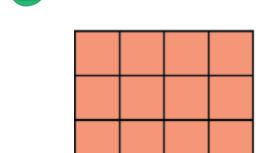

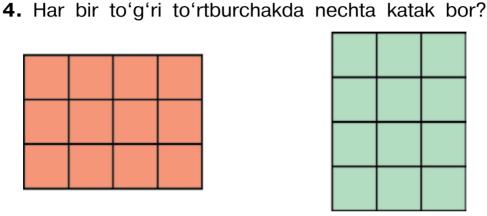
- **6.** a = 3 va b = 9 bo'lsa, ifodalarning qiymatini toping: $a \cdot 6 + a \qquad a \cdot 7 + a$ 27:a+a b:3+b
- 7. Maktab oshxonasida 36 ta stul bor edi. Ularning to'rtdan bir gismi bo'yaldi. Yana nechta stul bo'yalishi kerak?
- 1. 1) Maktab oshxonasiga 4 ta savatda olma olib kelindi. Har qaysi savatda 10 kg dan olma bo'lsa, hammasi bo'lib necha kilogramm olma olib kelingan?

10 kg	10 kg	Bitta savat- ga ketgan olma	Savatlar soni	Hamma olmalarning massasi
10 kg	10 kg	10 kg	4 ta	? kg
43) I	337	? kg	4 ta	40 kg
10 kg	10 kg	10 kg	? kg	40 kg

2) Ikkita o'zaro teskari masala tuzing va uni veching.

- 2. Agar a = 63, a = 72, a = 81 bo'lsa, a : 9ifodaning giymatini toping.
- 3. Aprel oyining $\frac{1}{4}$ qismi bulutli, qolgan kunlari ochiq bo'ldi. Aprel oyida necha kun ochiq boʻlgan?

5. To'g'ri to'rtburchak shaklidagi qog'oz varag'ini teng ikki buklang. Varagning yarmini ko'rsating. Shu usul bilan doirani teng ikki gismga bo'ling. Doiraning yarmini ko'rsating.

- **6.** Ifodalarning giymatini toping:
- 1) 10 va 6, 8 va 10 sonlarining ko'paytmasi;
- 2) 18 va 3, 90 va 10 sonlarining bo'linmasi;
- 3) 2 va 7, 3 va 8 sonlarining koʻpaytmasi;
- 4) 16 va 4, 24 va 4 sonlarining bo'linmasi.

- 1. Aerodromda 4 ta vertolyot va 12 ta samolyot bor edi. Samolyotlar vertolyotlardan necha marta koʻp? Vertolyotlar samolyotlardan necha marta kam?
- 2. Maktab bogʻiga 4 tup olcha va 8 tup behi koʻchati oʻtqazildi. Behilar olchalardan necha marta koʻp? Olchalar behilardan necha marta kam?

Yodingizda tuting:

Bir son ikkinchi sondan necha marta kam ekanini bilish uchun katta sonni kichik songa bo'lish kerak.

3. Quyidagi topshiriqlarni bajaring:

1) Kubiklarning yarmisi gancha?

2) Kubiklarning uchdan bir qismi qancha?

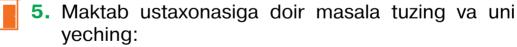

3) Kubiklarning toʻrtdan bir qismi qancha?

4. Tenglamalarni yeching:

$$x \cdot 7 = 49 + 64 : x = 8 + 81 : x = 9 + x \cdot 3 = 12$$

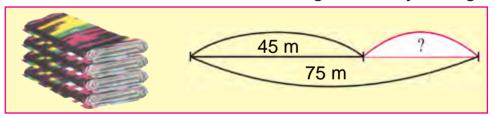

Bor edi	Keltirildi	Boʻldi
Ustaxona asboblari – 36 ta	Qoʻl arra – 27 ta Randa – 27 ta	? ta

6.
$$5 \cdot 9 - 4 \cdot 8$$
 | $40:5 + 32:4$ | $5 \cdot (11 - 5)$ | $5 \cdot 8 + 4 \cdot 3$ | $36:4 - 18:3$ | $4 \cdot (18 - 9)$

MUAMMOLI MASALALAR

- 1. Gulsara bozordan 24 kg olma va uzum sotib oldi. Mevalarning uchdan bir qismi olma bo'lsa, Gulsara uzumdan necha kilogramm sotib olgan?
- 2. Ishchilar m zovur qazishgandan keyin yana qaziganidan m ortiq zovur qazishlari kerak. Ishchilar hammasi boʻlib necha metr zovur qazishlari kerak?
- **3.** 4 · 7 □ 5 · 7 | 16 : 2 □ 32 : 4 | 63 : 7 □ 18 : 6 3 · 9 □ 6 · 8 | 24 : 4 □ 24 : 6 | 40 : 8 □ 40 : 5
  - **4.** 88 sonining yarmisini, 24 sonining toʻrtdan bir qismini toping.
  - 5. Chizma asosida masala tuzing va uni yeching.

- 6. Aziza 27 metr gazlamadan koʻylak tikish uchun uchdan bir qismini qirqib oldi. U necha metr gazlama qirqib olgan?
- 7. Tushib qolgan sonlarni oʻrniga qoʻyib yozing:
  - $2 \cdot \square = 9 \cdot 2 \mid 6 \cdot 5 = \square \cdot 6 \mid 15 : 3 = 25 : \square$
  - $8 \cdot \square = 3 \cdot 8$ $9 \cdot 7 = \square \cdot 9$ $18 : 3 = 24 : \square$
  - $4 \cdot \square = 9 \cdot 4$ $7 \cdot 8 = \square \cdot 7$ $81 : 9 = 54 : \square$

1. Rasmda uzunligi 9 sm va 8 sm boʻlgan ikkita tasma tasvirlangan. Birinchi tasma teng 3 qismga, ikkinchisi esa teng 4 qismga boʻlindi. Tasmaning uchdan biri; toʻrtdan biri nimaga teng?

2. Tushib qolgan sonlarni topib yozing.

- 3. Uzunligi 15 sm boʻlgan simni 3 ta teng boʻlakka boʻling. Uning bir qismi uzunligini toping. Bajarilgan ish boʻyicha boʻlishga doir ifoda tuzing va uni daftaringizga yozing.
- 4. «Moslashuv» misollari toʻgʻri bajarilganmi?

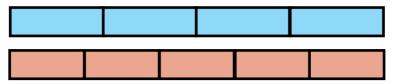

- 5. 6 sm uzunlikdagi kesma bir necha marta uzaytirilgach 18 sm uzunlikdagi kesma hosil boʻldi. Kesma necha santimetr uzaytirilgan?
- 6. Tenglamalarni yeching:

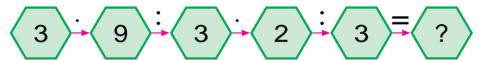
$$27 + x = 49$$
 | $x \cdot 5 = 35$ | $45 : x = 9$
 $58 - x = 20$ | $4 \cdot x = 36$ | $64 : x = 8$

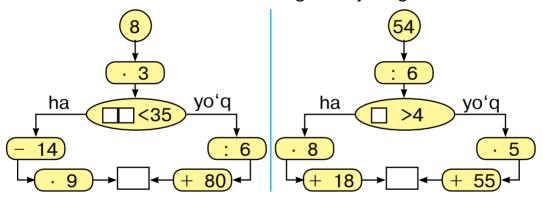
1. Birinchi kesmaning toʻrtdan bir qismini ikkinchi kesmaning beshdan bir qismini toping.

- 2. Oziq-ovqat do'koniga 21 ta quti konfet va pecheniy keltirildi. Ularning uchdan bir qismi konfet bo'lsa, necha quti pecheniy keltirilgan?
- 3. Misollarni tushuntirib yeching:

4. Javobi 90 chiqishi uchun qaysi tomondan yurish kerak? Hisoblashni toʻgʻri bajaring.

- Masalaga doir sxematik rasm chizing va masalani yeching.
  - 20 ta doirani 5 tadan qilib guruhlarga ajratildi. Nechta guruh hosil boʻldi?

7. Tikuvchida 12 dona tugma bor edi. U hamma tugmalarning uchdan bir qismini paltoga qadadi. Tikuvchi paltoga nechta tugma gadagan?

GEOMETRIK SHAKLLAR: KVADRAT, TO'G'RI TO'RTBURCHAK, UCHBURCHAK, DOIRA VA **ULAR BILAN BOG'LIQ KATTALIKLAR**

1. Shakllarning o'xshash va farqli tomonlarini ayting.

2. Shakllarni daftaringizga chizing. Har qaysi shaklda nechtadan uchburchak va nechtadan kvadrat bor?

1 ta kvadrat

2 ta uchburchak 8 ta uchburchak 4 ta uchburchak 1 ta kvadrat

2 ta kvadrat

- 3. Kvadrat tomonlari uzunliklarining yigʻindisi 32 sm. Shu kvadratning bir tomoni uzunligi qancha?
- 4. To'g'ri to'rtburchakning to'rtta tomoni teng qismga bo'lindi. Uning to'rtdan bir gismi ko'k, golgan qismi yashil rangga bo'yaldi. To'g'ri to'rtburchakning qanday qismi yashil rangga bo'yalgan?

5. Uycha yasash uchun qanday shakllardan foydalanish mumkin?

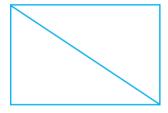

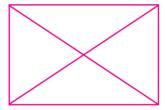
6. Sobirda 25 ta sanoq choʻp bor edi. U bir nechta alohida kvadrat yasaganidan soʻng 1 ta choʻp ortib qoldi. Sobir nechta kvadrat yasagan?

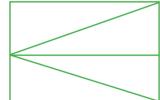
7. 8 · 5 $\square$ 7 · 3 | 28 : 4 $\square$ 30 : 5 | 35 : 5 $\square$ 49 : 7 6 · 4 $\square$ 5 · 9 | 45 : 9 $\square$ 45 : 5 | 42 : 6 $\square$ 35 : 7

1. Har qaysi shaklda nechtadan toʻgʻri toʻrtburchak, nechtadan uchburchak bor? Shakllarni daftaringizga chizing va ularni boʻyang.

- 2. Dilnoza 60 betli ertak kitobini oʻqimoqda. U birinchi kuni kitobning uchdan bir qismini oʻqidi, ikkinchi kuni 18 bet oʻqidi. Oʻqiladigan yana necha bet qoldi?
- 3. «Moslashuv» misollari toʻgʻri bajarilganmi?

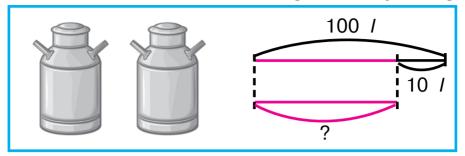
 48 + 32
 39
 56 : 7
 40

 79 - 55
 80
 36 : 6
 8

 27 + 12
 20
 8 · 5
 81

 45 - 25
 24
 9 · 9
 6

4. Chizma asosida masala tuzing va uni yeching.

5. Tenglamalarni yeching.

$$3 \cdot x = 42$$

$$6 \cdot x = 42$$
  $45 + x = 56$ $39 - x = 19$

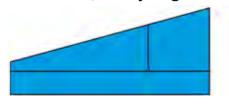
$$39 - x = 19$$

Argonning uzunligi 18 m. Shu argondan uzunligi 3 m bo'lgan bir bo'lagi qirqib olindi. Qirqib olingan bo'lak butun argonning ganday gismini tashkil qiladi?

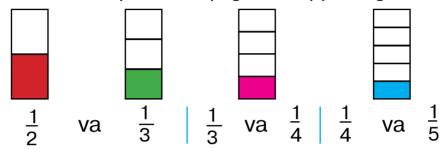
SHAKLLARNI TAQQOSLASH VA BO'YASH. **BO'LAKLARI BO'YICHA SHAKLNI YASASH** VA BO'LAKLARGA AJRATISH

- 1. Bir tomoni 6 sm, ikkinchi tomoni undan 2 marta kichik bo'lgan to'g'ri to'rtburchak chizing. Uning perimetrini toping.
- 2. Shakllarni tagqoslang va ularni daftaringizga chizib, bo'yang.

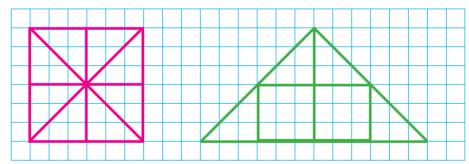

- 3. 30 m uzunlikdagi arqon ikki boʻlakka boʻlindi. Birinchi boʻlakning uzunligi butun arqonning $\frac{1}{5}$ qismini tashkil etdi. Ikkinchi boʻlakning uzunligi gancha?
- 4. Rasmlarni qarab chiqing va taqqoslang.

5. Daftaringizga rasmdagi shakllarni chizing. Unda kvadrat boʻlaklarga boʻlinib, uning boʻlaklaridan uchburchak hosil qilingan. Ikkala chizmadagi bir xil boʻlaklarni bir xil rangga boʻyang:

- 6. Uchburchakning perimetri 12 sm. Uning bir tomoni uzunligi 5 smga, ikkinchi tomonining uzunligi 3 smga teng. Uchburchakning uchinchi tomoni uzunligini toping.
- 7. Tenglamalarni yeching:

40: x = 10

40: x = 4

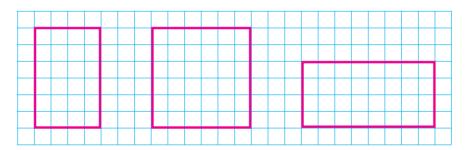
20: x = 20

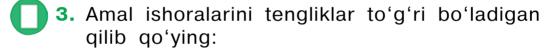

1.	Quyidagi	sonlar	ko'paytm	asini	bir	ustunga,
	bo'linmasin	ıi ikkinch	i ustunga	yozing	y va	qiymatini
	toping:					

42 : 7 | 6 · 8 | 35 : 5 | 5 · 9 | 48 : 8 | 6 · 4

2. Tomonlari 2 sm va 3 sm boʻlgan toʻgʻri toʻrtburchakni toping va uni daftaringizga chizing. Shakllarni sanoq choʻpi yordamida yasang.

9
$$\square$$
 3= 3

8
$$\square$$
 2=10

4. Bu shakllar nima deb ataladi? Ular orasidan toʻgʻri toʻrtburchaklarni toping.

- 5. Do'konda bir kunda 34 ta stol, undan 6 ta ortiq stul, stuldan 5 marta kam javon sotildi. Nechta javon sotilgan?
- **6.** 16 : 2 + 16 : 4 | 25 + 15 : 3 | 40 : 10 + 56

18:3+18:2 | 28-41:3 | 50:10+39

BO'LINUVCHI, BO'LUVCHI, BO'LINMA VA QOLDIQNI CHIZMADA IFODALASH

- 1. Sanoq cho'plaridan foydalanib, bo'linmani toping:
  - 1) bo'linuvchi 16, bo'luvchi 2, bo'linmani toping;
  - 2) bo'linuvchi 18, bo'luvchi 3, bo'linmani toping;
  - 3) bo'linuvchi 24, bo'luvchi 6, bo'linmani toping;
  - 4) bo'linuvchi 45, bo'luvchi 5, bo'linmani toping.
- 2. Tikuvchida 25 dona tugma bor edi. U har qaysi koʻylakka 6 tadan tugma qadadi. Shu tugmalar nechta koʻylakka yetadi va nechta tugma ortib qoladi?

Yechish: 25 : 6 = 4 (1 qoldiq)

25 – boʻlinuvchi, 6 – boʻluvchi, 4 – boʻlinma, 1 – goldiq.

3. Misollarni tushuntirib yeching.

16:5 23:4 49:8 51:7 17:3

19:3 37:6 47:9 15:2 25:6

4. Yashikda 19 kg apelsin bor edi. Har bir savatga 9 kg dan apelsin solindi. Shu apelsinlar nechta savatga solingan va necha kilogramm apelsin ortib qolgan?

5. Kastumga 3 m gazlama ketadi. Bir toʻpda 13 m gazlama bor. Shu gazlamadan nechta kastum chiqadi?

Hasan masalani bunday yechdi: 13 : 3 = 4 (1 qoldiq)

Husan esa masalani bunday yechdi:

13 : 3 = 3 (4 qoldiq)

Qaysi o'quvchi masalani to'g'ri yechgan?

- 6. 1) 20 dan 30 gacha boʻlgan sonlardan qaysilari3 ga, 4 ga, 5 ga, 6 ga qoldiqsiz boʻlinadi?2) 30 dan 40 gacha boʻlgan sonlardan qaysilari4 ga, 5 ga, 6 ga, 7 ga qoldiqsiz boʻlinadi?
- 7. 57: 8 = 7 (qoldiq) 49: 6 = 8 (qoldiq) 73: 9 = 8 (qoldiq) 82: 9 = 9 (qoldiq) 36: 5 = 7 (qoldiq) 37: 9 = 4 (qoldiq)
- 8. Tomonlari 4 sm va 6 sm bo'lgan to'g'ri to'rt-burchakni daftaringizga chizing. Uning perimetrini toping.
- 1. Birinchi operator bir kunda kompyuterda 6 soatda 24 bet, ikkinchi operator shuncha vaqtda 30 bet matn teradi. Qaysi operator bir kunda koʻp bet matn teradi va necha bet ortiq matn teradi?
- 2. Rasmdan foydalanib, qoldiqli boʻlishni bajaring.

3. Qoldiqli boʻlishni bajaring:

13:2 23:7 19:5 37:6 46:9

- 4. 40 ta rangli qalamni har birida 6 tadan qilib gutilarga solish kerak. Nechta guti kerak bo'ladi? Nechta qalam ortib qoladi?
- **5.** Agar a = 45, a = 36, a = 54 bo'lsa, a : 9ifodaning giymatini toping.

- Maktab kutubxonasiga 100 ta darslik keltirildi. Har birida 23 o'quvchi bo'lgan to'rt sinf bolalariga bittadan darslik berildi. Kutubxonada yana nechta darslik golgan?
- 7. Tushirib goldirilgan sonlarni goʻying.

 $40:9=\square$ (4 qoldiq) | 57:8=7 ($\square$ qoldiq) $64:9=\square$ (1 qoldiq) | 46:9=5 ($\square$ qoldiq)

1. 1) Nasiba 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 sonlaridan har qaysisining ostiga 2 ga, 3 ga, 4 ga bo'lishdan chiqqan qoldiqlarni yozdi. Nasiba jadvalni to'g'ri to'ldirganini doirachalar (cho'plar) dan foydalanib tekshiring:

	10	11	12	13	14	15	16
: 2	0	1	0	1	0	1	0
: 3	1	2	0	1	2	0	1
: 4	2	3	0	1	2	3	0

2) Sonni 2 ga, 3 ga, 4 ga bo'lganda eng katta qoldiq nechaga teng bo'ladi?

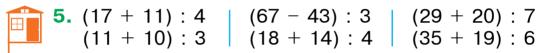
Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:

1-chelakda – 12 kg 2-chelakda – ?, 2 kg kam
1-chelakda – 12 kg ← 2-chelakda – ?, 2 marta — kam

3. Bo'linma va qoldiqni toping:

84 : 9 | 38 : 4 | 46 : 9 | 22 : 7 43 : 7 | 73 : 9 | 65 : 8 | 13 : 3

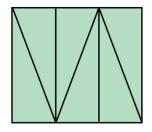
4. To'g'ri to'rtburchakning perimetri 22 sm. Uning eni 4 sm. To'g'ri to'rtburchakning bo'yini toping.

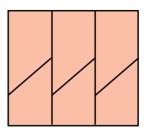

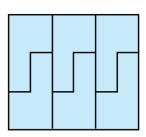
6. 36, 73, 45, 81, 63 sonlarining qaysi biri 9 ga qoldiqsiz boʻlinadi?

2. Misolni tushuntirib yeching.

3. Xoʻjalik issiqxonadan shaharga 2 mashina limon joʻnatdi. Birinchi mashinada 27 ta yashik, ikkinchi mashinada birinchidagidan 3 ta yashik ortiq limon joʻnatdi. Issiqxonadan shaharga ikkinchi mashinada qancha limon joʻnatilgan? 4. Shakllarni boʻlaklarga ajrating.

5. 12:3 va 15:3 | 28:4 va 18:2 | 16:4 va 20:4 15:5 va 12:4 | 18:9 va 28:7 | 20:5 va 16:2

- 6. Masalaga doir rasm chizing va uni yeching: 4 ta quyonning har biriga 3 tadan sabzi berildi. Quyonlarga hammasi boʻlib nechta sabzi berilgan?
- 1. Masalalar va ularning yechilishi nimasi bilan oʻxshaydi, nimasi bilan farq qiladi?
  - 1) Gulnoza birinchi kuni kitobning 8 betini, ikkinchi kuni birinchi kundagidan 3 bet ortiq oʻqidi. Gulnoza ikkinchi kuni necha bet kitob oʻqigan?
  - 2) Gulnoza birinchi kuni kitobning 8 betini, ikkinchi kuni birinchi kundagidan 3 marta ortiq bet o'qidi. Gulnoza ikkinchi kuni necha bet kitob o'qigan?

 3. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

6 kg

4 ta chelakda — ? kg

4. Birinchi ustunga sonlar koʻpaytmasini, ikkinchi ustunga sonlar boʻlinmasini yozing:

36:4 | 4.7 | 3.9 | 27:3 | 18:3 | 4.5.

5. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching:

Bitta bankadagi olma sharbati	Bankalar soni	Hamma banka- dagi olma shar- batining massasi
2 litr	9 ta	? litr
2 litr	? ta	18 litr
? litr	9 ta	18 litr

Ikkita oʻzaro teskari masala tuzing va uni yeching.

- 6. Bir tomoni 5 sm, ikkinchi tomoni undan 3 sm kichik bo'lgan to'g'ri to'rtburchak chizing. Uning perimetrini toping.
- 7. Qavslarni shunday qoʻyingki, tengliklar toʻgʻri boʻlsin:

$$50 - 10 + 30 = 70$$

$$15 + 3 \cdot 5 = 30$$

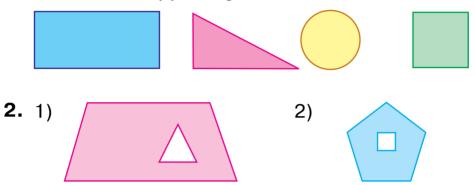
$$80 - 50 + 10 = 20$$

$$60 - 24 : 4 = 9$$

TO'G'RI TO'RTBURCHAK VA KVADRATNING YUZI

1. Quyidagi shakllarning yuzlarini koʻz bilan chamalab taqqoslang:

1-shaklda uchburchak toʻrtburchak ichiga toʻla joylashgan; 2-shaklda kvadrat beshburchak ichiga toʻla joylashgan. Bu uchburchakning yuzi toʻrtburchak yuzidan kichik, kvadratning yuzi esa beshburchakning yuzidan kichik ekanini bildiradi. **Yuz** – bu oʻlchash mumkin boʻlgan kattalik.

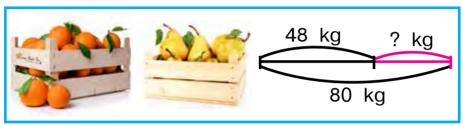
3. Har bir shakldagi teng kvadratchalarni sanab, shakllarning yuzini taqqoslang. Shakllarning yuzini chamalab, ustma-ust qoʻyib taqqoslash mumkinmi?

4. Yuzi teng bo'lgan shakllarning tartib raqamlarini yozing:

Rasm va chizma asosida masala tuzing va uni yeching.

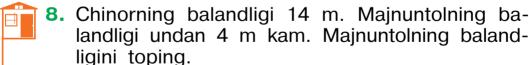

6. Tenglamalarni yeching:

$$24 + x = 46 \mid 30 - x = 10 \mid 3 \cdot x = 18 \mid 20 : x = 5$$

7. Har bir qism qanday hosil qilindi? Kesmalarning belgilangan qismini toping.

Masala savolini shunday oʻzgartiringki, u sonni bir necha marta kamaytirishga doir boʻlsin.

9.
$$(14 - 9) \cdot 5$$
 | $(11 - 7) \cdot 8$ | $4 \cdot (14 - 6)$ | $(13 - 8) \cdot 4$ | $(12 - 6) \cdot 3$ | $5 \cdot (12 - 8)$

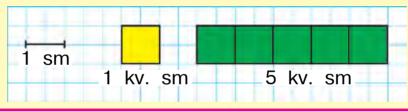
YUZ BIRLIKLARI: KVADRAT SANTIMETR. BELGILANISHI - kv. sm (sm²)

1. To'g'ri to'rtburchaklarning yuzlarini ko'z bilan chamalab, qaysi shaklning yuzi eng katta, qaysi biri eng kichik ekanini ayting:

Tomonlari bir santimetrdan bo'lgan kvadratning yuzi bir kvadrat santimetrga teng bo'ladi. «Kvadrat santimetr» soʻzi sonlar yoniga qisqacha 1 kv. sm, 5 kv. sm deb yoziladi.

- 2. 49 kg meva bor edi. Murabbo tayyorlash uchun 20 kg, sharbat tayyorlash uchun 19 kg meva ishlatildi. Necha kilogramm meva ortib qoldi?
- **3.** 35 : 5 · 2

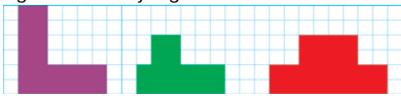
 $4 \cdot 9 + 14$

18:2-9

20:4.5 3.8 - 24

16:4+6

4. Har qaysi shaklda nechta kvadrat santimetr borligini sanab ayting:

5. Bu yil shaharda 54 ta yangi uy qurilishi kerak edi. Uylarning oltidan bir qismi Navro'z bayramiga qurib bitkazildi. Navro'z bayramiga nechta uy qurib bitkazilgan?

6. 40+6·5

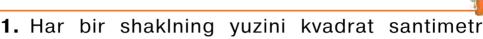
80-6.9

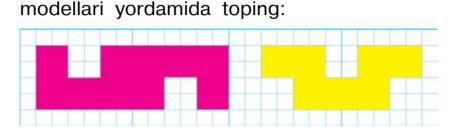
48:6+12

 $60 - 6 \cdot 8$

30+6.7

54:6+21

Shaklning yuzini topish deganda shu shaklni ajratish mumkin boʻlgan kvadrat santimetrlar sonini topish tushuniladi.

- 2. Tikuv ustaxonasida 72 metr matodan 8 ta bir xil shim tikildi. 9 ta shunday shimga necha metr mato kerak bo'ladi?
- 3. Ifodalar tuzing va ularning qiymatini toping:

b	19	50	46	21	39	9	67
79 – b							

- **4.** 1) Birinchi koʻpaytuvchi 6, ikkinchi koʻpaytuvchi 7, koʻpaytmani toping;
  - 2) bo'linuvchi 56, bo'luvchi 7, bo'linmani toping.
  - 3) bo'linuvchi 81, bo'luvchi 9, bo'linmani toping.

5. 1) Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

ZZZ	Bitta idishdagi benzinning sigʻimi	ldishlar soni	Hamma idish- dagi benzin- ning sigʻimi
	9 litr	8 ta	?
AAAA	?	8 ta	72 litr
	9 litr	?	72 litr

2) Ikkita oʻzaro teskari masala tuzing va uni yeching.

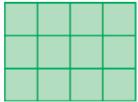

7. Ikkita motorli qayiq bir manzildan qarama-qarshi tomonga qarab joʻnadi. Ulardan biri 38 km, ikkinchisi undan 5 km ortiq yoʻl bosdi. Shu vaqtda qayiqlar bir-biridan qancha masofada boʻlgan?

KATAKLI QOGʻOZDA CHIZILGAN SHAKLLAR YUZLARI

1. Uzunligi 4 sm, eni 3 sm boʻlgan toʻgʻri toʻrtburchak kvadrat santimetrlarga boʻlingan. Har biri 4 kv. sm boʻlgan 3 ta qator yoki har biri 3 kv.sm boʻlgan 3 ta ustun hosil boʻlgan. Toʻgʻri toʻrtburchakning yuzini hisoblash uchun 4 va 3 sonlarining koʻpaytmasini topish kerak.

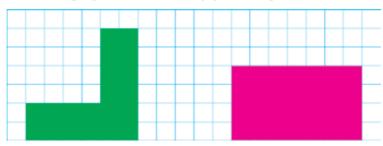

$$4 \cdot 3 = 12$$
 yoki $3 \cdot 4 = 12$ Javob: 12 kv. sm.

To'g'ri to'rtburchakning yuzini hisoblash uchun uning bo'vini va enini o'lchab, hosil bo'lgan sonlar o'zaro ko'paytiriladi.

- 2. Fermer xo'jaligida bu yil 15 ta uy gurildi. O'tgan yili bu yilgidan 6 ta kam uy qurilgan edi. Ikki yil ichida hammasi bo'lib qancha uy qurilgan?
- 3. Shakllarning yuzlarini taqqoslang:

24:3 \(\begin{array}{c} 54:9 \end{array}

 $2 \cdot 7 \square 7 \cdot 2$

 $63:7 \square 18:6$

5. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching:

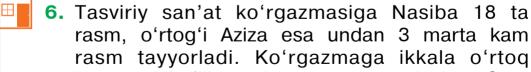

5 kg

? kg

hammasi bo'lib nechta rasm tayyorlashgan?

7. 90 : 10

6·10 |

30:10

80:10+80:8

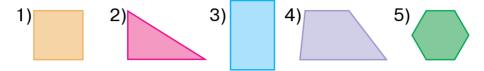
50:10

8 · 10 | 20 : 10

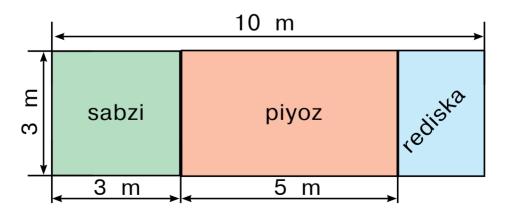
50:50+40:4

- - 2. Har bir shaklning nomini ayting. Bu shakllar orasida uchburchaklar nechta? Toʻrtburchaklar-chi?

- 3. Xo'jalikdan tegirmonga 40 gop bug'doy, undan 5 qop kam arpa olib kelindi. Tegirmonga necha qop arpa olib kelingan? Masalaga shunday savol qoʻyingki, u ikki amal bilan vechiladigan bo'lsin.
- 4. Tenglamalarni yeching: $44+x=88 \mid 58-x=20 \mid 25:x=5 \mid x \cdot 7=49$
- 5. Rasmga qarab sabziga, piyozga, rediskaga ajratilgan yer maydonining yuzini toping:

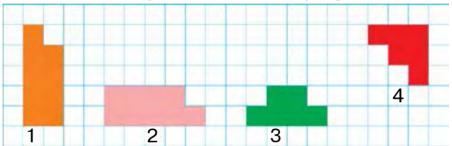
6. Birinchi avtobusda 60 ta, ikkinchisida esa 40 ta sayohatchi ketayotgan edi. Birinchi avtobusdan ikkinchisiga 10 ta sayohatchi oʻtdi. Quyidagi ifodalar boʻyicha masalalarni yeching: 60 + 40. 60 - 40. 60 - 10. 40 + 10.

7. Uy qurilishida 38 nafar gʻisht teruvchi, undan 8 nafar kam boʻyoqchi ishladi. Qurilishda hammasi boʻlib necha nafar ishchi ishlagan?

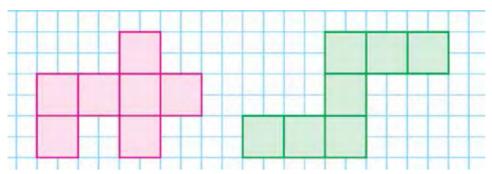
1. Yuzi bir xil bo'lgan shakllarni toping:

- 2. 1) Kutubxonaga 9 ta hikoya, undan 6 ta ortiq ertak kitob keltirildi. Kutubxonaga hammasi bo'lib nechta kitob keltirilgan?
  - 2) Kutubxonaga 9 ta hikoya, undan 6 marta koʻp ertak kitob keltirildi. Kutubxonaga hammasi boʻlib nechta kitob keltirilgan?
- **3.** Qizil rangdagi tasmaning uchdan bir qismini, yashil rangdagi tasmaning beshdan bir qismini toping.

4. Har bir shakldagi kvadrat santimetrlarni sanang. Har bir shaklning yuzi nimaga teng?

5. Amal ishoralarini tengliklar to'g'ri bo'ladigan qilib qo'ying:

$$8 \square 4 = 32$$

$$10 \square 2 = 20$$

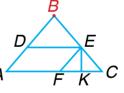
10
$$\square$$
 2 = 5

10
$$\square$$
 2 = 12

$$8 \Box 4 = 4$$

$$6 \, \Box \, 3 = 3$$

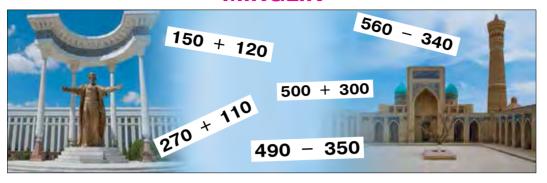
6. Rasmda qanday tanish shakllarni koʻryapsiz? Uchi *B* nuqtada boʻlgan uchburchaklarni va hamma toʻrtburchaklarni yozing.

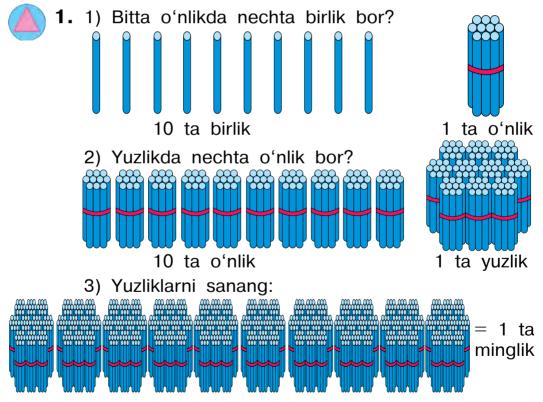

7. Tikuvchi 6 ta paltoga 5 tadan va 9 ta kastumga 4 tadan tugma qadadi. Tikuvchi hammasi boʻlib nechta tugma qadagan?

UCH XONALI SONLARNI RAQAMLASH. MINGLIK

UCH XONALI SONLARNI RAQAMLASH

1 ta yuzlik – yuz 6 ta yuzlik – olti yuz 2 ta yuzlik – ikki yuz 7 ta yuzlik – yetti yuz 3 ta yuzlik – uch yuz 8 ta yuzlik – sakkiz yuz 4 ta yuzlik – toʻrt yuz 9 ta yuzlik – toʻqqiz yuz 5 ta yuzlik – besh yuz 10 ta yuzlik – ming

Yuzliklar – 100 (yuz), 200 (ikki yuz), 300 (uch yuz), 400 (toʻrt yuz), 500 (besh yuz), 600 (olti yuz), 700 (yetti yuz), 800 (sakkiz yuz), 900 (toʻqqiz yuz), 10 ta yuzlik – 1000 (ming). Ming soni quyidagicha yoziladi — 1000.

- 2. 4 ta yuzlik, 1 ta oʻnlik, 5 ta birlik, 8 ta yuzlik, 9 ta oʻnlikdan iborat sonlarni yozing.
- 3. Misollarning yechilishini tushuntiring:

$$100 + 100 = 200$$
  $200 - 100 = 100$

$$300 - 100 = 200$$
  $300 + 100 = 400$

Yuzliklar ustidagi amallar birliklar va oʻnliklar ustidagi amallar kabi bajariladi.

- **4.** Maktab atrofiga 90 ta terak va archa koʻchatlari oʻtkazildi. Agar archa koʻchatlari 50 ta boʻlsa, nechta terak koʻchati oʻtqazilgan?
- 5. Bo'sh kataklarni to'ldiring.

100			400				800	
200 + 200 + 400 + 200								

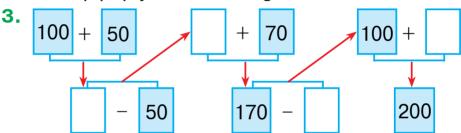

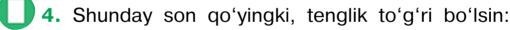
6.
$$300 + 200 - 100$$
  $500 - 100 + 200$ $600 - 300 + 200$ $400 + 200 - 300$

7. Do'konga 200 ta vashikda gazli ichimlik keltirildi. Agar tushqacha 100 ta yashikdagi ichimlik sotilgan bo'lsa, yana sotiladigan nechta yashik gazli ichimlik golgan?

- 1. Sonlarni ragamlarda ifodalang.
  - 3 ta yuzlik, 5 ta o'nlik va 8 ta birlik;
  - 5 ta yuzlik, 8 ta o'nlik va 2 ta birlik;
  - 7 ta yuzlik, 6 ta o'nlik va 5 ta birlik.
- 2. Dalada bir mashinada 200 qop, ikkinchisi mashinada ham shuncha qop piyoz olib ketildi. Daladan ikkala mashinada hammasi bo'lib necha qop piyoz olib ketilgan?

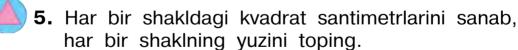

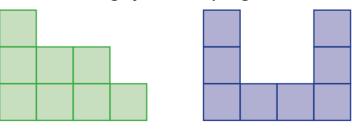

$$200 + \square = 220$$
  $670 - \square = 600$

$$670 - \Box \Box = 600$$

400 +
$$\square$$
 = 480

6. Bogʻbon bir tup xurmodan 60 kg, ikkinchi tup xurmodan esa bir necha kilogramm hosil olganidan keyin hosil 100 kg boʻldi. Bogʻbon ikkinchi tupdan necha kilogramm xurmo olgan?

YUZLIK, O'NLIK VA BIRLIKLARDAN SONLARNI HOSIL QILISH

1. Jadval asosida hosil qilingan sonlarni tushuntiring va ularni oʻqing.

Yuzlik	Oʻnlik	Birlik
1	2	5

2. Jadvaldagi raqamlardan hosil qilingan sonlarni oʻqing va ularni daftaringizga yozing.

Yuzlar xonasi	O'nlar xonasi	Birlar xonasi	
2	5	7	
5	3	9	
8	2	6	
6	1	4	

Birlar, oʻnlar, yuzlar xona birliklari birgalikda birinchi sinf — birlar sinfini tashkil etadi.

10 birlik= 1 oʻnlik1 yuzlik= 100 birlik10 oʻnlik= 1 yuzlik1 minglik= 1000 birlik10 yuzlik= 1 minglik1 minglik= 100 oʻnlik

3. Bir satrga bir xonali sonlarni, ikkinchi satrga ikki xonali sonlarni, uchinchi satrga uch xonali sonlarni o'sib borish tartibida yozing:

18, 116, 62, 9, 6, 358, 469, 75, 8, 854, 96, 5.

4. Har bir qatordagi sonlarni oʻqing:

1	2	3	4	5	6	7
10	20	30	40	50	60	70
100	200	300	400	500	600	700

- a) sonlarning xona birliklarini ayting;
- b) Har bir ustundagi sonlar nimasi bilan oʻxshaydi, nimasi bilan farq qiladi?

5. Taqqoslang:

 200 □ 300
 500 □ 500
 700 □ 600

 400 □ 900
 600 □ 300
 400 □ 700

6. Tomonlari uzunliklarining yigʻindisi 80 mm boʻlgan kvadrat chizing va uni boʻyang.

- 1. Sonlarni raqamlar bilan yozing. Har bir raqam nimani bildiradi?
  - 1) 2 yuzlik, 8 o'nlik va 4 birlik;
  - 2) 8 yuzlik, 5 o'nlik va 7 birlik;
  - 3) 5 yuzlik, 9 o'nlik va 2 birlik;
  - 4) 9 yuzlik, 6 o'nlik va 3 birlik.

2. Quyidagi sonlarni oʻqing. Har qaysi raqam nimani bildiradi: 524, 859, 285, 126, 275?

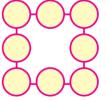
100 dan 999 gacha boʻlgan sonlar – uch xonali sonlar.

3. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching.

Bor edi	Keltirildi	Boʻldi
100 m atlas	Yana 100 m atlas	? m

- **4.** 895, 458, 763 sonlarining har birida hammasi bo'lib nechta yuzlik, nechta o'nlik, nechta birlik bor?
- Doirachalarga 1 dan 8 gacha sonlarni bittadan shunday joylashtiringki, kvadratning har bir qatoridagi sonlar yigʻindisi 12 ga teng boʻlsin.

6. Bir satrga ikki xonali, ikkinchi satrga esa uch xonali sonlarni koʻchirib yozing:

475, 83, 925, 604, 24, 354, 66, 524, 18.

7. Tomonlari 30 sm va 40 sm bo'lgan to'g'ri to'rtburchakning perimetrini toping.

*

UCH XONALI SONNI XONA BIRLIKLARI YIGʻINDISI KOʻRINISHIDA TASVIRLASH

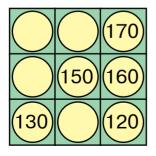
1. Sonlarni xona qoʻshiluvchilari yigʻindisi koʻrinishida tasvirlanishini tushuntiring:

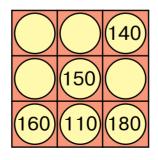
$$175 = 100 + 70 + 5$$
  $419 = 400 + 10 + 9$ $284 = 200 + 80 + 4$ $863 = 800 + 60 + 3$

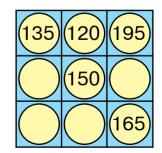
2. Misollarni namuna bo'yicha bajaring:

Namuna:
$$500 + 70 + 5 = 575$$
.
 $400 + 30 + 4 \mid 600 + 80 + 9 \mid 800 + 90 + 3$
 $300 + 30 + 7 \mid 200 + 60 + 2 \mid 500 + 50 + 1$
 $100 + 70 + 5 \mid 700 + 20 + 8 \mid 900 + 40 + 6$

- **3.** Oʻngdan chapga qarab birlar qaysi oʻringa, oʻnlar qaysi oʻringa va yuzlar qaysi oʻringa yoziladi?
- 4. Quyidagi sehrli kvadratchalarni toʻldiring.

- 6. 5 o'nl + 4 o'nl | 7 yuz + 1 yuz | 4 yuz + 3 yuz 6 yuz + 2 yuz | 9 o'nl + 1 o'nl | 3 o'nl + 3 o'nl
- 7. Maktab bogʻida 50 tup daraxt bor. Ulardan 18 tupi olma, 17 tupi nok, qolganlari esa oʻrik daraxti. Bogʻda necha tup oʻrik daraxti bor?
- 1. Misollarni namunada koʻrsatilganidek yeching:

Namuna: 300 + 20 + 7 = 327.

$$800 + 90 + 8$$
  $500 + 40 + 6$ $600 + 80 + 3$ $200 + 30 + 5$ $700 + 20 + 1$ $400 + 50 + 7$

- 2. Har qaysi qatordagi ortiqcha sonni ayting.
  - 1) 284, 501, 624, 42, 712;
  - 2) 86, 200, 14, 57, 96;
  - 3) 815, 945, 726, 68, 438.
- 3. Do'konda bir kunda 200 kg shakar sotildi. Shundan keyin do'konda sotilganidan 100 kg ortiq shakar qoldi. Dastlab do'konda necha kilogramm shakar bo'lgan?
- 4. Mashinada koʻrsatilgan sonlarni oʻsib borish tartibida yozing:

 Uchburchakning perimetri 12 sm. Uning bir tomoni uzunligi 5 sm ga, ikkinchi tomoni uzunligi 3 sm ga teng. Uchburchakning uchinchi tomoni uzunligini toping.

- **6.** Sonlarni xona birliklari yigʻindisi koʻrinishida ifodalang: 134, 172, 523, 675, 860, 792, 873, 951.
- 7. 3, 0, 5 raqamlaridan foydalanib, bir nechta uch xonali son tuzing va uni yozing.

UCH XONALI SONLARNI TAQQOSLASH

- 1. 0, 1, 2 va 4, 5, 6 raqamlaridan foydalanib, ularning birortasini ham takrorlamasdan, mumkin boʻlgan hamma uch xonali sonlarni yozing.
- 2. Sonlarning taqqoslanishini tushuntiring:

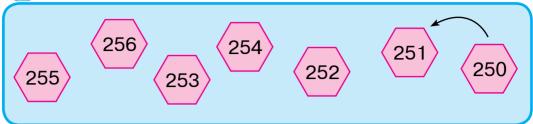
Uch xonali sonlar yuzliklar soni boʻyicha taqqoslanadi. Agar yuzliklar soni teng boʻlsa, oʻnliklar soni boʻyicha taqqoslanadi. Agar oʻnliklar soni ham teng boʻlsa, birliklar soni boʻyicha taqqoslanadi. Agar birliklar soni ham teng boʻlsa, bunday sonlar teng boʻladi.

3. Misollarni namuna boʻyicha bajaring: 482 > 328. 396 □ 369 | 825 □ 852 | 245 □ 245 248 □ 284 | 586 □ 568 | 471 □ 417

4.	Birinchi olcha daraxtidan 48 kg, ikkinchi daraxt- dan esa undan 36 kg kam olcha terib olindi. Birinchi tupdagi olcha ikkinchi tupdan terilgan olchadan necha marta ortiq?
<u></u>	Berilgan shakldan 3 ta choʻpni shunday olingki, natijada 5 ta kvadrat qolsin.
6.	Ikkita kesma chizing. Birining uzunligi 12 sm, ikkinchi kesma birinchi kesmaning toʻrtdan bir qismiga teng boʻlsin.
7 .	Taqqoslang:
	214 🗆 274 912 🗆 713 465 🗆 654
	365 □ 158
1.	1) Sanoqda 199 sonidan keyin qaysi son kela- di? 999 sonidan keyin-chi?
	2) Sanoqda 690 sonidan oldin qaysi son kela- di? 1000 sonidan oldin-chi?
a 2.	399 🗆 400 842 🗆 824 248 🗆 842
	576 □ 567 575 □ 575 970 □ 907
	284 🗆 482 536 🗆 627 821 🗆 912
3.	Oshxonaga 100 kg piyoz keltirildi. Birinchi kuni uning ikkidan bir qismi, ikkinchi kuni uchdan bir qismi ishlatildi. Oshxonada necha kilogramm piyoz qolgan?

4. Sonlarni o'sib borish tartibida joylashtiring.

5. Xona birliklari yigʻindisini son bilan ifodalang:

Namuna:
$$200 + 40 + 6 = 246$$
.

6. Jadval bo'yicha masala tuzing va uni yeching.

W a	Bitta kastumga ketgan mato	Kas- tumlar soni	Hamma kastumga ketgan mato
	4 metr	20 ta	?
	4 metr	?	80 metr
	?	20 ta	80 metr

١	$\blacksquare$	٦
l		

7. 4 ta savatda 16 kg, 2 ta savatda esa 8 kg olma bor. Agar 4 ta savatdagi olmalar koʻp boʻlsa, ular 2 ta savatdagi olmalardan necha marta koʻp?

8. 321 □ 156

561 🗆 615

672 🗌 672

432 🗌 234

445 🗆 542

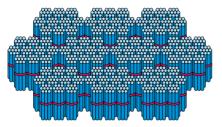
263 🗌 362

MING ICHIDA OGʻZAKI VA YOZMA RAQAMLASH.

UZUNLIK O'LCHOVI: KILOMETR

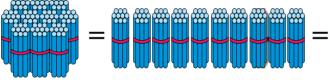

Bunda choʻplar nechta? 1000 soni bunday yoziladi: 10 ta yuzlik — ming.

2. 1) 1 ta yuzlikda nechta o'nlik, nechta birlik bor?

=

1 ta yuzlik

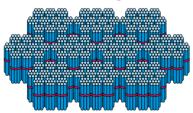
10 ta oʻnlik

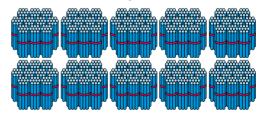
100 ta birlik.

2) 1 ta minglikda nechta yuzlik, nechta oʻnlik, nechta birlik bor ?

1 ta minglik

10 ta yuzlik

1 ta minglikda 10 ta yuzlik, 100 ta oʻnlik, mingta birlik bor. Ming soni quyidagicha yoziladi: 1000

- **3.** 1) 100 dan 1000 gacha 100 tadan qoʻshib sanang;
  - 2) 497 dan 507 gacha, 768 dan 805 gacha, 989 dan 1000 gacha 1 tadan qo'shib sanang.

1 km = 1000 m

Katta masofalar kilometrlarda oʻlchanadi. «Kilo» soʻzi lotincha boʻlib, oʻzbekcha «ming»ni bildiradi. 1 kilometrda 1000 metr bor. Masofani koʻrsatganda sonlar yoniga «kilometr» soʻzi qisqacha **km** deb yoziladi. Masalan, 2 km, 150 km, 500 km.

4. Ikki qishloq orasidagi masofa 25 km. Velosipedchilar bir-biriga qarab yoʻlga tushdi. Ulardan biri uchrashguncha 13 km yoʻlni bosib oʻtdi. Ikkinchi velosipedchi qancha yoʻl yurgan?

 Rasmdagi shakllarni daftaringizga chizing va ularni boʻyang.

- **6.** Sonlarni oʻqing: 185, 270, 472, 600, 785, 598, 999. Bu sonlarning har birida nechta yuzlik, nechta oʻnlik, nechta birlik bor?
- 7. Nafisa 5 yoshda. Otasi qizidan 8 marta katta. Otasi necha yoshda?

 Quyidagi sonlarni oʻqing, bu sonlarning har birida nechta yuzlik, nechta oʻnlik, nechta birlik bor?
 448, 729, 931, 800, 867, 999, 1000.

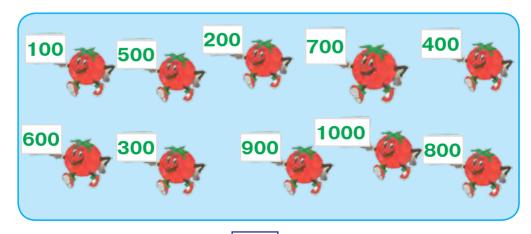
2. 0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000 1 000 = 100 + ... | 1 000 = 400 + ... | 1 000 = 700 + ... 1 000 = 200 + ... | 1 000 = 500 + ... | 1 000 = 800 + ... 1 000 = 300 + ... | 1 000 = 600 + ... | 1 000 = 900 + ...

3. 999 sonidan 1 ta ortiq, 1000 sonidan 1 ta kam sonni ayting.

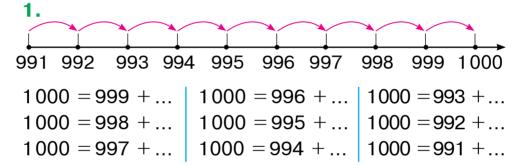
Agar sonning biror xonasida nol turgan bo'lsa, son o'qilganda shu xona nomi tushirib qoldiriladi, ya'ni o'qilmaydi.

4. Sonlarni o'sib borish tartibida joylashtiring:

- 5. Uchta sonning yigʻindisi 968. Birinchi son 468, Ikkinchi son 332 boʻlsa, uchinchi sonni toping.
- Sonlarni oshib borish tartibida koʻchirib yozing:
   675, 448, 729, 995, 800, 997, 867, 999, 1000.
- 7. Do'konga 100 ta velosiped olib kelindi. 6 kunda har kuni 9 tadan velosiped sotildi. Sotish uchun yana nechta velosiped qoldi?

MINGLIK, YUZLIK, O'NLIK VA BIRLIKLAR ORASIDAGI MUNOSABAT

2. Birinchi xirmondagi sholi 400 qop, ikkinchisidagi esa 300 qop chiqadi. Har ikkala xirmondagi hamma sholi qancha qop bo'ladi?

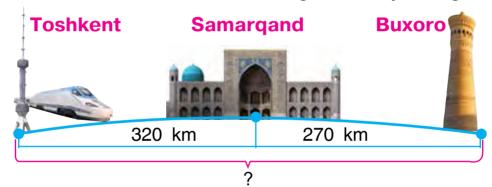

- 3. Sonlarni oʻqing: 645, 403, 800, 545, 999, 300.
  - 1) Bu sonlarning har birida nechta birlik bor?
  - 2) Bu sonlarning har birida nechta o'nlik bor?
  - 3) Bu sonlarning har birida nechta yuzlik bor? 3 ragami gatnashgan sonlarni yozing.
  - O'nlar xonasida 4 raqami qatnashgan sonni yozing.

	Tushirib	qoldirilgan	sonlarni	qoʻyib,	misollarni
U	ko'chirib	yozing:			

 $730 = \square$ o'nl. $564 = \square$ o'nl. $\square$ birl. $890 = \square$ o'nl. $\square$ birl. $495 = \square$ o'nl. $\square$ birl. $280 = \square$ o'nl. $\square$ birl. $328 = \square$ o'nl. $\square$ birl.

- 5. 5, 0, 8 raqamlari yordamida nechta uch xonali son yozish mumkin?
  508, 580, 805, 850....
  - 6. Rasm asosida masala tuzing va uni yeching.

- 7. Bitta usta bir kunda 14 ta stul yigʻadi. 3 ta usta 6 kunda nechta stul yigʻadi?
- 8. Sonlarni raqamlar bilan ifodalang.

Namuna: 5 yuzlik, 6 oʻnlik va 3 birlik = 563.

- 8 yuzlik 5 o'nlik va 2 birlik;
- 5 yuzlik 3 o'nlik va 4 birlik;
- 7 yuzlik 6 o'nlik va 3 birlik;
- 9 yuzlik 1 o'nlik va 5 birlik.

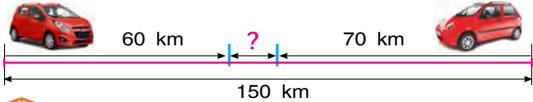

- 1. 1) Eng katta uch xonali son: 999.
  - 2) Bu songa 1 ni qo'shamiz: 999 + 1.
  - 3) Natijada to'rt xonali son hosil bo'ladi.
- 2. Jadvalda yozilgan sonlarni oʻqing va ularni daftaringizga yozing.

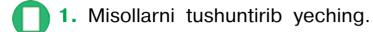
Minglar	Yuzlar	Oʻnlar	Birlar
xonasi	xonasi	xonasi	xonasi
1	0	0	0
	5	6	7
	4	0	9
	8	4	1

- **3.** 672, 394, 289, 963, 495 sonlarini xona qoʻshiluvchilar yigʻindisi koʻrinishida yozing. Namuna: 567 = 500 + 60 + 7.
- 4. Ikki shahar orasidagi masofa 150 km. Bu shaharlardan bir-biriga qarab ikki mashina yoʻlga chiqdi. Birinchi mashina 60 km, ikkinchisi 70 km yoʻl yurganidan keyin ular orasida qancha masofa qoladi?

- 5. Birinchi kesmaning uzunligi 80 sm, ikkinchi kesmaning uzunligi birinchisidan 16 sm qisqa. Ikkala kesma uzunliklarining yigʻindisini toping.
- 6. Shahnoza 248 betlik kitobning 124 betini oʻqidi. U yana kitobning necha betini oʻqishi kerak?

1000 SONI. 1000 ICHIDA QO'SHISH VA AYIRISHNING HISOBLASH USULLARI

- 1) $70 + 50 = \square\square$ 7 o'nl. + 5 ta o'nl. = 12 ta o'nl. = 120 ta birl. Demak: 70 + 50 = 120.
- 2) $140 60 = \square$ 14 ta oʻnl. - 6 ta oʻnl. = 8 ta oʻnl. = 80 ta birl. Demak: 140 - 60 = 80.
- 3) $200 + 600 = \square\square$ 2 ta yuzl. + 6 ta yuzl. = 8 ta yuzl. = 800 ta birl. Demak: 200 + 600 = 800.
- 4) 900 400 = $\square\square$ 9 ta yuzl. - 4 ta yuzl. = 5 ta yuzl. = 500 ta birl. Demak: 900 - 400 = 500.
- 5) $270 + 60 = \square\square$ 27 ta o'nl. + 6 ta o'nl. = 33 ta o'nl. = 330 ta birl.Demak: 270 + 60 = 330.
- 6) 420 − 60 = □□□ 42 ta oʻnl. − 6 ta oʻnl. = 36 ta oʻnl. = 360 ta birl. Demak: 420 − 60 = 360.

Qoʻshish va ayirishda nollar bilan tugaydigan yuzlik va oʻnliklarni oʻnliklar va birliklar ustidagi amallar bilan almashtirish mumkin.

3. Ombordan do'konlarga jami necha kilogramm sabzavot jo'natilgan?

4. Sonlarni taqqoslang.

276 🗌 438	843 🗌 263	348 🗌 245
325 🗌 483	438 🗌 903	576 🗌 576

5. Korxonada 426 nafar ayol va 314 nafar erkak ishchi ishlaydi. Korxonada jami necha nafar ishchi ishlaydi?

7. Bozorga 865 kg sabzi keltirildi. Birinchi kuni 342 kg, ikkinchi kuni 326 kg sabzi sotildi. Sotiladigan qancha sabzi qoldi?

1. Misollarni tushuntirib yeching:

$$360 + 30 = 300 + (60 + 30) = 300 + 90 = 390$$

300 60

Demak: 360 + 30 = 390.

2) 580 - 70 =
$$\square\square$$

$$580 - 70 = 500 + (80 - 70) = 500 + 10 = 510.$$

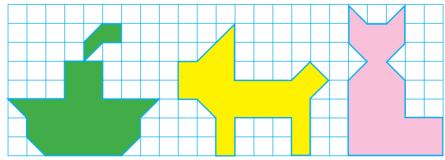
Demak: 580 - 70 = 510.

$$270 + 200$$

$$250 + 30$$

$$150 + 40$$

- 3. Bir mahalla bilan ikkinchi mahalla orasidagi masofa 270 km, ikkinchi mahalla bilan uchinchisi orasi esa undan 20 km ortig. Birinchi mahalla bilan uchinchi mahalla orasi necha kilometr?
- 4. Rasmdagi shakllarning yuzlarini taqqoslang:

5. 3 ta 5 yordamida 2 sonini qanday hosil qilishni bilasizmi?

- 7. Salimaning bobosi 72 yoshda. Salima bobosidan 8 marta yosh. Salima necha yoshda?

$$460 + 40 = 400 + (60 + 40) = 400 + 100 = 500.$$

$$580 - 400 = (500 - 400) + 80 = 100 + 80 = 180$$

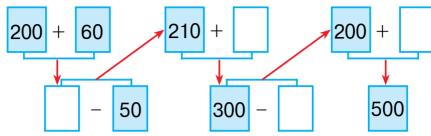
3. Do'konga sotish uchun 9 ta yashikda mevali sharbat keltirildi. Agar har bir yashikda 10 tadan sharbat bo'lsa, jami nechta sharbat keltirilgan?

4. Misollarni tushuntirib yeching:

$$700 + 200 - 500 - 200 + 800 = ?$$

5. Misollarni tushuntirib yeching:

- **6.** 490 + 200 | 580 300 | 260 + 40 540 100 | 270 + 400 | 350 50
- 7. Uyni ta'mirlash uchun birinchi kuni 24 ta, ikkinchi kuni birinchi kundagidan 6 ta ortiq, uchinchi kuni birinchi va ikkinchi kuni birgalikda qancha bo'lsa, shuncha taxta keltirildi. Uchinchi kuni nechta taxta keltirilgan?

1. Misollarning yechilishini tushuntiring:

1-usul:

1) 420 + 90 = 42 ta oʻnlik + 9 ta oʻnlik = = 51 ta oʻnlik = 510 ta birlik = 510.

2-usul:

2) 1-usul:

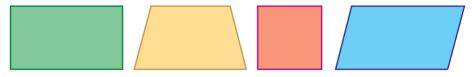
$$420 - 90 = 42$$
 ta oʻnlik - 9 ta oʻnlik = 33 ta oʻnlik = 330 ta birlik = 330

2-usul:

$$420 - 90 = (420-20) - 70 = 400 - 70 = 330$$

2. 280 + 30	430 - 50	590 +40	960 - 70
320 - 40	270 + 60	750 – 70	680 + 50

3. Bu shakllar orasida toʻrtburchaklar koʻpmi yoki toʻgʻri toʻrtburchaklar koʻpmi? Ularning uchlarini harflar bilan belgilang:

4. Oʻqituvchi oʻquvchilarga 29 ta bir chiziqli daftar va shuncha katak daftar tarqatdi. Shundan keyin oʻqituvchida 12 ta daftar qoldi. Dastlab oʻqituvchida nechta daftar boʻlgan?

5. 37, 36, 45, 48, 54, 81 sonlarining qaysi biri 9 ga qoldiqsiz boʻlinadi?

6. 658 □ 654 | 527 □ 158 | 480 □ 480 427 □ 472 314 □ 341 570 □ 507

7. 24 metr gazlamadan xalat tikish uchun uchdan bir qismi qirqib olindi. Necha metr gazlama qirqib olingan?

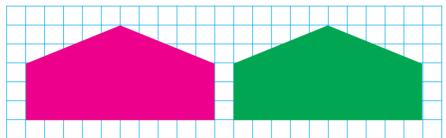
1. Misolning yechilishini tushuntiring:

$$230 + 160 = \square$$
 $200 \ 30 \ 100 \ 60$
 $230 + 160 = (200 + 100) + (30 + 60) = 390.$

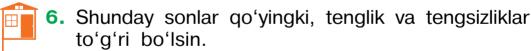
Yuzliklar yuzliklarga, oʻnliklar oʻnliklarga qoʻshiladi.

2. 140 + 130 | 340 + 250 | 560 + 230 | 260 + 120 | 420 + 170 | 750 + 210

- 3. Xoʻjalikdan tegirmonga 240 kg bugʻdoy, 120 kg arpa olib kelindi. Tegirmonga hammasi boʻlib necha kilogramm don keltirilgan?
- 4. Shunday beshburchaklar chizing. Birinchi beshburchakda shunday bitta kesma o'tkazingki, bitta uchburchak va bitta to'rtburchak hosil bo'lsin, ikkinchisida esa ikkita to'rtburchak hosil bo'lsin.

5. Sonlarni xona qoʻshiluvchilari yigʻindisi koʻrinishida yozing: 243, 175, 586, 891, 998, 794.

50 mm = $\square$ sm 4 dm < $\square$ sm 80 mm = $\square$ sm 8 sm = $\square$ mm 60 mm = $\square$ sm 5 dm > $\square$ sm

7. Novvoyxonada bir kunda 150 dona shirmoy non va 120 ta patir non yopildi. Nonvoyxonada hammasi bo'lib necha dona non yopildi?

1. Misollarni tushuntirib yeching:

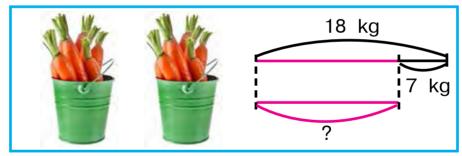
$$470 - 250 = \square$$

$$400 70 200 50$$

$$470 - 250 = (400 - 200) + (70 - 50) = 200 + 20 = 220$$

Yuzliklar yuzliklardan, o'nliklar o'nliklardan ayriladi.

- 3. Oziq-ovqat do'koniga sotish uchun 560 quti qora va ko'k choy keltirildi. Ulardan 250 qutisi qora choy bo'lsa, necha quti ko'k choy keltirilgan?
- 4. Chizma asosida masala tuzing va uni yeching.

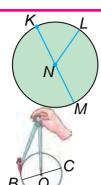

6. Muzqaymoq doʻkonida birinchi kuni 140 ta, ikkinchi kuni undan 30 ta ortiq, uchinchi kuni esa ikkinchi kunga nisbatan 16 ta ortiq muzqaymoq sotildi. Uchinchi kuni nechta muzqaymoq sotilgan?

DOIRA VA AYLANA. AYLANA MARKAZI, RADIUSI, DIAMETRI. SIRKUL

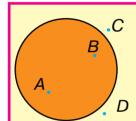
Rasmda doira tasvirlangan. NL - doira radiusi, KM - doiranina diametri bo'ladi.

Aylana sirkul yordamida yasaladi. Sirkulning ignasi joylashgan O nugtani aylana markazi deviladi.

OC - aylana radiusi.

BC - aylana diametri.

2.

C Odatda nuqtalar lotin alifbosining bosh harflari bilan belgilanadi. Masalan: A va B nugta doiraning ichida, C va D nugta esa doira-D ning tashqarisida yotadi.

- 3. Bir toʻpda 40 m chit gazlama bor edi. Choyshab uchun 20 m, yostiq jildi uchun 10 m chit gazlama girgib olindi. Toʻpda necha metr chit gazlama qoldi?
- 4. Tenglamalarning yechilishini tushuntiring:

12:
$$x = 2$$

 $x = 12:2$
 $x = 6$
12:6 = 2
 $x = 2$

$$20: x = 2$$

$$x = 20:2$$

$$\frac{x=10}{20:10=2}$$

$$2 = 2$$

5. Radiusi 4 sm bo'lgan aylana chizing.

$$(69 - 68) \cdot 9$$

$$27 \cdot (75 - 74)$$

$$53 + 17 - 20$$

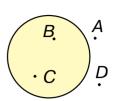
$$(38 - 38) \cdot 1$$

$$15 \cdot (12 - 11)$$

1. Radiusi 2 sm 7 mm ga teng boʻlgan aylana chizing. Aylana markazini harf bilan belgilang.

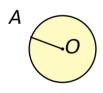

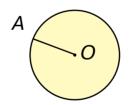
2. Shaklda nuqtalar lotin alifbosining bosh harflari bilan belgilangan. Doiradan tashqarida yotgan nuqtalarni, doira ichida yotgan nuqtalarni ayting.

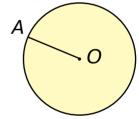

3. Baliqchilar bir kuni 210 kg, ikkinchi kuni 180 kg baliq tutishdi. Baliqchilar shu ikki kunda hammasi bo'lib necha kilogramm baliq tutishgan?

5. Aylanalarning radiusini o'lchang.

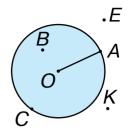

- **6.** Javobi 111, 222, 333, 444, 555, 666, 777, 888 va 999 boʻlgan misollar tuzing va ularni yozing.
- 7. Polizdan uzilgan bodringlarni 72 kilogrami 8 kg dan qilib, 54 kilogrami 6 kg dan qilib yashiklarga joylandi. Bodringlar jami nechta yashikka joylangan?

Rasmni qarab chiqing. Doiraning radiusi nimaga tengligini oʻlchang va yozing. A va B nuqtalar orasidagi masofa qancha? Nuqtalardan qaysilari doira ichida; doiradan tashqarida; aylanada yotibdi. Ularni ayting.

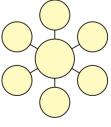

- 2. Radiusi 2 sm 5 mm ga teng boʻlgan, markazi daftar chiziqlarining kesishgan nuqtasida boʻlgan aylanani sirkul yordamida chizing. Uni 4 ta teng qismga boʻling. Bir qismini boʻyang.
- 3. Do'konda bir kunda 270 kg kartoshka sotildi. Shundan keyin 120 kg kartoshka qoldi. Dastlab do'konda necha kilogramm kartoshka bo'lgan?
- 4. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching.

Bor edi	Keltirildi	Boʻldi
120 ta velosiped	Yana 120 ta velosiped	? ta

5. 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35 sonlarini har bir doirachaga bittadan shunday joylashtiringki, har qaysi yoʻnalishdagi uchta sonning yigʻindisi 50, 60, 70 chiqsin.

658

□ 592

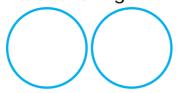

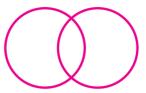

IKKITA AYLANANING TEKISLIKDA OʻZARO JOYLASHUVI

1. Ikkita aylananing tekislikda o'zaro joylashuvini tushuntiring.

2. Jadval asosida berilgan misollarni yeching.

+ = 1000								
910	920	930	940	950	960	970	980	990

3. Do'konda birinchi kuni 20 kg, ikkinchi kuni 16 kg ortiq konfet sotildi. Agar har bir qutida 3 kg dan konfet bo'lsa, ikkinchi kuni nechta quti konfet sotilgan?

4. Misollarni yeching:

$$100 + = 400$$

$$-$$
 200 = 500

$$() + (90) = (290)$$

$$(400) + () = (700)$$

5. Radiusi 3 sm 8 mm ga teng boʻlgan aylana chizing. Aylana markazini harf bilan belgilang.

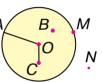

6. Anvar bilan Akbar basseynda bir-biriga qarab suzdi. Anvar uchrashguncha 27 m, Akbar esa oʻrtogʻidan 5 m qisqa masofaga suzdi. Dastlab ular orasidagi masofa necha metr boʻlgan?

7. 599 + 1	320 + 320	190 – 140
999 + 1	180 + 220	480 - 320
898 + 1	560 + 230	770 – 560

1. Doiraning radiusi nimaga teng ekanligini oʻlchang. Doiraga tegishli nuqtalarni ayting.

2. Tikuvchilik ustaxonasida bir yilda 540 ta kastum tikilishi kerak edi. Birinchi yarim yilda 370 ta, ikkinchi yarim yilda 220 ta kastum tikildi. Yillik reja qancha oshirib bajarildi?

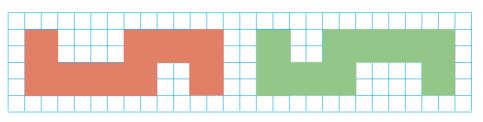
Sonlarni taqqoslang.

156 🗆 261	212 🗌 165	564 🗆 465
912 🗆 893	847 🗆 248	750 🗆 750

4. Sonlarni xona birliklari yigʻindisi koʻrinishida yozing:

5. 8 sm uzunlikdagi kesma chizing. Bu kesmaning ¹/₂ boʻlagini boʻyang. Qancha uzunlikdagi kesma boʻyaldi? **6.** Har qaysi shaklning yuzini kvadrat santimetr modellari yordamida toping:

$$240 + 150$$

1. Do'konda bir kunda 104 kg guruch, 40 kg mosh, 36 kg no'xat sotildi. Do'konda bir kunda necha kilogramm don sotilgan?

2. Shunday son qoʻyingki, tengliklar toʻgʻri boʻlsin:

$$790 - \Box \Box = 700$$

$$640 + \Box \Box = 690$$

$$600 + \Box \Box = 680$$

$$990 - \square = 900$$

3. 3 ta 5 raqami yordamida 0 sonini hosil qila olasizmi?

4. Dilnozaning bobosi 81 yoshda. Dilnoza bobosidan 9 marta kichik. Dilnoza necha yoshda?

5. Qatorni davom ettiring:

6.	Uchburchakning bir burchagi qirqilsa, nechta burchak hosil boʻladi? Javobingizni chizmada asoslang.
2 7.	Taqqoslang:

353 □ 432 | 543 □ 543 |

823 🗆 832

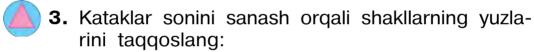
1. Tomorqadan 156 kg sabzi, undan 64 kg ortiq kartoshka kavlab olindi. Tomorqadan hammasi bo'lib necha kilogramm sabzavot kavlab olingan?

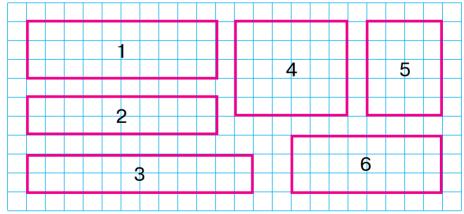
227 🗆 721

619 □ 196

154 □ 154

2. Sonlarni oʻsib borish tartibida koʻchirib yozing. 592, 431, 199, 576, 823, 472, 896, 997, 1000, 768, 349, 286, 698.

- 1. Qaysi shaklning yuzi eng katta?
- 2. Qaysi shaklning yuzi eng kichik?
- 3. Qaysi shakllarning yuzi bir-biriga teng?

4. Tenglamalarni yeching:

$$58 + x = 97$$
  $45 : x = 9$ $x \cdot 6 = 36$

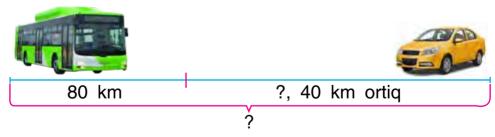

5. Azizada 21 ta sanoq choʻplar bor edi. U bir nechta kvadrat yasagandan soʻng 1 ta choʻp ortib qoldi. Aziza nechta kvadrat yasagan?

- 6. Bir ustunga sonlar yigʻindisi, ikkinchi ustunga sonlar ayirmasini yozing. Bu sonli ifodalarning qiymatini toping: 440 + 150, 410 + 410, 760 500, 640 400, 990 230, 510 + 220, 660 + 330.
- 7. Agar a = 280 bo'lsa, 790 a, a 120 ifodaning qiymatini toping.
- 1. Misollarni yeching:

2. Ikki shahardan bir-biriga qarab avtobus va yengil mashina yoʻlga chiqdi. Uchrashguncha avtobus 80 km, yengil mashina undan 40 km ortiq yoʻl yurdi. Shaharlar orasidagi masofani toping.

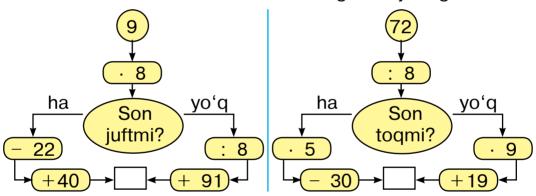
3. Sisternada 89 litr sut bor edi. Undan har biriga 9 litrdan qilib 9 ta bidonga sut quyildi. Sisternada necha litr sut goldi?

- **4.** Toʻgʻri toʻrtburchak toʻrtta teng qismga boʻlindi. Uning toʻrtdan bir qismi qizil, qolgan qismi yashil rangga boʻyaldi. Toʻgʻri toʻrtburchakning qanday qismi yashil rangga boʻyalgan?
- **5.** Yigʻindisi 100 boʻlgan sonlar juftini toping: 35, 27, 44, 88, 65, 12, 56, 73.
- 6. Uchta sonning yigʻindisi 100 boʻlgan sonlarni toping:

21, 15, 55, 71, 66, 38, 13, 14, 15, 43, 19, 30.

7. Javobi 100 chiqishi uchun qaysi tomondan yurish kerak? Hisoblashni toʻgʻri bajaring.

- 8. Ertalab do'konda 760 metr shoyi bor edi. Kun oxiriga kelib 160 metr shoyi qoldi. Qolganiga qaraganda necha metr ortiq shoyi sotilgan?
- 9. Misollarni yeching:

SONNING QISMINI VA QISMIGA KOʻRA SONNI TOPISH. QISMLARNI TAQQOSLASH

1. 1) Tasma uzunligining yarmisini toping.

12 sm

Yarmi	Yarmi
6 sm	6 sm
echish: $12 : 2 = 6 \text{ (sm)}.$	Javob: 6 sm.

Sonni ikkiga boʻlganda hosil boʻlgan son shu sonning ikkidan bir qismi yoki yarmi deb ataladi.

2) Tasma uzunligining uchdan bir qismini toping.

12 sm

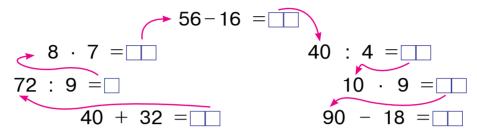
Uchdan biri	Uchdan biri	Uchdan biri
4 sm	4 sm	4 sm

Sonni uchga boʻlganda hosil boʻlgan son shu sonning uchdan bir qismi deyiladi.

3) Tasma uzunligining toʻrtdan bir qismini toping.
12 sm

Sonni to'rtga bo'lganda hosil bo'lgan son shu sonning to'rtdan bir qismi yoki choragi deb ataladi.

- 3. Kitob 80 betlik. Sardor bu kitobning toʻrtdan bir qismini oʻqib chiqdi. Sardor kitobning yana necha betini oʻqishi kerak?
- 4. Misollarni tushuntirib yeching.

- 5. Agar tarvuzning yarmisi 4 kg boʻlsa, butun tarvuz necha kilogramm?

  - 7. Qovoqning uchdan bir qismi 2 kg. Butun qovoqning o'zi necha kilogramm?
  - 1. Koptoklarning umumiy soni 12 ta boʻlsa:
    - 1) koptoklarning yarmisi qancha?

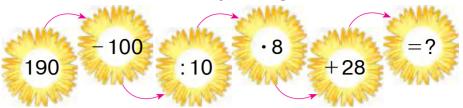

2) koptoklarning uchdan bir qismi qancha?

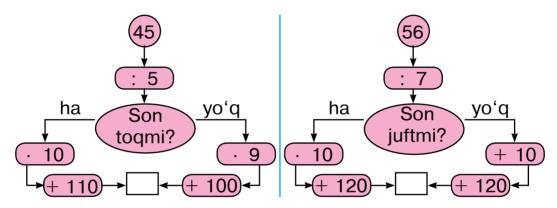

2. Qavslarni shunday qoʻyingki, natija berilgan songa teng boʻlsin:

3. Misollarni tushuntirib yeching:

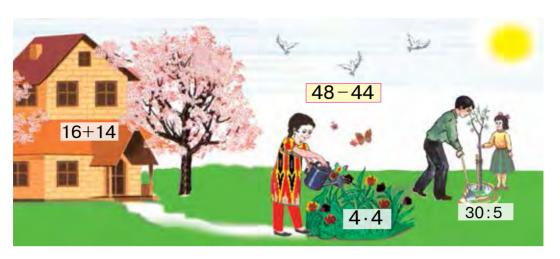

4. Javobi 200 chiqishi uchun qaysi tomondan yurish kerak? Hisoblashni toʻgʻri bajaring.

5. Berilgan kesmaning uchdan bir qismi 4 sm. Berilgan kesmaning uzunligini toping va uni chizmada koʻrsating.

7. Aziz she'rning yarmini yodladi. Agar u 12 satr she'rni yodlagan bo'lsa, bu she'r necha satrli bo'lgan?

O'TILGANLARNI MUSTAHKAMLASH UCHUN MASHQLAR

1. Amallarni bajaring. Ifodalarning bir-biriga bogʻliqligini aniqlang:

$$3 \cdot 8 = 24
24 : 3 =$$
 $30 : 5 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$
 $30 : 6 =$

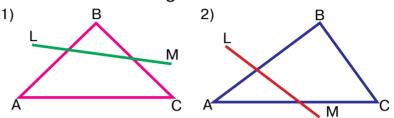
- 2. Maktab ustaxonasida 28 ta stul, undan 4 marta kam stol ta'mirlandi. Hammasi bo'lib nechta stol va stul ta'mirlandi?
- 3. Ranglarga qarab misollarning javobini toping:

100 + 100	72 : 8	9 · 8	420 - 20
300 - 100	200 + 100	64 : 8	7 · 9
9 · 9	500 - 100	200 + 20	500 + 80

4. 24 metr shoyidan koʻylak tikish uchun uchdan bir qismi qirqib olindi. Necha metr shoyi qirqib olingan?

5. LM toʻgʻri chiziq ABC uchburchakning birinchi shaklda qaysi tomonlarini, ikkinchi shaklda qaysi tomonlarini kesib oʻtgan?

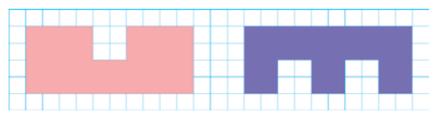

6. Yangi qurilgan binoning birinchi qavatida 27 ta, ikkinchi qavatida esa 29 ta xona bor. Ikkinchi qavatida birinchisiga qaraganda nechta koʻp xona bor?

8. Har bir shakldagi kvadratchalarni sanab, shakllarning yuzini toping:

9. Sobirda 20 ta sanoq choʻp bor edi. Bir nechta alohida uchburchak yasagandan soʻng 2 ta choʻp ortib qoldi. Sobir nechta uchburchak yasagan?

10. Tenglamalarni yeching:

$$42 + x = 79$$
 | $x \cdot 2 = 12$ | $4 \cdot x = 32$ | $x : 5 = 8$

- 11. Musobaqada 26 nafar oʻgʻil bola va 10 nafar qiz bola qatnashmoqda. Ular 9 nafardan boʻlib guruhlarga boʻlinishdi. Bolalar nechta guruhga boʻlinishgan?
- 12. Ranglarga garab misollarning javobini toping:

43+24	2.9	27 : 3	74+26
75-25	64+30	3.6	18 : 3
24 : 3	58-27	42+28	3.5

- **13.** Qisqa yozuv boʻyicha masala tuzing va uni yeching:
  - 1) Bor edi 9 ta vertolyot
    Uchib ketdi ? ta vertolyot
    Qoldi 5 ta vertolyot
  - 2) Bor edi -15 l sut Ishlatildi -4 l va 3 l sut Qoldi -? l sut
- 14. Shunday son qoʻyingki, tengliklar toʻgʻri boʻlsin.

15. Bir shahar bilan ikkinchisi orasidagi masofa 120 km, ikkinchi shahar bilan uchinchisi orasi esa undan 30 km ortiq. Birinchi shahar bilan uchinchi shahar orasi necha kilometr?

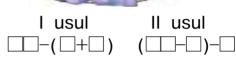
16. Ikkita choʻpning oʻrnini shunday almashtiringki, natijada 5 ta bir xil kvadrat hosil boʻlsin.

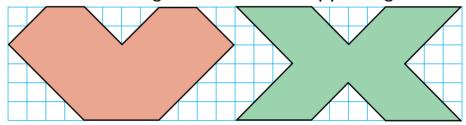
17. Rasm va qisqa yozuv bo'yicha masala tuzing va uni yeching:

Bor edi – 10 ta konfet Yeyildi – 3 va 2 ta Qoldi – ? ta konfet

- 18. Sonlarni raqamlarda ifodalang:
  - 4 ta yuzlik, 5 ta o'nlik va 2 ta birlik.
  - 5 ta yuzlik, 8 ta o'nlik va 6 ta birlik.
  - 8 ta yuzlik, 2 ta oʻnlik va 9 ta birlik.
- 19. Rasmda berilgan shakllarni taqqoslang:

- 20. Ifodalarni yozing va ularning qiymatini toping:
  - 1) 4 va 8, 3 va 9, 4 va 5 sonlarning koʻpaytmasi; 2) 36 va 4, 27 va 3, 28 va 4 sonlarning boʻlinmasi.
- **21.** Do'konda bir kunda 140 kg shakar sotildi. Shundan keyin do'konda 60 kg shakar qoldi. Ertalab do'konda qancha shakar bo'lgan?

- 23. Har biri 4 kilogrammdan 6 quti konfet sotib olindi. Olingan hamma konfetlarning massasi gancha?
- **24.** Bir ustunga sonlar yigʻindisini, ikkinchi ustunga sonlar ayirmasini yozing. Bu sonli ifodalarning qiymatini toping:

$$100 + 28$$
, $500 - 300$, $400 + 60$, $800 - 400$, $380 + 40$, $650 - 50$.

25. Samolyot manzilga yetishi uchun yana qancha masofani uchib o'tishi kerak?

- **26.** Tomonlari 4 sm 5 mm va 2 sm 4 mm boʻlgan toʻgʻri toʻrtburchak chizing. Uning uchlarini harflar bilan belgilang.
- 28. Ifodalarning qiymatini toping:
  - 1) 40 bilan 10 ning bo'linmasini 9 marta orttiring;
  - 2) 8 bilan 5 ning koʻpaytmasini 4 marta kamaytiring.
- 29. 1, 2, 3, 4, 5, 6 sonlari orasiga arifmetik amallarni va qavslarni shunday qoʻyingki, natijada 60 hosil boʻlsin.

30.

Buyuk bobokalonimiz Al-Xorazmiy 783-yilda, Abu Ali ibn Sino esa 980-yilda tugʻilgan. Al-Xorazmiy Abu Ali ibn Sinodan necha yosh katta? Abu Ali ibn Sino Al-Xorazmiydan necha yosh kichik?

31. Jadval asosida masala tuzing va uni yeching.

Bor edi	Keltirildi	Boʻldi
100 ta yashik oʻrik	Yana 50 ta yashik oʻrik	? ta

- **32.** O'ylangan sonni *x* harfi bilan belgilang va tenglama tuzib yeching:
  - 1) O'ylangan songa 30 ni qo'shib, 58 hosil qilindi. Qanday son o'ylangan?
  - 2) O'ylangan sonni 25 ta kamaytirib, 45 hosil qilindi. Qanday son o'ylangan?
- **33.** Amal ishoralarini tengliklar toʻgʻri boʻladigan qilib qoʻying:

$$30 \square 17 = 47$$
  $48 \square 26 = 22$ $69 \square 69 = 0$ $54 \square 24 = 30$ $47 \square 41 = 88$ $23 \square 20 = 3$

- **34.** Uchta sonning yigʻindisi 100. Birinchi son 55, ikkinchi son 25. Uchinchi sonni toping.
- **35.** Qoʻshish va ayirishning toʻgʻri bajarilganligini qanday tekshirish mumkin?

MUNDARIJA

1-sinfda o'tilgan materiallarni	Kvadrat 53
takrorlash va umumlashtirish 3	Qoʻshish va ayirish amalla-
Yigʻindi va ayirmani topishga	rining tarkibiy qismlari va
doir sodda misollar 3	natijalari orasidagi oʻzaro
Qiymati bir xil boʻlgan misollar 5	bogʻlanish 55
Qoʻshishni tekshirish9	Sonli ifodalar. Tenglamalar.
Ayirishni tekshirish 10	Geometrik shakllar va kat-
To'g'ri burchak. To'g'rimas	taliklar 58
burchak 11	Bir nechta teng (bir xil) qoʻshi-
Koʻpburchak perimetri	luvchilar yigʻindisi. Sonni bir
Sonlar va hisoblashlar. 100	necha teng qoʻshiluvchilar
ichida oʻnlikdan oʻtib	yigʻindisi shaklida ifodalash61
qoʻshish va ayirish 16	Sodda va tarkibli masalalarni
Sonlar oʻqi va uning modellari 16	yechish 62
100 Ichida sonlarni xonadan	Harfli ifodalar63
	Geometrik shakllarni belgilash 67
oʻtib qoʻshish usullari	Tenglama. Tenglamalarni tan-
Sodda va tarkibli masalalarni	lash usuli bilan yechish 69
yechish	Koʻpaytirish va boʻlish. Geo-
Ikki xonali sonlarning oʻnli	metrik shakllar va kattaliklar 75
tarkibi	Koʻpaytirish. Koʻpaytirishning
Sonlarni qoʻshishning ustun usuli 26	ma'nosi75
Namuna boʻyicha ketma-ket-	Koʻpaytirish amali komponent-
likni davom ettirish 32	larining nomlanishi79
Kundalik hayotda uchraydigan	Har bir amal komponentlari
koordinatalar sistemasining	va natijalari orasida oʻzaro
modellari34	bogʻlanishlar 80
100 Ichida sonlarni xonadan	Boʻlish. Boʻlish amalining
o'tib ayirishning yozma usuli 38	ma'nosi
Sonlarni ayirishning ustun usuli 41	Teng qismlarga boʻlish.
Ayirmani topishga doir tarkibli	Toʻplamning qismi
masalalar 45	Koʻpaytirish va boʻlish amali
Vaqt birliklari: soat, minut.	bilan yechiladigan masalalar 86
Vaqt, masofa va tezlikni	Koʻpaytirish va boʻlish amallari
topishga oid sodda masalalar 47	orasidagi munosabat 89 Masalalarni jadval usulida ye-
Oddiy shakllarni murakkab	chich 00
shakllarga aylantirish va ak-	Noma'lum koʻpaytuvchini topish 92
sincha50	Noma'lum bo'linuvchini topish 95
To'g'ri to'rtburchak qara-	Millimetr97
ma-qarshi tomonlarining	0, 1, 10 Sonlari ishtirokida
xossalari 51	koʻpaytirish va boʻlish 98
	no paymon va bo non

10 Soni ishtirokida koʻpaytirish	Shakllarni taqqoslash va
va boʻlish101	bo'yash. Bo'laklari bo'yicha
Qavsli va qavssiz ifodalar103	shaklni yasash va boʻlaklar-
Qavsli va qavssiz ifodalarda	ga ajratish144
amallarni bajarish tartibi104	Boʻlinuvchi, boʻluvchi, boʻlin-
Jadval ichida koʻpaytirish va	ma va qoldiqni chizmada
boʻlish107	ifodalash147
2 Sonini bir xonali songa	
koʻpaytirish, 2 ga boʻlish	Toʻgʻri toʻrtburchak va kvad-
va boʻlinmada 2 chiqadigan	ratning yuzi153
songa boʻlish107	Yuz birliklari: kvadrat santimetr.
3 Sonini bir xonali songa	Belgilanishi — kv. sm (sm²).155
koʻpaytirish va 3 ga boʻlish .110	Katakli qogʻozda chizilgan
4 Sonini bir xonali songa	shakllar yuzlari157
koʻpaytirish va 4 ga boʻlish .116	Uch xonali sonlarni raqamlash. 162
5 Sonini bir xonali songa	Minglik162
koʻpaytirish va 5 ga boʻlish .118	Uch xonali sonlarni raqamlash162
6 Sonini bir xonali songa	Yuzlik, oʻnlik va birliklardan
koʻpaytirish va 6 ga boʻlish .120	sonlarni hosil qilish165
7 Sonini bir xonali songa	Uch xonali sonni xona bir-
koʻpaytirish va 7 ga boʻlish .122	liklari yigʻindisi koʻrinishida
8 Sonini bir xonali songa	tasvirlash168
koʻpaytirish va 8 ga boʻlish .124	Uch xonali sonlarni taqqoslash.170
9 Sonini bir xonali songa	
koʻpaytirish va 9 ga boʻlish .126	Ming ichida ogʻzaki va yozma
Tarkibli masalalar128	raqamlash. Uzunlik oʻlchovi:
100 lchida koʻpaytirish va	kilometr173
boʻlish130	Minglik, yuzlik, oʻnlik va bir-
Bir xonali sonlarni koʻpaytirish	liklar orasidagi munosabat176
jadvali131	1000 Soni. 1000 Ichida
Bir xonali sonlarni boʻlish jad-	qoʻshish va ayirishning hi-
vali132	soblash usullari179
Ulushlar. Geometrik shakllar	Doira va aylana. Aylana
va kattaliklar133	markazi, radiusi, diametri.
Sonning ulushi133	Sirkul187
Sonning ulishini soʻzlar yoki	Ikkita aylananing tekislikda
sonlar yordamida tasvirlash134	oʻzaro joylashuvi190
Berilgan shartlarga asosan	Tarkibli masalalar192
masala tuzish va yechish135	Sonning qismini va qismiga
Muammoli masalalar139	
Geometrik shakllar: kvadrat,	koʻra sonni topish. Qismlar-
toʻgʻri toʻrtburchak, uchbur-	ni taqqoslash196
chak, doira va ular bilan	Oʻtilganlarni mustahkamlash
bogʻliq kattaliklar142	uchun mashqlar199

NABIYA ABDULXAFIZOVNA ABDURAHMONOVA LOLAXON OʻKTAMOVNA OʻRINBOYEVA

MATEMATIKA

Umumiy oʻrta ta'lim maktablarining 2-sinfi uchun darslik

Tuzatilgan va toʻldirilgan toʻrtinchi nashri

Toshkent - «Yangiyoʻl Poligraf Servis» - 2018 Nashriyot litsenziyasi Al № 185 10.05.2011 y.

> Muharrir M. Riksiyeva Texnik muharrir M. Riksiyev Musahhih B. Azimov Rassom J. Azimov

Bosishga 10.04.2018 y. da ruxsat etildi. Bichimi $70x90^1/_{16}$. Ofset bosma. «Pragmatica» garniturasi. Bosma t. 13,0. Shartli b.t.15,21 . Adadi nusxa. -raqamli buyurtma.

«Yangiyoʻl Poligraf Servis» MChJ bosmaxonasida chop etildi. 112001, Toshkent viloyati, Yangiyoʻl tumani, Samarqand koʻchasi, 44- uy

Ijaraga beriladigan darslik holatini koʻrsatuvchi jadval

№	Oʻquvchining ismi va familiyasi	Oʻquv yili	Darslikning olingandagi holati	Sinf rahbari- ning imzosi	Darslikning topshirilgan- dagi holati	Sinf rahbari- ning imzosi
1.						
2.						$\alpha = 0$
3.						
4						
5.					8-	
6.						7774

Darslik ijaraga berilib, oʻquv yili yakunida qaytarib olinganda yuqoridagi jadval sinf rahbarlari tomonidan quyidagi baholash mezonlariga asosan toʻldiriladi:

Yangi	Darslikning birinchi marotaba foydalanishga berilgandagi holati.				
Yaxshi	Muqova butun, darslikning asosiy qismidan ajralmagan. Barcha varaqlari mavjud, yirtilmagan, koʻchmagan, betlarida yozuv va chiziqlar yoʻq.				
Qoniqarli	Muqova ezilgan, birmuncha chizilib, chetlari yedirilgan, darslikning asosiy qismidan ajralish holati bor, foydalanuvchi tomonidan qoniqarli ta'mirlangan. Koʻchgar varaqlari qayta ta'mirlangan, ayrim betlariga chizilgan.				
Qoniqar- siz	Muqovaga chizilgan, yirtilgan, asosiy qismidan ajralgan yoki butunlay yoʻq, qoniqarsiz ta'mirlangan. Betlari yirtilgan, varaqlari yetishmaydi, chizib, boʻyab tashlangan. Darslikni tiklab boʻlmaydi.				